

UTENOS REGIONO PLĖTROS 2009-2016 METAIS PLANAS

Projekto užsakovas (iniciatorius): Utenos apskrities viršininko administracija
Projekto vykdytojas: viešoji įstaiga „PVC“

2010 m. gegužės 26 d.

Užsakovas

Utenos apskrities viršininko administracija

Paslaugų teikėjas

Viešoji įstaiga „PVC“
Maironio g. 18-2, 2 aukštas
tel./faks. (8 37) 320 720
el. p. info@pvcentras.lt

Darbo grupė

Utenos regiono savivaldos institucijų deleguoti specialistai

Nerijus Čepauskas	Utenos AVA
Leonas Rutkauskas	Utenos AVA
Algirdas Gildutis	Utenos RSA
Ingrida Tatarūnė)	Zarasų RSA
Vidmantas Čepulėnas	Ignalinos RSA
Loreta Štelbienė	Molėtų RSA
Marius Jakubauskas	Molėtų RSA
Viktorija Abarevičienė	Visagino SA

TURINYS

IŽANGA

1.	BENDRA REGIONO SITUACIJOS ANALIZĖ	5
1.1	VERSLAS, PRAMONĖ IR KAIMO PLĖTRA	5
1.1.1	Sektoriaus santrauka: sektoriaus apžvalga, sektoriaus tendencijos ir problemos	5
1.1.2	Pramonė regione	5
1.1.3	Paslaugų sektorius	7
1.1.4	Turizmo sektorius	9
1.1.5	Prekybos sektorius	13
1.1.6	Smulkus ir vidutinis verslas	15
1.1.7	Žemės ūkis, miškininkystė apskrityje	18
1.1.8	Išvados	19
1.1.9	SSGG analizė	20
1.2	ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI	23
1.2.1	Sektoriaus santrauka: sektoriaus apžvalga, sektoriaus tendencijos ir problemos	23
1.2.2	Gyventojai ir jų kaita	24
1.2.3	Švietimas	27
1.2.4	Informacinė visuomenė	28
1.2.5	Gyvenimo lygis, užimtumas ir darbo rinkos priemonės	29
1.2.6	Kultūra ir sportas	31
1.2.7	Išvados	33
1.2.8	SSGG analizė	34
1.3	VIEŠOSIOS PASLAUGOS	37
1.3.1	Sektoriaus santrauka: sektoriaus apžvalga, sektoriaus tendencijos ir problemos	37
1.3.2	Sveikatos apsauga, priežiūra ir susirgimų prevencija	37
1.3.3	Socialinės paslaugos, socialinė sauga, socialinis būstas	39
1.3.4	Viešasis saugumas	44
1.3.5	Viešasis administravimas, teritorijų planavimas	45
1.3.6	Regiono rinkodara	49
1.3.7	Išvados	50
1.3.8	SSGG analizė	52
1.4	INFRASTRUKTŪRA IR APLINKA	54
1.4.1	Sektoriaus santrauka: sektoriaus apžvalga, sektoriaus tendencijos ir problemos	54
1.4.2	Transportas ir transporto infrastruktūra	55
1.4.3	Energijos gamyba, tiekimas ir vartojimas	57
1.4.4	Vandens tiekimas, nuotekų tvarkymas	59
1.4.5	Aplinkos tarša, atliekų tvarkymas	60
1.4.6	Aplinkos ištekliai	62
1.4.7	Išvados	65
1.4.8	SSGG analizė	67
1.5	BENDROSIOS IŠVADOS	69
2.	REGIONO PLĖTROS STRATEGIJA	70
2.1.	Regiono plėtros vizija ir prioritetai	70
2.2.	Regiono plėtros prioritetų tikslai ir uždaviniai	71
2.3.	Regiono plėtros plano įgyvendinimas ir įgyvendinimo stebėseną	77

1 PRIEDAS. PRIEMONIŲ SĄRAŠAS 2009-2016 METAMS

IŽANGA

Plano rengimo kontekstas

Utenos regiono plėtros plano *tikslas* – parengti Utenos regiono poreikius atitinkantį Regiono plėtros planą iki 2016 metų, įvertinti nuolat kintančias plėtros tendencijas, išanalizuoti jų reikšmę regioninei politikai, suformuluoti alternatyvias plėtros perspektyvas, parengti priemones ir numatyti nacionalines, privačias bei ES struktūrinių fondų ir programų lėšas joms įgyvendinti siekiant subalansuotos regiono plėtros.

Plane pateikiama strategija siekiama suorientuoti regiono pramonės, žemės ūkio, statybos, transporto, informacinių technologijų, sveikatos apsaugos, švietimo, socialinės sferos ir kitų sektorių organizacijų savininkus, vadovus bei specialistus kokiomis kryptimis tikslinga ir naudinga plėsti veikiančias ir steigti naujas įmones, įgyvendinti įvairius veiklos plėtojimo projektus. Planas padės užtikrinti efektyviausią finansinių išteklių panaudojimą bei taps įrankiu, padedančiu efektyviau spręsti regiono problemas ir įgalinančiu sukurti geresnes verslo, darbo ir gyvenimo sąlygas regione

Utenos regiono plėtros planas parengtas vadovaujantis šiais teisės aktais:

- ⇒ Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymu (Žin. 2002 Nr. 123-5558);
- ⇒ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2002 m. spalio 4 d. įsakymu Nr.482 patvirtinta „Regionų plėtros planų parengimo ir atnaujinimo metodika“
- ⇒ Valstybės ilgalaikės raidos strategija;
- ⇒ Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikė strategija;
- ⇒ Lietuvos Europos Sąjungos struktūrinių fondų panaudojimo 2007-2013 metų strategija ir ją įgyvendinančias Ekonomikos augimo, Žmogiškųjų plėtros išteklių, Sanglaudos skatinimo veiksmų programos;
- ⇒ Lietuvos inovacijų strategija 2010–2020 metams
- ⇒ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 23 d. nutarimu Nr.575 patvirtinta „Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategija“
- ⇒ Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų strategija ir programa;
- ⇒ Nacionaline darnaus vystymosi strategija;
- ⇒ Utenos regiono savivaldybių plėtros strateginiais planais.

Utenos regiono plėtros 2009-2016 metų planas buvo rengiamas įgyvendinant Europos Socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos finansuojamą projektą „Utenos regiono plėtros strateginio plano 2009-2016 m. parengimas“ (projekto Nr. VP1-4.2-VRM-02-R-91-005).

Planą parengė Viešoji įstaiga „PVC“. Plano rengime taip pat dalyvavo Utenos apskrities viršininko administracijos specialistai, Utenos regiono savivaldybių (Utenos, Anykščių, Zarasų, Molėtų, Ignalinos ir Visagino) specialistai.

1. BENDRA REGIONO SITUACIJOS ANALIZĖ

1.1 VERSLAS, PRAMONĖ IR KAIMO PLĖTRA

1.1.1 Sektoriaus santrauka: sektoriaus apžvalga, sektoriaus tendencijos ir problemos

Pagal ekonominio išsivystymo lygį Utenos apskritis šiek tiek atsilieka nuo šalies vidurkio. 2008 m. duomenimis jai tenka 4,2 proc. Lietuvoje sukuriama bendrojo vidaus produkto (BVP). 2008 metais vidutiniškai vienam gyventojui apskrityje buvo sukurta 27,16 tūkst. litų BVP, tai sudaro 18 proc. mažiau nei vidutiniškai Lietuvoje.

Utenos apskrities ekonomikos rezultatai labai priklauso nuo pramonės sektoriaus. Pramonės sektoriuje sukuriami 39,8 proc. visos apskrities pridėtinės vertės (šalyje – 21,5 proc.), prekybai, viešbučiams ir restoranams, transportui, sandėliavimui ir ryšiams tenka 19,4 proc. (šalyje – 30,1 proc.), statybai – 9,9 proc., (šalyje – 10 proc.). Žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje Utenos apskrityje sukuriami 4,3 proc. apskrities bendrosios pridėtinės vertės (šalyje – 4,4 proc.), kas parodo vidutinę šalies mastu apskrities priklausomybę nuo šio sektoriaus veiklos.

2010 m. sausio 1 dieną Utenos apskrityje veikė 2811 ūkio subjektų (šalyje – 83 201 vnt.). Daugiausiai registruotų ūkio subjektų buvo Utenos rajono savivaldybėje – 920. Anykščių rajono savivaldybėje veikė 483, Visagino – 463, Molėtų rajono – 376, Zarasų rajono – 298 ir Ignalinos rajono – 271 ūkio subjektas. Vertinant paskutiniuosius 5 metus yra pastebimas nežymus ūkio subjektų skaičiaus augimas (nedidelis sumažėjimas buvo stebimas tik 2010 m.).

Daugiausiai ūkio subjektų (iš viso 648), veikė didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veiklos srityje; 470 – kitoje aptarnavimo veikloje, 476 – nekilnojamojo turto, nuomos ir kitoje verslo veikloje, 246 – švietimo, sveikatos priežiūros ir kitoje komunalinėje ir socialinėje aptarnavimo veikloje, 251 – apdirbamojoje gamyboje, 220 - statybos srityje, 96 – žemės ūkyje miškininkystėje ir žuvininkystėje, 179 – transporto ir saugojimo veikloje, 107 – apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikloje.

Pagal darbuotojų skaičių Utenos apskrityje, 2010 metų pradžioje absoliučią daugumą (beveik 59 proc. visų įmonių) sudaro smulkaus verslo įmonės kuriose dirba iki 4 darbuotojų, 15 proc. visų įmonių dirba nuo 5 iki 9 darbuotojų. Įmonių, turinčių daugiau kaip 150 darbuotojų, 2010 metų pradžioje buvo 49 (kurios sudarė 1,74 proc. viso įmonių skaičiaus).

2008 m. visos šalies įmonių apyvarta siekė 227 mlrd. litų ir, palyginti su 2007 metais, padidėjo beveik dešimtadaliu, tačiau Utenos apskrityje įmonių apyvarta išaugo tik 3,8 proc.

Šios tendencijos rodo, jog Utenos apskrityje veikia stipri pramonė, tačiau visa apskritis savo ekonominio vystymosi rodikliais atsilieka nuo bendro šalies vidurkio.

1.1.2 Pramonė regione

1.1.2.1 Utenos apskrities įmonių apyvarta

Nors Utenos apskrityje gyvena apie 5,1 proc. viso Lietuvos bendro gyventojų skaičiaus, tačiau vertinant įmonių apyvartos duomenis 2008 m. ji sudarė tik 2,6 proc. šalies įmonių apyvartos.

Didžioji dalis apskrities įmonių apyvartos buvo sukuriama Utenos rajono savivaldybėje (beveik 47,1 proc.). Visagino savivaldybėje 20,9 proc., Anykščių rajono savivaldybėje – 11,5 proc., Molėtų rajono savivaldybėje – 10,6 proc., Zarasų rajono savivaldybėje – 5,3 proc. ir Ignalinos rajono savivaldybėje – 4,6 proc. visos Utenos apskrities įmonių apyvartos.

Vertinant įmonių skaičių pagal pajamas, galima teigti, jog Utenos apskrityje dominuoja (sudaro beveik 41 proc.) įmonės, kurių pajamos per metus siekia iki 19 999 Lt. Pajamų grupėje iki 99 999 Lt., 2010 m. pradžios duomenimis buvo apie 16,4 proc. įmonių. Įmonės, kurių apyvarta siekė nuo 0,1 iki 0,5 mln. bendrame skaičiuje sudarė apie 19,5 proc. visų įmonių. Iš viso 23,1 proc. įmonių gavo pajamas, viršijančias 0,5 mln. litų.

1.1.2.2 Pramonės įmonių investicijos

Vertinant pramonės įmonių investicijas vykdomas regione (žr. 1.1 lentelė), kurių dėka modernizuojama gamyba, kuriamos ar išlaikomos darbo vietos, didinama pridėtinė vertė, galima teigti, jog Utenos apskrityje jos tesudaro 2,83 proc. (2006 m.) ir 3.17 proc. (2008 m.) visų Lietuvos mastu vykdomų materialinių investicijų. Tačiau vertinant santykinį rodiklį, parodantį investicijų dalį vienam gyventojui, 2006 – 2008 metų laikotarpyje Utenos apskrityje jis vidutiniškai sudarė 56 proc. investicijų tenkančių vienam šalies gyventojui.

1.1 lentelė. Pramonės įmonių vykdomos investicijos regione (2006-2008 m.)

Materialinės investicijos	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika			
Materialinės investicijos, tūkst. litų	19.893.325	26.533.580	26.123.516
Materialinių investicijų tenka vienam gyventojui, litais	5.861	7.860	7.779
Utenos apskritis			
Materialinės investicijos, tūkst. litų	562.415	701.028	827.364
Materialinių investicijų tenka vienam gyventojui, litais	3.201	4.037	4.824

Šaltinis: Statistikos departamentas

Kaip matome pateiktoje lentelėje, Utenos apskrityje vykdytų materialinių investicijų duomenys 2006 – 2008 metais rodo šiek tiek didėjančią pramonės įmonių plėtrą, įrangos atnaujinimą ir spartesnes investicijas į naujas technologijas, kuriančias regiono ekonominio augimo, o tuo pačiu ir konkurencingumo potencialą.

1.1.2.3 Tiesioginės užsienio investicijos

2006 – 2008 metų laikotarpiu tiesioginės užsienio investicijos (toliau, TUI) Utenos apskrityje didėjo (žr. 1.2. lentelė). Svarbu paminėti, kad 2009 – 2010 metais šios investicijos lyginant su iki kriziniu laikotarpiu šiek tiek išaugo.

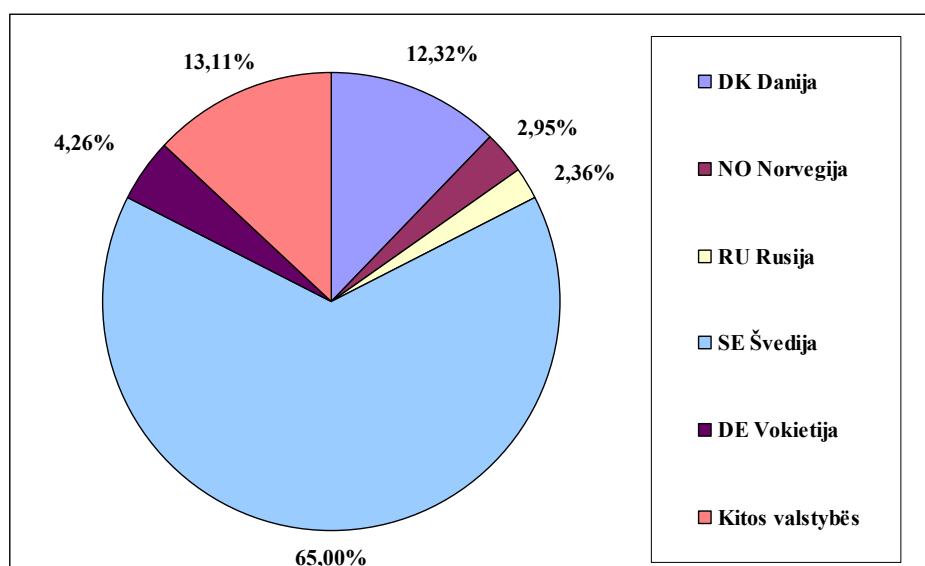
1.2. lentelė. Tiesioginės užsienio investicijos Utenos apskrityje metų pradžioje

Tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje	2007	2008	2009	2010
Utenos apskritis				
Tiesioginės užsienio investicijos, mln. litų	239,7	329,9	336,2	342,6
Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui, litai	1.372	1.912	1.973	2.038

Šaltinis: Statistikos departamentas

Remiantis 2010 metų pradžios duomenimis, kiek daugiau nei 90 proc. TUI teko Utenos rajono savivaldybei. Apie 3,6 proc. šių investicijų teko Visagino savivaldybei, apie 2,7 proc. Molėtų rajono savivaldybei, tik apie 1,7 ir 1,5 proc. Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybėms, 0,5 proc. Anykščių rajono savivaldybei. Didžioji dalis TUI buvo nukreipta į apdirbamąją gamybą (beveik 92 proc.), 4,4 proc. TUI buvo nukreipta į drabužių siuvimo (gamybos) ir susijusią veiklą.

Vertinant tiesiogines užsienio investicijas pagal jų kilmę 2010 m. pradžios duomenimis (1.1 pav.), galima išskirti 5 stambiausias šalis, iš kurių investuojama į Utenos apskritį: Švedija (65 proc. visų investicijų), Danija (12,3 proc.), Vokietija (4,26 proc.), Norvegija (2,95 proc.), Rusija (2,36 proc.).

1.1. pav. TUI Utenos apskrityje 2010 metų pradžios duomenimis pagal investicijų kilmę
Šaltinis: Statistikos departamentas

Kaip matoma iš pateikto 1.1 paveikslas, bendroje sumoje TUI srautas 2010 m. pradžioje iš likusių šalių sudarė 13,11 proc.

1.1.3 Paslaugų sektorius

1.1.3.1 Paslaugų įmonės ir jų veikla

Vertinant *paslaugų* sektoriaus situaciją Utenos apskrityje 2006 – 2008 metų laikotarpiu (žr. 1.3. lentelė ir 1.2. paveikslas), pagal skirtingas ekonominės veiklos rūšis įmonių skaičius šalies mastu sudarė 2,6 proc. visų šalies paslaugų sektoriaus įmonių 2006 metais, tuo tarpu 2008 m. ši dalis kiek sumažėjo ir siekė 2,3 proc.

1.3. lentelė. Paslaugų įmonės pagal ekonomines veiklos rūšis (įmonių skaičius)

Paslaugų įmonių skaičius pagal ekonominės veiklos rūšis	Lietuvos Respublika			Utenos apskr..		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
527 Asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	194	242	226	16	17	15
70 Nekilnojamojo turto operacijos	2.598	3.309	3.817	36	48	51
71 Mašinų ir įrenginių be operatoriaus ir asmeninių bei	448	540	590	9	12	8

Paslaugų įmonių skaičius pagal ekonominės veiklos rūšis	Lietuvos Respublika			Utenos apskr..		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
namų ūkio reikmenų nuoma						
72 Kompiuteriai ir su jais susijusi veikla	940	1.130	1.092	16	19	16
74 Kita verslo veikla	5.528	6.328	6.350	107	111	103
80 Švietimas	656	753	743	17	18	16
85 Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	3.045	3.070	2.799	146	144	128
90 Nuotėkų ir atliekų šalinimo, sanitarinių sąlygų užtikrinimo ir panaši veikla	168	185	185	9	8	8
92 Poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla	1.149	1.303	1.265	28	34	35
93 Kita aptarnavimo veikla	790	879	824	23	26	25

Šaltinis: Statistikos departamentas

2008 m. palyginamaisiais duomenimis mažiausiai įmonių, lyginant su šalies įmonių skaičiumi buvo „Nekilnojamojo turto operacijų“ sektoriuje (šalyje – 3817, Utenos apskrityje – 51), tai sudarė tik 1,34 proc. visų šalies šio sektoriaus įmonių. „Mašinų ir įrenginių be operatoriaus ir asmeninių bei namų ūkio reikmenų nuomos“ sektoriaus įmonių skaičius Utenos apskrityje lyginant su šalies rodikliu siekė tik 1,36 proc.

1.1.3.2 Paslaugų sektoriaus įmonių pajamos

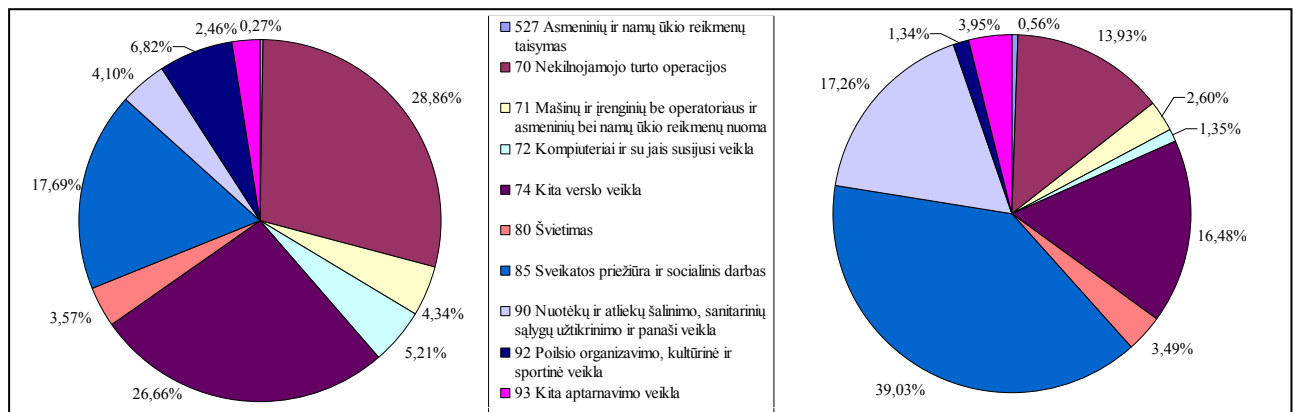
Utenos apskrities paslaugų sektoriaus įmonių pardavimo pajamos nuo 2006 iki 2008 m. didėjo (žr. 1.4 lentelė). Palyginus su 2006 m., 2007 metais Utenos apskrityje paslaugų įmonių pardavimo pajamos išaugo 14,5 proc., o šalyje minėtas rodiklis tuo pačiu laikotarpiu išaugo 32,1 proc.. 2008 m. šalies paslaugų sektoriaus įmonių pajamų augimas buvo 22,1 proc., tuo tarpu Utenos apskrityje veikiančių – 29,03 proc. lyginant su ankstesniais metais.

1.4. lentelė. Paslaugų įmonių pardavimo pajamos

Paslaugų įmonių pardavimo pajamos, tūkst. Lt	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika	14.267.531	18.842.554	23.014.639
Utenos apskritis	224.868	257.465	332.203

Šaltinis: Statistikos departamentas

Vertinant paslaugų sektoriaus įmonių pajamų struktūrą galima pastebėti, jog Lietuvoje nekilnojamo turto operacijomis užsiimančių įmonių veikla sudarė didžiausią lyginamąjį svorį analizuojamoje pajamų struktūroje (28,86 proc.), tuo tarpu Utenos apskrityje – 13,93 proc. (1.2. pav.). Atkreiptinas dėmesys, kad Utenos apskrityje net 39,03 proc. paslaugų sektoriaus pajamų buvo sukuriama sveikatos priežiūros ir socialinio darbo paslaugų sferoje (rodiklis šalies mastu – 17,69 proc.).

1.2. pav. Paslaugų įmonių pajamų struktūra visoje Lietuvos Respublikoje ir Utenos apskrityje 2008 m.
Šaltinis: Statistikos departamentas

Vertinant skirtumus su bendra situacija šalyje, galima pastebėti, jog Utenos apskrityje nekilnojamojo turto operacijų paslaugų sektorius ženkliai atsiliko generuojamų pajamų dydžio atžvilgiu, tačiau tai parodo mažesnę įmonių priklausomybę nuo šio sektoriaus. Galima būtų išskirti tai, jog šalies mastu beveik 7 proc. sektoriaus pajamų buvo generuojama poilsio organizavimo, kultūrinės ir sportinės veiklos sferoje, kai tuo tarpu Utenos apskrityje šis rodiklis tesiekė 1,34 proc.

1.1.4 Turizmo sektorius

Vertinant verslo vystymąsi ir palankią terpę plėtoti verslus, būtina išskirti turizmo sektorių. Regioniniu požiūriu tyrinėjant Lietuvos turizmo potencialą, atkreiptinas dėmesys į šiuos pagrindinius šalies vidaus ir keliautojų iš užsienio traukos židinius: sostinė, pajūris ir Dzūkijos kraštas. Išskirti regionai pasižymi kraštovaizdžio, urbanistikos ar kultūros savitumais. Utenos regionas nepatenka į minimų traukos židinių grupę, tačiau taip pat turi didelį potencialą, yra turtingas rekreaciniais išteklių, kurie gali būti sėkmingai panaudoti turizmo verslui vystyti.

1.1.4.1 Vietinių ir užsienio turistų srautai

Tiek vietinių, tiek užsienio turistų skaičius (1.5. lentelė) Lietuvoje ir Utenos apskrityje 2006 – 2008 metais didėjo. Vidutinis turistų skaičiaus augimas šalyje per pastaruosius trejus metus, siekė 9 proc. per metus, tuo tarpu analogiškas rodiklis Utenos apskrityje šiek tiek viršijo 24 procentus. Toks spartesnis turistų skaičiaus augimas regione, lyginant su visos šalies mastais, leidžia teigti, jog regionas turi savitą turistinio patrauklumo įvaizdį, kurį reikėtų sėkmingai išnaudoti ir ateityje.

1.5. lentelė. Vietinių ir užsienio turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose

	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika			
Iš viso pagal apgyvendinimo įstaigas	1.540.468	1.779.755	1.825.762
Viešbučiai	1.103.147	1.259.384	1.326.729
Moteliai	52.448	74.600	62.709
Poilsio namai (nameliai)	116.765	130.038	117.965
Kempingai	31.745	36.348	35.739
Turizmo centrai	20.518	22.780	20.936
Nakvynės namai	16.304	27.486	27.050

	2006	2007	2008
Sveikatingumo įstaigos	124.784	131.128	132.713
Konferencijų centrai	16.654	16.442	16.043
Vaikų vasaros poilsio stovyklos	23.637	35.308	29.285
Privatus apgyvendinimo sektorius	34.466	46.241	56.593
Utenos apskritis			
Iš viso pagal apgyvendinimo įstaigas	1.585	1.450	2.542
Viešbučiai	1.087	1.218	1.757
Poilsio namai (nameliai)	138	232	217
Privatus apgyvendinimo sektorius	360	..	568

Šaltinis: Statistikos departamentas

Utenos apskrityje ženkliai augo svečių apgyvendinamų viešbučiuose skaičius, palyginus rezultatus su šalies rodiklių pokyčiais. Atsižvelgiant į tai būtina stiprinti šį sektorių, konkuruojant su kitais regionais. Didžiausias turistų srautas Utenos apskrityje tenka Ignalinos ir Molėtų rajonų savivaldybėms.

Atsižvelgiant į apgyvendintų svečių ir suteiktų nakvynių skaičių (žr. 1.6. lentelė), galima pastebėti, jog apskrityje 2006 – 2008 metais buvo suteikta vidutiniškai tik 0,08 proc. visų šalyje apgyvendintų svečių nakvynių, o svečių skaičius vidutiniškai sudarė 0,11 proc. lyginant su rodikliais visos šalies mastu.

1.6. lentelė. Apgyvendintų svečių ir suteiktų nakvynių skaičius

Apgyvendinimo įstaigų veikla		
	Suteikta nakvynių	Apgyvendinta svečių
2006		
Lietuvos Respublika	4 721 908	1 540 468
Utenos apskritis	3 390	1 585
2007		
Lietuvos Respublika	5 191 368	1 779 755
Utenos apskritis	3 404	1 450
2008		
Lietuvos Respublika	5 077 363	1 825 762
Utenos apskritis	4 740	2 542

Šaltinis: Statistikos departamentas

Ši Statistikos departamento informacija parodo, jog Utenos apskrityje yra labai mažas apgyvendinimo įstaigų veiklos apkrovimas, susijęs su turistų aptarnavimu.

1.1.4.2 Apgyvendinimo įstaigų užimtumas

Nors apgyvendinimo įstaigų skaičius tiek šalies mastu, tiek pačioje Utenos apskrityje 2006 – 2008 m. laikotarpiu nežymiai augo (žr. 1.7. lentelė), šis sektorius ir jo potencialas nebuvo sėkmingai išnaudojami.

1.7. lentelė. Apgyvandinimo įstaigų skaičius, numerių skaičius ir užimtumas

	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika			
Apgyvandinimo įstaigų skaičius	715	748	810
Vietų skaičius	45.108	47.727	47.665
Utenos apskritis			
Apgyvandinimo įstaigų skaičius	52	54	62
Vietų skaičius	2.681	2.705	2.722

Šaltinis: Statistikos departamentas

Pažanga Utenos turizmo paslaugų sektoriuje padaryta vystant viešbučio tipo apgyvendinimo paslaugas, kurias 2008 metais teikė 13 subjektų (žr. 1.8. lentelė). Utenos apskritis yra priešpaskutinė apskritis šalyje pagal turimų viešbučių skaičių (nuo jos atsilieka tik Marijampolės apskritis – 9 viešbučiai, 2008 m. duomenimis). Viešbučių skaičius Utenos apskrityje 2006 m. nuo 8 išaugo beveik pusantrą karto – iki 13, 2008 metais. 2008 metais Utenos regiono viešbučiuose buvo apsistoję 1,8 tūkst. turistų.

1.8. lentelė. Viešbučių skaičius, vietų skaičius ir užimtumas

	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika			
Įstaigų skaičius	289	304	320
Numerių užimtumas	42,3	46,2	44,9
Vietų užimtumas	33,1	36,1	34,4
Utenos apskritis			
Įstaigų skaičius	8	10	13
Numerių užimtumas	18,5	23,7	27,7
Vietų užimtumas	12,5	17,2	20,7

Šaltinis: Statistikos departamentas

1.9. lentelė. Vidutinė numerio kaina viešbučiuose, Lt

	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika	240	255	266
Utenos apskritis	141	159	151

Šaltinis: Statistikos departamentas

Vidutinė viešbučio numerio kaina tiek šalies mastu, tiek Utenos apskrityje 2006 – 2007 m. augo (1.9. lentelė), o 2008 metais kainos kiek sumažėjo. Tačiau vertinant pinigine išraiška, ši kaina buvo daugiau kaip 43 proc. mažesnė, lyginant su respublikiniais 2008 metų duomenimis.

1.1.4.3 Kaimo turizmo sektoriaus plėtra

Kaimo turizmas yra sparčiai besiplečianti turizmo paslaugų sritis, tampanti viena iš perspektyviausių turizmo verslo krypčių. Dauguma Utenos regiono kaimo turizmo sodybų yra įkurtos prie ežerų, kitose gražiose gamtos vietovėse.

Didesnę poilsiautojų dalį kaimo turizmo sodybose sudaro vietiniai turistai (užsieniečiai atvykstantys į kaimo turizmo sodybas sudaro mažiau nei dešimtadalį). 2009 metais Utenos regiono kaimo turizmo sodybose apgyvendinta 45,6 tūkst. poilsiautojų (1.10. lentelė), iš jų tik apie 9,2 procento užsieniečių.

1.10. lentelė. Kaimo turizmo sodybų skaičius, vietų skaičius ir užimtumas

	2006	2007	2008	2009
Lietuvos Respublika				
Kaimo turizmo sodybų skaičius	531	538	546	588
Vidutinis vietų skaičius vienoje sodyboje	17	18	19	21
Vietų skaičius	9273	9637	10229	12230
Suteikta nakvynių, tūkst..	455,4	613,6	615,4	438,2
Vidutinis vieno poilsiautojo nakvynių skaičius	1,85	2,09	1,91	1,79
Apgyvendinta poilsiautojų, tūkst..	246,5	293,7	321,7	245,4
Apgyvendinta Lietuvos gyventojų, tūkst..	220,7	259,2	288,2	217,8
Apgyvendinta užsieniečių, tūkst..	25,8	34,4	33,5	27,6
Utenos apskritis				
Kaimo turizmo sodybų skaičius	186	186	185	184
Vidutinis vietų skaičius vienoje sodyboje	15	15	15	17
Vietų skaičius	2717	2850	2817	3201
Suteikta nakvynių, tūkst..	107,3	147,2	165,1	100,2
Vidutinis vieno poilsiautojo nakvynių skaičius	1,89	2,21	2,07	2,2
Apgyvendinta poilsiautojų, tūkst..	56,7	66,5	79,9	45,6
Apgyvendinta Lietuvos gyventojų, tūkst..	52	59,6	74,3	41,4
Apgyvendinta užsieniečių, tūkst..	4,7	6,9	5,6	4,2

Šaltinis: Statistikos departamentas

2009 metais palyginus su 2008 metais, Utenos apskrities kaimo turizmo sodybose ilsėjosi beveik 43 procentų mažiau poilsiautojų. Vidutinė poilsiautojo poilsio kaimo turizmo sodyboje trukmė buvo 2,2 nakvynės (2007 m. – 2,07). Toks santykinai nedidelis vietų užimtumas ir buvimo laikas parodo, jog dauguma poilsiautojų atvyksta tik savaitgaliais. Kaimo turizmo sodybos daugiausiai lankytojų sulaukia šiltuoju metų laiku, todėl stebimas paslaugų sezoniškumas.

1.1.4.4 Turizmo pajamos apskrityje

Vertinant pajamas iš atvykstamojo turizmo Utenos apskrityje (plačiau žr. 1.20. lentelė), galima išskirti vienadienius lankytojus ir turistus. Pastebima, jog tiek vienadienių lankytojų, tiek turistų išlaidos, augusios 2007 m., jau 2008 m. mažėjo, o 2009 m. vėl šiek tiek išaugo, tačiau šis augimas buvo nežymus.

1.20. lentelė. Vienadienių lankytojų ir turistų skaičius bei išlaidos

Atvykimas į Utenos apskritį ir išlaidos	2006	2007	2008	2009
Vienadienių lankytojų skaičius, tūkst.	(nėra duomenų)	503,0	488,0	483,8
Vienadienių lankytojų išlaidos, mln. Lt	51,9	56,7	52,7	56,3
Vienadienių lankytojų kelionių skaičius, tūkst.	1.081,9	0,9	1.008,6	1.001,9
Turistų skaičius, tūkst.	242,6	201,1	197,8	214,0
Turistų išlaidos, mln. Lt	27,5	26,5	30,4	27,0
Turistų kelionių skaičius, tūkst.	337,2	252,1	243,3	269,8
Turistų nakvynių skaičius, tūkst.	737,8	618,6	629,7	680,1

Šaltinis: Statistikos departamentas

Vienas turistas vidutiniškai apskrityje išleido 2006 m. – 113 Lt, 2007 m. – 132 Lt, 2008 – 153 Lt, 2009 – 126 Lt. Tuo tarpu vienas vienadienis lankytojas atvykdamas į Utenos apskritį išleido: 2007 m. – 113 Lt, 2008 m. – 108 Lt, 2009 m. – 116 Lt. Pateiktieji atvykstamojo turizmo

duomenys pagrindžia tiek vienadienių lankytojų, tiek užsienio turistų pritraukimo į regioną svarbą, kuriant regiono ekonominę gerovę per turizmo sektoriaus generuojamas pajamas.

1.1.5 Prekybos sektorius

1.1.5.1 Vidaus prekybos apyvarta

Utenos apskrities mažmeninės prekybos rodikliai (1.21. lentelė) parodo, jog apskrities mažmeninės prekybos įmonių apyvarta tesudarė 3,44 proc. šalies suminio rodiklio.

1.21.lentelė. Mažmeninės prekybos rodikliai (mln.Lt, be PVM)

Mažmeninės prekybos įmonių apyvarta (be PVM), mln.Lt / Mažmeninės prekybos įmonių parduotuvių skaičius	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika	26016/17731	31573,2/18158	35787,2/18351
Utenos apskritis	900/972	1071,3/954	1231,9/975
Anykščių r. sav.	132,4/218	155,3/212	185,8/207
Ignalinos r. sav.	75,2/109	79,9/102	91,9/100
Molėtų r. sav.	98,9/145	114/139	134,1/139
Utenos r. sav.	382,2/305	480,7/299	540,8/297
Visagino sav.	128,5/97	153,3/102	174,2/133
Zarasų r. sav.	82,8/98	88,1/100	105,1/99

Šaltinis: Statistikos departamentas

Kiek mažiau nei pusė Utenos apskrities mažmeninės prekybos apyvartos – 43,90 proc. buvo sukuriama Utenos rajono savivaldybėje (2008 m. duomenimis), Anykščių r. sav. – 15,08 proc., Visagino r. sav. – 14,14 proc., Molėtų r. sav. – tik 10,89 proc.

Vertinant maitinimo įmonių veiklą Utenos apskrityje (1.22. lentelė), maitinimo įmonių bendros apyvartos rodikliai 2008 m. siekė 1,27 proc. Lietuvos lygio ir bendrame šalies kontekste, šie rodikliai išlieka gana kuklūs.

1.22. lentelė. Maitinimo įmonių apyvarta (mln.Lt, be PVM)

Restoranai, barai ir kitos maitinimo įmonės, apyvarta be PVM mln. Lt	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika	823,2	885,8	1055,1
Utenos apskritis	10,1	11,6	13,4
Anykščių r. sav.	1,5	1,8	2,4
Ignalinos r. sav.	1,2	1,4	1,6
Molėtų r. sav.	2,3	2,6	2,8
Utenos r. sav.	2,6	3	3,6
Visagino sav.	1,5	1,7	1,8
Zarasų r. sav.	1	1,1	1,2

Šaltinis: Statistikos departamentas

Kaip matome 1.23. lentelėje, didmeninės prekybos sektorius Utenos apskrityje nuolat augo. Remiantis 2006 – 2008 metų duomenimis, jis augo vidutiniškai 19,4 proc.

1.23. lentelė. Didmeninės prekybos įmonių apyvarta

Didmeninės prekybos įmonių apyvarta be PVM mln. Lt	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika	34501,2	42114,4	47315,7
Utenos apskritis	261,6	294,5	371,6

Šaltinis: Statistikos departamentas

Vis dėlto, lyginant su Lietuvos 2008 metų didmeninės prekybos įmonių bendros apyvartos rodikliais, Utenos apskrities analogiškų įmonių apyvarta siekė viso labo 0,79 proc. Lietuvos lygio.

1.1.5.2 Lietuviškos kilmės prekių eksportas

Vertinant iš šalies išvežamos produkcijos duomenis (žr. 1.24. lentelė), galima pastebėti, jog Lietuviškos kilmės prekių eksportas visos šalies mastu 2006 – 2009 metų periodu augo vidutiniu 2,93 proc. tempu per metus (2007 m. lyginant su 2006 m. augimas siekė 4,46 proc., 2008/2007 m. – net 31,55 proc., o 2009/2008 m. buvo ženklus sumažėjimas – 27,24 proc.). Tuo tarpu Utenos apskrityje per minimą laikotarpį užfiksuotas vidutinis metinis eksporto apimčių augimas 11,03 proc., nors ir buvo stebimas eksporto apimčių sumažėjimas 2009 m. 6,67 proc., tačiau lyginant 2008 m. rodiklius su 2007 m. rodikliais – augimas siekė 21,35 proc., o 2007 m. lyginant su 2006 m. augimas siekė 18,43 proc.

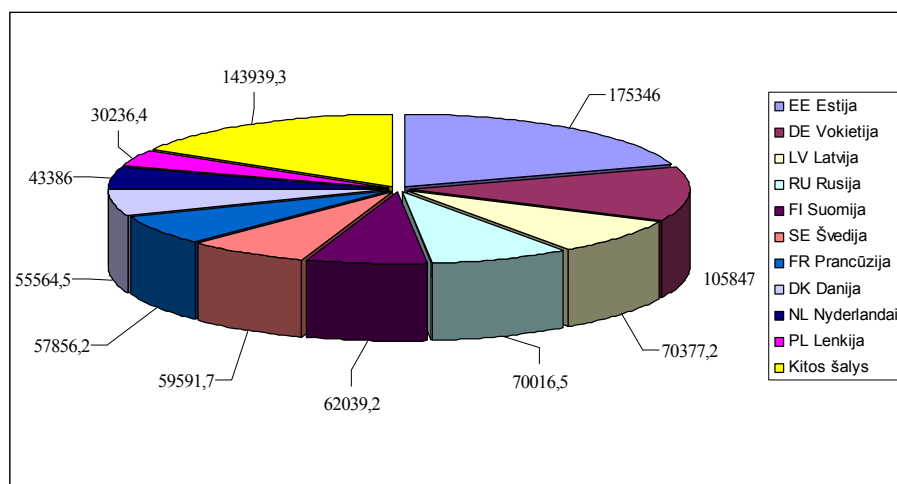
1.24. lentelė. Lietuviškos kilmės prekių eksportas

Lietuviškos kilmės prekių eksportas, tūkst. Lt	2006	2007	2008	2009
Lietuvos Respublika	28239,4	29498,5	38806,2	28236,7
Utenos apskritis	651,8	771,9	936,7	874,2

Šaltinis: Statistikos departamentas

Utenos apskrities įmonės eksportavo prekes pagal 61 kombinuotos nomenklatūros prekių grupę, išskiriamą Lietuvos statistikos departamento (iš viso klasifikatoriuje 97 grupės). 2009 m. didžiausią viso eksporto dalį Utenos apskrityje (27,50 proc.- 240,4 mln., Lt) sudarė Lietuvos statistikos departamento kombinuotos nomenklatūros grupei „27. Mineralinis kuras, mineralinės alyvos ir jų distiliavimo produktai; bituminės medžiagos; mineraliniai vašakai“ priskiriama veikla. Grupei „94. Baldai, patalynės reikmenys, čiužiniai, čiužinių karkasai, dekoratyvinės pagalvėlės“, teko 19,54 proc. (170,9 mln. Lt) visos Utenos apskrities eksporto. Trečioji pagal eksporto apyvartą 2009 m. buvo „04. Pieno ir pieno produktų; paukščių kiaušinių; natūralus medaus; gyvūninės kilmės maisto produktų“ grupė sudariusi 9,75 proc. (85,2 mln. Lt) apskrities apyvartos. Mėsos ir valgomųjų mėsos subproduktų grupė sudarė 7,75 proc., o drabužiai ir jų priedai (išskyrus megztus ir nertus) – 6,48 proc. eksporto apyvartos.

Išskiriant pagrindines šalis, į kurias yra eksportuojama produkcija iš Utenos apskrities yra pateikiamas 1.3. paveikslas. Iš viso buvo eksportuojama į 58 pasaulio šalis, tačiau galima išskirti pagrindines dešimt šalių, tarp kurių dominuoja Vakarų Europos šalys. Eksportas į šias 10 šalių sudarė beveik 83,5 proc. viso Utenos apskrities eksporto 2009 metais.

1.3. pav. Pagrindinės Utenos apskrities įmonių eksporto šalys ir apyvarta 2009 m., tūkst. Lt
Šaltinis: Statistikos departamentas

Pagrindinėmis prekybos partnerėmis 2009 m. buvo Estija (175,3 mln. Lt; 20,06 proc. viso eksporto), Vokietija (105,8 mln. Lt; 12,11 proc.), Latvija (70,4 mln. Lt; 8,05 proc.), Rusija (70,0 mln. Lt; 8,01 proc.), Suomija (62,0 mln. Lt; 7,10 proc.), Švedija (59,6 mln. Lt; 6,82 proc.), Prancūzija (57,9 mln. Lt; 6,62 proc.), Danija (55,6 mln. Lt; 6,36 proc.), Nyderlandai (43,4 mln. Lt; 4,96 proc.) ir Lenkija (30,2 mln. Lt; 3,46 proc.).

1.1.6 Smulkus ir vidutinis verslas

1.1.6.1 Smulkaus ir vidutinio verslo subjektai apskrityje

Utenos apskrityje veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius per analizuojamą 2006 – 2010 m. laikotarpį keitėsi nežymiai ir siekė apie 1900 įmonių metų pradžioje (1.25. lentelė) ir tai sudarė 2,88 proc. visos šalies SVV sektoriaus įmonių.

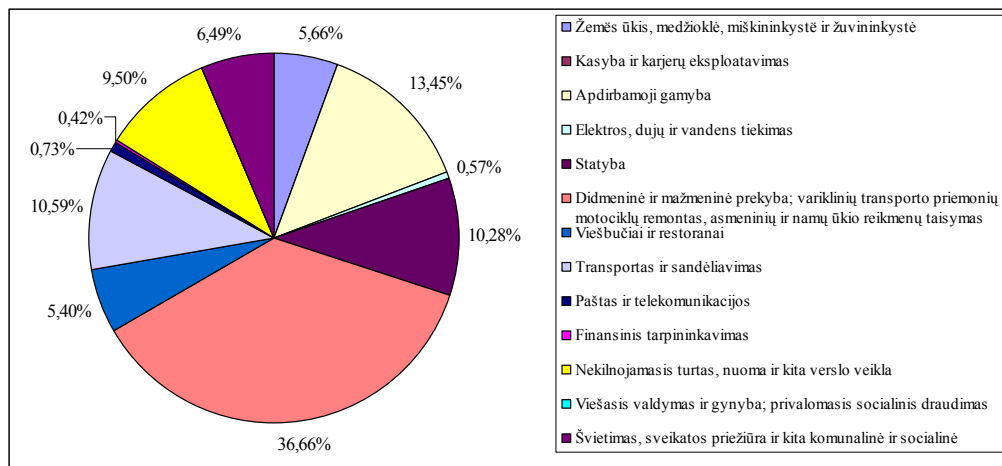
1.25. lentelė. Veikiančios mažos ir vidutinės įmonės metų pradžioje

Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius	2006	2007	2008	2009	2010
Lietuvos Respublika	56428	59712	63187	65232	63447
Utenos apskritis	1868	1881	1926	1919	1830
Anykščių r. sav.	344	363	357	344	315
Ignalinos r. sav.	151	149	147	153	153
Molėtų r. sav.	266	245	252	268	254
Utenos r. sav.	639	660	673	666	637
Visagino sav.	302	293	323	318	312
Zarasų r. sav.	166	171	174	170	159

Šaltinis: Statistikos departamentas

Didžioji dalis SVV įmonių veikė apskrities centre – Utenos r. savivaldybėje (637 įmonės, sudarančios 34,81 proc. visų įmonių– 2010 m. pradžios duomenimis). Beveik po 17 proc. įmonių veikė Anykščių ir Visagino r. savivaldybėse. Mažiausia dalis SVV įmonių – tik 8,36 proc. – veikė Ignalinos rajono savivaldybėje.

Tarp visų Lietuvos Respublikos statistikos departamento išskiriamų ekonominės veiklos rūšių (1.4. paveikslas) Utenos apskrityje išsiskiria įmonės veikiančios „Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymo“ sektoriuje. Šiame sektoriuje veikiančių įmonių skaičius apskrities mastu, sudarė 36,66 proc. visų veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus. Tuo tarpu Lietuvoje, tokia veikla užsiimančių įmonių skaičius 2008 m. siekė 35,21 proc. ribą bendro įmonių skaičiaus atžvilgiu.

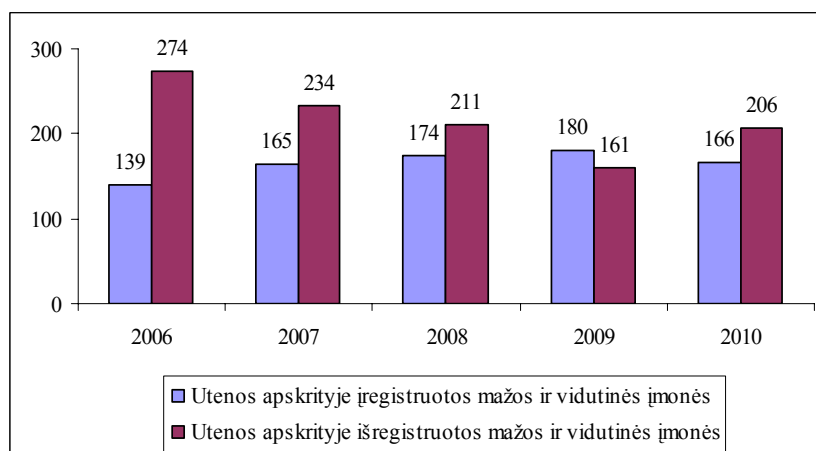

1.4. pav. Veikiančios mažos ir vidutinės įmonės pagal veiklos rūšis 2008 m.
Šaltinis: Statistikos departamentas

Lyginant Utenos apskrities SVV įmonių skaičių su šalies vidurkiu, didesnis skaičius įmonių (beveik 5,66 proc. visų įmonių palyginus su 2,97 proc.) veikė „Žemės ūkio, medžioklės, miškininkystės ir žuvininkystės“ sektoriuje. Nežymiai, tačiau didesnė įmonių koncentracija lyginant su šalies duomenimis, yra pastebima ir „Apdirbamosios gamybos“, „Statybos“, „Transporto ir sandėliavimo“ srityse.

Utenos apskrityje pastebima ženkliai mažesnė, lyginant su šalies vidurkiu, įmonių koncentracija (beveik 9,50 proc. apskrityje palyginus su 18,49 proc. šalyje) „Nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos“ sektoriuje. Kiti rodikliai pagal veiklos rūšis vertinant 2008 metų duomenimis buvo artimi šalies rodikliams.

Įregistruojamų ir išregistruojamų mažų bei vidutinių įmonių skaičiaus analizė metų pradžioje (1.5. paveikslas) parodė, jog 2006 – 2010 m. laikotarpiu, kasmet išregistruojamų įmonių skaičius viršija įregistruojamų įmonių skaičių. Priešinga situacija buvo tik 2009 m. pradžioje, kada buvo įregistruota 180, o išregistruota 161 įmonė.

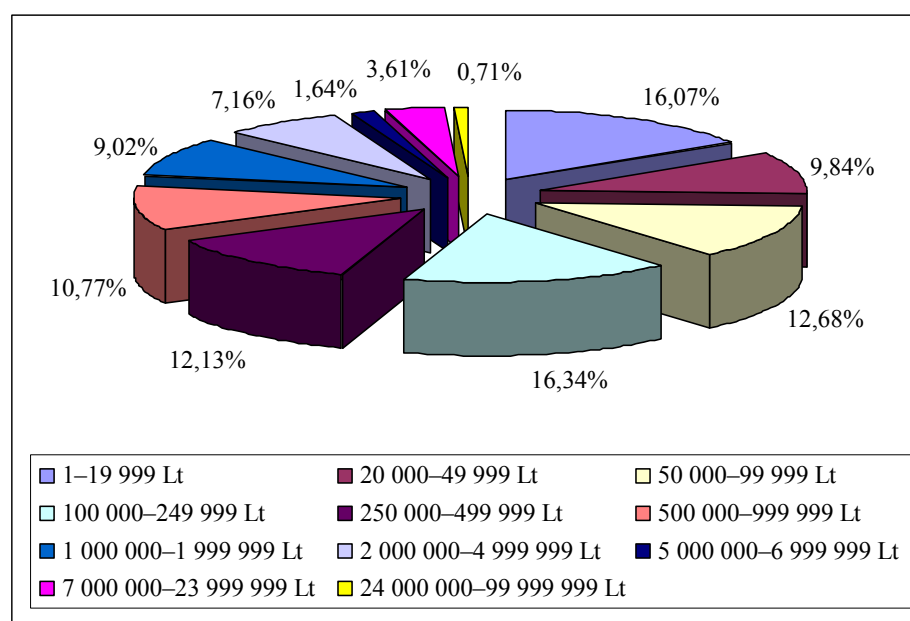

1.5. pav. Įregistruojamos ir išregistruojamos mažos ir vidutinės įmonės
Šaltinis: Statistikos departamentas

Atkreiptinas dėmesys, jog skirtumas tarp įregistruojamų ir išregistruojamų įmonių skaičiaus mažėja. Tai leidžia daryti prielaidas apie nusistovėjusį verslo įmonių skaičių regione ir besiformuojančią stabilesnę verslo aplinką.

1.1.6.2 Smulkaus ir vidutinio verslo subjektų pajamos ir darbuotojų skaičius

Analizuojant mažų ir vidutinių įmonių veiklą Utenos apskrityje pagal pajamų grupes (1.6. paveikslas), didžiausią dalį sudaro įmonės, kurių metinė apyvarta siekia nuo 100 iki 250 tūkst. Lt (16,34 proc. visų įmonių). Tačiau taip pat beveik 16,07 proc. visų įmonių, sudaro įmonės, kurių apyvarta siekia iki 20 tūkst. Lt. 12,13 proc. įmonių apyvartos siekė nuo 250 iki 500 tūkst. Lt. 10,77 proc. įmonių turėjo apyvartas siekusias nuo 500 tūkst. Lt iki 1 mln. Lt. Nedideles, iki 100 tūkst. Lt apyvartas turėjo beveik 12,68 proc. t.y. 232 apskrities mažos ir vidutinės įmonės. O, lyginant su šalies situacija, Utenos apskrityje įregistruota mažiau įmonių viršijančių 5 mln. Lt apyvartas.

1.6. pav. Mažos ir vidutinės įmonės pagal pajamų grupes 2010 m. duomenimis

Šaltinis: Statistikos departamentas

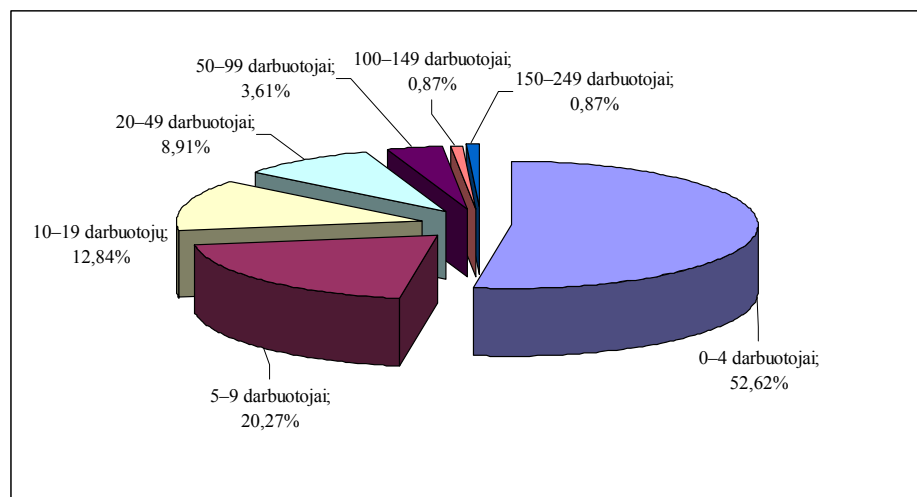
Mažų ir vidutinių įmonių įtaką Utenos regiono ekonominiam potencialui galima analizuoti ir atsižvelgiant į šiame sektoriuje sukurtų darbo vietų skaičių. Beveik 21,8 tūkst. darbo vietų visos Lietuvos mastu sudaro 3,02 procento lyginamąją dalį (2010 m. pradžios duomenimis).

1.26. lentelė. Mažų ir vidutinių įmonių darbuotojų skaičius metų pradžioje

Mažų ir vidutinių įmonių darbuotojų skaičius	2006	2007	2008	2009	2010
Lietuvos Respublika	614070	649479	684155	725080	720489
Utenos apskritis	20337	20313	21797	22602	21768
Anykščių r. sav.	3302	3542	3445	3449	3387
Ignalinos r. sav.	1880	1867	1900	1995	1938
Molėtų r. sav.	2198	2192	2467	2742	2478
Utenos r. sav.	7447	7420	7656	7844	7827
Visagino sav.	3471	3142	4086	4208	4086
Zarasų r. sav.	2039	2150	2243	2364	2052

Šaltinis: Statistikos departamentas

Didžioji dalis darbuotojų 2010 m. pradžios duomenimis yra įdarbinta Utenos rajono savivaldybėje (7827 žmonės, kas sudaro beveik 36 proc.). Beveik 18,8 proc. visų dirbančiųjų (4086 žmonės) dirba Visagino, 15,6 proc. (3387 žmonės) Anykščių rajono savivaldybių įmonėse. Bendrasis mažų ir vidutinių įmonių pasiskirstymas regione pagal darbuotojų skaičių matomas 1.26 lentelėje.

1.7. pav. Mažos ir vidutinės įmonės pagal darbuotojų skaičių 2010 m. pradžioje
Šaltinis: Statistikos departamentas

Kaip matome iš pateikto 1.7. paveikslo, Utenos apskrityje daugiausiai veikia mažos įmonės (963 įmonės; 52,62 proc. visų įmonių), kurios turi iki 4 darbuotojų. 371 įmonėje - 20,27 proc. visų įmonių buvo įdarbinta nuo 5 iki 9 žmonių. Kiek mažiau nei 13 proc. visų apskrities SVV įmonių (235 įmonėse) darbuotojų skaičius sudaro nuo 10 iki 19 darbuotojų. Tik apie 1,74 proc. įmonių (32 įmonės) darbuotojų skaičius sudaro nuo 100 iki 250 žmonių. Tokios pačios tendencijos vyrauja ir visos šalies mastu.

1.1.7 Žemės ūkis, miškininkystė apskrityje

Utenos apskrityje užregistruota 4,72 proc. visos Lietuvos Respublikos ariamos žemės, 7,68 proc. visų šalies žemės ūkio naudmenų, 17,59 proc. pievų ir natūralių ganyklų, 9,59 proc. sodų ir uogynų. Daugiausiai naudojamos žemės ūkio naudmenų priklausė Anykščių rajono savivaldybei, mažiausiai – Visagino savivaldybei.

2008 m. Utenos apskrityje buvo pagaminama 4,96 proc. visos šalies žemės ūkio produkcijos. Augalininkystės produkcija sudarė beveik 46,5 proc. visos apskrities produkcijos (4,10 proc. visos šalies augalininkystės produkcijos), gyvulininkystės – produkcija 53,5 proc. (6,06 proc. visos šalies gyvulininkystės produkcijos).

Utenos apskrities miškingumo rodikliai yra artimi viso šalies teritorijos rodikliams, kurie siekia 32,9 proc. šalyje ir 33,3 proc. Utenos apskrityje.

Utenos apskrityje labiausiai išsiskiria Visagino savivaldybė, kurios miškingumas siekia apie 56 proc. Medynų produktyvumo rodiklis Utenos apskrityje beveik 0,96 proc. yra aukštesnis už šalies vidurkį. Didžiausias apskrityje medynų produktyvumas yra Ignalinos rajono savivaldybėje ir 7,18 proc. viršija šalies vidurkį, siekdamas 224 kub.m. iš 1 ha (tuo tarpu šalies vidurkis 2008 m. duomenimis siekė 209 kub.m. iš 1 ha).

1.1.8 Išvados

Nors Utenos apskrityje veikia stipri pramonė, tačiau visa apskritis savo ekonominio vystymosi rodikliais atsilieka nuo bendro šalies vidurkio. Pagal pagrindinius ekonominio lygio išvystymo rodiklius apskritis ženkliai atsilieka nuo šalies vidurkio, praktiškai visų regiono savivaldybių (išskyrus Utenos raj.) rodikliai yra labai žemi, lyginant su šalies vidurkiu. Išskirtinas itin žemas materialiujų bei tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui lygis regione, investicijos pasiekia tik stambias pramonės įmones.

Augantis tam tikrų gamybos sektorių (maisto, tekstilės pramonė, medienos apdirbimas) verslo įmonių konkurencingumas ir veiklos plėtra leidžia tikėtis didesnio investicinio aktyvumo, ypač išnaudojant regiono geografinę padėtį (artumas šalia rytinių ES sienų), magistralinių kelių ir geležinkelio tinklą, didelį dėmesį ir skiriamus finansinius srautus dėl IAE uždarymo.

Ribotos regiono verslininkų galimybės ir pasirengimas partnerystei su užsienio investuotojais, kvalifikuotų darbuotojų, sugebančių naudotis šiuolaikinėmis technologijomis stygius, šiuolaikiškos verslo infrastruktūros stygius regione, nepakankami verslo institucijų bei vietos administracijos veiksmai investicijų bei verslo partnerių paieškos srityje stabdo investicijas į Utenos regioną.

Didžioji dalis regiono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių savo veiklą vykdo pirminio apdirbimo, tranzitinių sandorių bei užsakymų vykdymo srityse. Įmonių pelningumo lygis žemas. Dominuoja žemo technologinio lygio verslo įmonės (išskyrus stambias regiono pramonės įmones, sugebančias investicijų pagalba modernizuotis ir savo veikloje taikyti šiuolaikines technologijas).

Regiono finansiniai ištekliai, sukaupti vietiniuose bankų filialuose bei kitose finansinėse institucijose, vietos verslo ir pramonės plėtrai naudojami tik maža dalimi, o pagrindinės finansinių išteklių panaudojimo kryptys yra apyvartinio kapitalo finansavimas. Tai kelia grėsmę įmonių konkurencingumui, mažina šių įmonių galimybes panaudoti ES struktūrinės paramos galimybes.

Regione sukurta verslo paramos infrastruktūra, kuri, atsižvelgiant į IAE uždarymo problematiką, yra plėtojama ir stiprinama naujomis institucijomis. Verslo paramos sistema orientuota į vietos smulkaus ir vidutinio verslo aptarnavimą.

Kadangi Utenos apskritis pasižymi vienomis nederlingiausių šalyje žemių, neatsitiktinai tradicinio žemės ūkio veiklos apskrityje pasižymi mažesniu konkurencingumu ir investicine grąža. Tradicinio žemės ūkio būklė regione yra prasta dėl mažo žemės ūkio kultūrų derlingumo, žemo ūkių techninio bei technologinio lygio. Tradicinio žemės ūkio plėtrą riboja poreikis dideliems kapitaliniams įdėjimams, norint pasiekti bent minimalų rentabilumo lygį.

Atsižvelgiant į nepalankias sąlygas apskrityje intensyviai plėtoti tradicinį žemės ūkį, regione yra neišnaudotos netradicinės žemdirbystės, ekologinio ūkininkavimo, alternatyvių verslų plėtros galimybės. Apskritis kaimo vietovėse jau atgyja senųjų amatų tradicijos, auginamos vaistažolės, prieskoniniai, dekoratyviniai augalai, veisiami stručiai, fazanai, kailiniai žvėreliai, vystomas agroturizmas, verčiamasi ekologine žemdirbyste ir gyvulininkyste.

Vienas iš būdų paspartinti alternatyvių verslų kaime plėtotę - pritraukti Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijas į apskrities kaimo plėtrą, ekonominės veiklos ir alternatyvių verslų skatinimą.

Utenos apskritis pasižymi gamtinių ir rekreacinių resursų gausa. Kai kurie iš jų (pvz., miškai) yra tapę tradicinėmis miško verslo ir perdirbimo pramonės šakomis. Šioje srityje regiono įmonės turi gerą įdirbį, naudojamos šiuolaikines technologijas gali pasiekti aukštą konkurencingumo lygį.

Regionė silpnai išvystytas paslaugų sektorius. Didelė dalis klientų, ypač turistų, aptarnavimo paslaugų kokybė yra žemos kokybės, siauras jų asortimentas. Tai viena iš kliūčių, stabdančių turizmo plėtrą regione

Šiuo metu regione sparčiai vystosi kaimo turizmo sektorius. Kaimo turistų lankytojų srautai sudaro sąlygas sodybų plėtrai, naujų objektų atsiradimui. Taigi, kaimo turizmas – viena iš alternatyvios veiklos rūšių kaime, kurianti darbo vietas kaimo vietovėse ir teikianti gyventojams papildomų pajamų. Ši veikla sudaro sąlygas ir ekologinių produktų, pramogų verslo bei kultūros industrijų rinkos plėtrai regione.

1.1.9 SSGG analizė

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Patogi geografinė padėtis. Apskritį kerta magistraliniai keliai bei tranzitiniai keliai pasienio link; ▪ Pramonės sektorius sukuria daugiausiai pridėtinės vertės; ▪ Augantis tiesioginių užsienio investicijų srautas. Pagrindiniai investuotojai iš Vakarų Europos. ▪ Apskirtyje veikia stambios maisto ir tekstilės pramonės įmonės, vyksta Ignalinos AE uždarymo darbai; ▪ Išvystyti atskiri pramonės sektoriai: maisto pramonės, tekstilės, medžio apdirbimo; ▪ Patrauklus pramonės plėtrai regiono centras – Utena. ▪ Suformuota verslo paslaugų infrastruktūra; ▪ Dėl IAE uždarymo plėtojama ir stiprinama verslo paramos infrastruktūra. Verslo paramos sistema orientuota į vietos smulkaus ir vidutinio verslo aptarnavimą. ▪ Susiformavusios veikiančios pramonės zonos su pakankama inžinerine infrastruktūra (<i>Ignalina, Visaginas, Utena</i>), potencialios galimybės verslo įmonių steigimui ir plėtrai. ▪ Didejančios paslaugų sektoriaus įmonių pajamos; ▪ Didžioji paslaugų sektoriaus pajamų dalis sukurama sveikatos priežiūros ir socialinio darbo paslaugų sferoje. ▪ Nusistovintis SVV subjektų skaičius; ▪ Augančios lietuviškos kilmės prekių eksporto apimtys; ▪ Pagrindinės eksporto šalys Vakarų Europoje; ▪ Regionas turi išskirtinius gamtos ir rekreacinius (miškai, ežerai) išteklius ▪ Platus kaimo turizmo sodybų tinklas, pakankamas jų lankomumas sezono metu; ▪ Regionas patrauklus turizmui, daug tradicinių maršrutų bei lankomų objektų, susiformavę turistų srautai ▪ Augantis atvykstančiųjų turistų srautas 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pagal ekonominio išsivystymo lygį apskrities BVP ženkliai mažesnis nei Lietuvos vidurkis; ▪ Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui daugiau kaip 4 kartus mažesnės už šalies vidurkį. ▪ Nedidelė Lietuvos mastu vykdomų materialinių investicijų dalis; ▪ Silpnai išvystytas paslaugų sektorius. Prekybos, viešbučių ir restoranų, transporto, sandėliavimo ir ryšių sferose sukurama mažiau pridėtinės vertės lyginant su šalies vidurkiu; ▪ Daugiausiai pajamų buvo sukurama sveikatos priežiūros ir socialinio darbo paslaugų sferoje; ▪ Nedidelė šalies mastu ir lėtai auganti įmonių apyvarta; ▪ Pramonės koncentracija regiono centre; ▪ Nekilnojamo turto operacijomis užsiimančių įmonių veikla sudaro nedidelę dalį sektoriaus pajamų; ▪ Neišvystytas prekybos sektorius. Didžioji dalis apskrities mažmeninės prekybos apyvartos sukurama Utenos rajone; ▪ SVV įmonių koncentracija apskrities centre – Utenoje; ▪ Nedidelė, lyginant šalies mastu, SVV įmonių veikla nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos sektoriuje; ▪ Mažas SVV įmonių skaičius kurios, turi dideles apyvartas; ▪ Išregistruojamų įmonių yra neįžymiai, bet daugiau nei įregistruojamų. ▪ Daugelyje įmonių naudojamos senos technologijos, didelės darbo sąnaudos bei žemas darbo našumas; ▪ Silpnai panaudojami bankų ir kitų finansinių institucijų resursai, žemas kreditų panaudojimo investavimui lygis

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Veikia Ignalinos žiemos sporto centras, papildomas turistų ne sezono metu pritraukimo objektas ; ▪ Puoselėjamos kultūrinės tradicijos, rengiami liaudiškos muziko festivaliai, tarptautiniai folkloro festivaliai; ▪ Lietuvos kultūros sostine 2008 – buvo išrinktas Zarasų miestas. ▪ Pagaminama santykinai didelė dalis šalies žemės ūkio produkcijos ; ▪ Aukštas medynų produktyvumas; ▪ Efektyvus Ignalinos AE uždarymo fondo lėšų panaudojimas regiono ekonomikos konkurencingumui didinti; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žemas gyventojų, ypač kaimiškiose teritorijose, verslumo lygis; ▪ Ribotos regiono verslininkų galimybės ir pasirengimas partnerystei su užsienio investuotojais; ▪ Kvalifikuotų darbuotojų, sugebančių naudotis šiuolaikinėmis technologijomis stygius; ▪ Nepakankami verslo institucijų bei vietos administracijos veiksmai investicijų bei verslo partnerių paieškos srityje; ▪ Apskrityje nėra išnaudojami poilsio organizavimo, kultūrinės ir sportinės veiklos srities resursai; ▪ Ignalinos AE sudaro nepalankias sąlygas turizmo plėtrai Ignalinos rajone; ▪ Mažas apgyvendinimo įstaigų veiklos apkrovimas; ▪ Santykinai nedidelis kaimo turizmo sodybų vietų užimtumas, pagrinde savaitgaliais ▪ Didžiausią poilsiautojų dalį kaimo turizmo sodybose sudaro vietiniai turistai ▪ Nepakankamai išvystyta turizmo infrastruktūra. ▪ Santykinai nederlingos žemės; ▪ Silpni žemės ūkio produkcijos gamintojų kooperaciniai ryšiai; ▪ Lėtas ūkių stambėjimo bei ekologinių ūkių ir netradicinių amatų plėtros tempas.
---	--

Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Auganti sukuriama pridėtinė vertė paslaugų sektoriaus įmonėse; ▪ TUI investicijų pritraukimas į regioną; ▪ Naujos užsienio rinkos pramonės produkcijos eksportui; ▪ Pramonės plėtra visame regione (ne tik centre); ▪ Regiono ūkio struktūros atitikimo šiuolaikinei ekonomikos struktūrai, kur dominuoja paslaugos, didinimas. ▪ Racionalus ir tikslingas ES struktūrinių fondų paramos panaudojimas leis teigiamai paveikti rėmimo, darbo vietų kūrimo skatinimo sistemas; ▪ Pramonės plėtrą bei infrastruktūros tvarkymą paspartins techninė, konsultacinė bei finansinė ES parama; ▪ Ypatingas dėmesys bei finansiniai resursai IAE regionui dėl atominės elektrinės uždarymo leis akumuliuoti papildomus resursus bei išskirtines galimybes regiono verslo įmonėms, specialios verslo finansavimo schemos regiono įmonėms; ▪ Žemės ūkio ir kaimo struktūrinis pertvarkymas, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mažėjantis apskrities įmonių skaičius ir apyvarta; ▪ Tolimesnė pramonės koncentracija tik apskrities centre; ▪ Tiesioginių užsienio investicijų srauto sumažėjimas dėl šalies ekonominio nuosmukio; ▪ Nebus suformuotas regiono investicinis patrauklumas bei palanki aplinka, ▪ Auganti konkurencija užsienio rinkose; ▪ Auganti konkurencija paslaugų sektoriuje visos šalies mastu; ▪ Senstanti visuomenė ir jai reikalingas tik specifinių – sveikatos priežiūros ir socialinių, paslaugų poreikis; ▪ Augantis socialinių, valstybės finansuojamų, o ne verslo teikiamų paslaugų poreikis; ▪ Kvalifikuotos darbo jėgos emigracija; ▪ Pasyvi regiono rinkodara ir mažėjantys užsienio turistų srautai;

<p>didinant jų specializaciją ir vystant netradicinių kultūrų auginimą bei ekologinius ūkius;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Transporto ir logistikos sektoriaus plėtra; ▪ Turizmo rinkų ir srautų diferencijavimasis bei turizmo produkto įvairovės išskyrimas formuos Utenos apskritį kaip konkurencingą turistinių regioną; ▪ Atvykstančių turistų srautai visus metus; ▪ Augantis apgyvendinimo įstaigų apkrovimas; ▪ Turizmo plėtra skatins paslaugų sektoriaus augimą; ▪ Augantis paslaugų sektorius šalyje bei augantys rinkos poreikiai kuo įvairesnėms paslaugoms; • Didėjantis poreikis pramogų verslui bei kūrybinių industrijų plėtrai; ▪ Žinomumo užsienio rinkose didinimas; ▪ Naujų lietuviškos kilmės produktų eksporto didinimas; ▪ Eksporto augimas į Rytų rinkas; ▪ Palanki mokesčių politika SVV subjektams; ▪ Valstybės ir ES paramos SVV įmonėms įsisavinimas; ▪ Naujų veiklos sričių – naujų verslų atsiradimas; ▪ Didėjantis gyventojų aktyvumas užsiimti verslu; ▪ Auganti paklausa natūraliems, ekologiškiems produktams, baldams ir buities prekėms; ▪ Didėjantis gyventojų poreikis miško teikiamoms gėrybėms; ▪ Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo ir energijos efektyvumo didinimo priemonių plėtra, uždarius Ignalinos AE; ▪ Naujų verslų, susijusių su Ignalinos AE uždarymu ir naujos statyba, plėtra. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Per didelės turistų apgyvendinimo įstaigų kainos, poreikis pigioms apgyvendinimo paslaugoms; ▪ Nesugebėjimas pasinaudoti ES paramos; ▪ Nepakankamas darbo rinkos lankstumas ir mobilumas didins nedarbo problemas, taip pat trukdys inovacijoms, modernių technologijų plėtrai; ▪ Tradicinės prekybos sričių apimčių mažėjimas dėl ekonominio nuosmukio pasekmių; ▪ Auganti konkurencija vietinėje ir tarptautinėse rinkose; ▪ Mažėjanti gyventojų perkamoji galia; ▪ Gyventojų pesimizmas verslo kūrimo atžvilgiu; ▪ Nepalanki/sudėtinga verslo įkūrimo ir vystymo teisinė bazė; ▪ Agresyvi stambaus verslo skverbtis ir kainodara; ▪ Žemi informacinių technologijų įsisavinimo tempai gali palikti regiono įmones nekonkurencingomis ▪ Elektros, šilumos energijos, kuro brangimas, gamybos kaštų didėjimas, uždarius Ignalinos AE; ▪ Mažėjantys medienos ištekliai stabdys tradicinių šakų vystymąsi; ▪ Stichinės nelaimės gamtoje; ▪ Gamtos išteklių niokojimas; ▪ Galimas socialinis ekonominis nuosmukis IAE regione dėl atominės elektrinės uždarymo.
---	---

1.2 ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI

1.2.1 Sektoriaus santrauka: sektoriaus apžvalga, sektoriaus tendencijos ir problemos

Utenos apskritis yra devintoji šalies apskritis pagal gyventojų skaičių. 2010 m. pradžioje joje gyveno 168 tūkst. žmonių, arba 5,05 proc. šalies gyventojų. Kaip ir visoje Lietuvoje, taip ir Utenos apskrityje gyventojų skaičius mažėjo. 2006 - 2010 m. pr. Utenos apskrityje gyventojų sumažėjo 10,9 tūkst. (6,5 proc.), kai tuo tarpu vidutiniškai šalyje – 2,9 proc. Gyventojų pasiskirstymas pagal lytį Utenos apskrityje beveik atitinka šalies vidurkį. Kaimo gyventojai Utenos apskrityje sudarė virš 40 proc., o tuo tarpu šalyje kaimo gyventojai sudarė tik virš 30 procentų.

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė regione 2008 m. buvo šiek tiek mažesnė už vidutinį rodiklį šalyje ir siekė 70,94 metus bendrai – vyrams ir moterims; bei 76,62 metus moterims ir 64,15 metų vyrams. Lietuvoje vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė tais pačiais metais siekė 71,94 metus vyrams ir moterims ir 66,3 bei 77,57 metus atitinkamai vyrams ir moterims.

Nors gimstamumas Utenos apskrityje 2006-2009 m. nežymiai didėjo, tačiau neviršijo šalies vidurkio. Bendras gyventojų skaičius regione mažėjo. Tai susiję su neigiamu vidaus ir tarptautinės migracijos saldo bei neigiama natūralia gyventojų kaita (mirė daugiau žmonių nei gimė).

Profesinio rengimo institucijos geografiškai regione pasiskirstę tolygiai. Utenos apskrityje pirminis profesinis parengimas vykdomas 7-iose švietimo institucijose. Apskrityje veikia 5 profesinės mokyklos, vienas regioninis profesinio rengimo centras ir viena aukštoji mokykla – Utenos kolegija. Šiuo metu Utenos apskrityje institucijos, vykdančios darbo rinkos mokymą, siūlo apie 25 proc. visų programų, užregistruotų Valstybiniame registre. Mokymo pasiūloje dominuoja inžinerinių profesijų mokymo programos.

Gyventojų nuo 25 iki 64 m. amžiaus išsilavinimo rodikliai Utenos apskrityje yra artimi Lietuvos vidurkiui. Su aukštuoju išsilavinimui apskrityje 2009 m. gyveno 28 proc. gyventojų, o su pradiniu – 8,2 proc. Šalyje šie rodikliai analogiškai siekė 31 proc. ir 8,6 proc. tais pačiais metais.

Nors informacinių technologijų naudojimas Utenos apskrityje kasmet sparčiai auga, tačiau atsilieka nuo didžiųjų Lietuvos miestų ir šalies vidurkio.

Utenos apskrityje vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis kasmet augo ir 2009 metais siekė 1.968 Lt. Tai 1,08 karto mažiau nei vidutiniškai šalyje. Sparčiausiai darbo užmokestis augo Utenos ir Molėtų rajonų savivaldybėse, lėčiausiai – Visagino savivaldybėje. Utenos apskritis pasižymi didėjančia socialine diferenciacija tarp savivaldybių. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis didžiausias Visagino savivaldybėje, o mažiausias - Zarasų rajono savivaldybėje. Skirtumas tarp šių savivaldybių darbo užmokesčio siekia vidutiniškai 1,8 karto.

Nedarbo lygis regione pakankamai aukštas ir viršija šalies vidurkį. Ypač aukštas nedarbas jaunimo tarpe, tačiau jis mažesnis nei šalies vidurkis. Dėl sunkėjančių įsidarbinimo sąlygų, ypač po Ignalinos atominės elektrinės uždarymo ir su jos veikla susijusių įmonių uždarymu ar veiklos apimčių mažinimu, statybos sektoriaus smukimu, vyksta „darbo jėgos nutekėjimas“ iš Utenos apskrities. Ypatingai sudėtinga užimtumo situacija kaimiškose seniūnijose.

Kultūros tradicijos regione pakankamai gilios, įvairūs renginiai formuoja patrauklų krašto įvaizdį ir prisideda prie turistinio potencialo realizavimo. Utenos apskritis - viena iš nedaugelio, kurioje pagrindinių kultūros įstaigų skaičius 2006 – 2008 m. išliko pakankamai stabilus. Visose savivaldybėse veikė bibliotekos, kultūros centrai, muziejų nebuvo tik Visagino mieste.

Utenos regiono žmoniškųjų išteklių situacija nėra palanki regiono plėtrai. Pagrindinės problemos susijusios su aukštu nedarbo lygiu, gyventojų skaičiaus mažėjimu bei senėjimu, o taip pat aukštais darbo jėgos emigracijos tempais. 2009 m. pr. demografinės senatvės koeficientas regione (t.y. 60 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų skaičius, tenkantis šimtui 0–14 metų amžiaus vaikų) yra pats aukščiausias Ignalinos rajono savivaldybėje (218) ir žymiai viršija Lietuvos ir Utenos apskrities vidurkius.

1.2.2 Gyventojai ir jų kaita

2010 m. per. Utenos apskrityje gyveno 168 tūkst. žmonių, arba 5,05 proc. visų šalies gyventojų. Tai devintoji apskritis pagal gyventojų skaičių šalyje. Didžioji dalis Utenos apskrities gyventojų gyveno Utenos rajono (27,92 proc.) ir Anykščių rajono (18,50 proc.) savivaldybėse. Apskrities miestuose gyveno 94.849 (56,43 proc.) gyventojų, o kaimiškose vietovėse – 73.220 (43,57 proc.) gyventojų. Daugiausiai mieste gyvenančių asmenų buvo Visagino savivaldybėje (net 99 proc.), o mažiausiai - Molėtų rajono savivaldybėje (tik 30,47 proc.).

Utenos apskrityje, kaip ir visoje Lietuvoje gyventojų skaičius mažėjo. Daugiausia gyventojų sumažėjo Ignalinos (11,39 proc.), Zarasų (9,63 proc.) ir Anykščių (8,21 proc.) rajonų savivaldybėse, mažiausiai - Utenos rajono savivaldybėje. Pagrindinės gyventojų mažėjimo priežastys - didelė migracija į Utenos miestą ir kitus šalies didžiuosius miestus bei užsienio šalis, aukštas mirtingumas ir mažas gimstamumas.

Gyventojų pasiskirstymas pagal lytį Utenos apskrityje iš dalies atitinka šalies vidurkį. 2009 m. per. Utenos apskrityje gyveno. 80.299 vyrų (47,12 proc.) ir 90.123 moterų (52,88 proc.) (Lietuvoje - atitinkamai 46,5 proc. ir 53,5 proc.).

Utenos apskritį galima priskirti prie vienos seniausių apskričių šalyje. 2009 m. pr. apskritis tiek pagal vaikų iki 15 metų amžiaus, tiek pagal darbingo amžiaus gyventojų struktūrą atsiliko nuo šalies vidurkio, tačiau ji viršijo pagal pagyvenusių asmenų (60 metų ir vyresnio amžiaus) skaičių.

Prie vienu jauniausių savivaldybių ne tik Utenos apskrityje, bet ir visoje šalyje priskiriama Visagino savivaldybė, kurioje darbingo amžiaus gyventojai sudarė net 76,42 proc. visų gyventojų. Tačiau ši savivaldybė pasižymi atsiliekančiu nuo Utenos apskrities ir šalies vidurkio vaikų iki 15 metų amžiaus skaičiumi (tik 13,18 proc.), tačiau viršijanti pagal pagyvenusių asmenų skaičių (tik 10,4 proc.). Prie vienu seniausių apskrities savivaldybių priskiriamos Utenos ir Anykščių rajonų savivaldybės. Jose pagyvenę asmenys sudarė atitinkamai 28,22 ir 26,75 proc. visų gyventojų. Tai viršija tiek šalies, tiek ir apskrities vidutinius rodiklius.

Didžiausias ekonominis ir socialinis krūvis iš visų apskrities savivaldybių teko Ignalinos ir Anykščių rajonų savivaldybėms, kurių išlaikomo amžiaus žmonių koeficientai (t.y. šimtui 15–59 metų amžiaus gyventojų tenka nurodyto amžiaus gyventojų) viršija tiek šalies, tiek ir apskrities vidurkį.

2009 m. pradžios demografinės senatvės koeficientas (t.y. 60 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų skaičius, tenkantis šimtui 0–14 metų amžiaus vaikų) yra pats aukščiausias Ignalinos rajono savivaldybėje (218) ir žymiai viršija Lietuvos ir Utenos apskrities vidurkius (žr. 2.1 lentelę).

2.1. lentelė. Demografinės senatvės koeficientas metų pradžioje

Teritorija	2006	2007	2008	2009
Lietuvos Respublika	118	124	129	134
Utenos apskritis	151	158	165	172
Anykščių r. sav.	174	183	190	199
Ignalinos r. sav.	197	203	208	218
Molėtų r. sav.	166	171	176	183
Utenos r. sav.	139	149	157	164
Visagino sav.	75	80	86	92
Zarasų r. sav.	161	168	176	186

Šaltinis: Statistikos departamentas

Analizuojamu laikotarpiu gimstamumas Utenos apskrityje nežymiai didėjo (žr. 2.2 lentelę), tačiau neviršijo šalies vidurkio. Utenos apskrityje 1000 gyventojų teko 8,5 gimusių kūdikių, kai tuo tarpu Lietuvoje 10,9. Didžiausias gimstamumas buvo Visagino rajono savivaldybėje (10,8 gimusių

teko 1000 gyventojų), mažiausias – Anykščių (6,5 gimusių) rajono savivaldybėje. Šioje savivaldybėje gimstamumas beveik 40 proc. mažesnis nei šalies vidurkis.

2.2. lentelė. Gimstamumas Utenos apskrityje

	Gimusių skaičius				1000 gyventojų tenka gimusiųjų			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
Lietuvos Respublika	31265	32346	35065	36651	9,2	9,6	10,5	10,9
Utenos apskritis	1362	1330	1507	1452	7,7	7,7	8,8	8,5
Anykščių r. sav.	224	210	264	204	6,8	6,5	8,3	6,5
Ignalinos r. sav.	142	129	172	145	6,8	6,3	8,6	7,3
Molėtų r. sav.	178	166	169	209	7,5	7,1	7,3	9,2
Utenos r. sav.	372	394	424	405	7,7	8,2	8,9	8,5
Visagino sav.	264	275	302	308	9,2	9,6	10,6	10,8
Zarasų r. sav.	182	156	176	181	8,6	7,5	8,6	9,0

Šaltinis: Statistikos departamentas

Gyventojų mirtingumo rodikliai (žr. 2.3 lentelę) Utenos apskrityje yra aukštesni už šalies vidurkį. Analizuojamu laikotarpiu apskrityje mirė daugiau žmonių nei gimė. Tai atitinka bendrą šalies tendenciją.

2.3. lentelė. Mirtingumas Utenos apskrityje

	Mirusių skaičius				1000 gyventojų tenka mirusiųjų			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
Lietuvos Respublika	44813	45624	43832	42032	13,2	13,5	13,1	12,5
Utenos apskritis	2784	2918	2823	2702	15,8	16,8	16,5	15,9
Anykščių r. sav.	595	610	626	567	18,1	18,8	19,7	17,9
Ignalinos r. sav.	416	458	451	407	19,9	22,5	22,6	20,6
Molėtų r. sav.	469	454	421	415	19,8	19,4	18,3	18,2
Utenos r. sav.	675	748	644	680	13,9	15,5	13,5	14,3
Visagino sav.	217	229	253	217	7,6	8	8,9	7,6
Zarasų r. sav.	412	419	428	416	19,5	20,2	21	20,6

Šaltinis: Statistikos departamentas

Didžiausiais mirtingumo rodikliais pasižymėjo Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybės. Šiose apskrityse mirtingumas daugiau nei 1,6 karto aukštesnis už šalies vidurkį. Mažiausiais mirtingumas pastebimas jauniausioje apskrities savivaldybėje – Visagino. Pagrindinės mirties priežastys: kraujotakos sistemos ligos, piktybiniai navikai ir išorinės mirties priežastys, kas būdinga ir visai šaliai (žr. 2.4 lentelė).

2.4. lentelė. Mirusiųjų asmenų skaičius pagal priežastis, tenkantis 100 000 gyventojų

	2008			
	Pikt. navikai	Krauj. sistemos ligos	Kvėp. sistemos ligos	Išorinės mirties priežastys
Lietuvos Respublika	246,2	703,5	50,1	142,5
Utenos apskritis	288	898	84,5	184,8
Anykščių r. sav.	320,1	1167,4	94,1	188,3
Ignalinos r. sav.	411	1152,9	140,4	290,7
Molėtų r. sav.	282,6	1056,5	117,4	213
Utenos r. sav.	249,1	715,9	75,4	140,2
Visagino sav.	178,8	413,6	28	126,2
Zarasų r. sav.	367,9	1152,8	78,5	230,6

Šaltinis: Statistikos departamentas

Natūrali gyventojų kaita analizuojamą laikotarpį Utenos apskrityje buvo neigiama (žr. 2.5 lentelę). Ši tendencija kasmet mažėja. Vienintelėje Visagino savivaldybėje natūrali gyventojų kaita buvo teigiama ir 2009 m. siekė 91 asmenį. Mažiausia natūrali gyventojų kaita buvo seniausiose pagal gyventojų amžių – Ignalinos rajono savivaldybėje.

2.5. lentelė. Natūrali gyventojų kaita Utenos apskrityje

	2006		2007		2008		2009	
	Natūrali gyventojų kaita	1 000 gyventojų tenka natūralios kaitos	Natūrali gyventojų kaita	1 000 gyventojų tenka natūralios kaitos	Natūrali gyventojų kaita	1 000 gyventojų tenka natūralios kaitos	Natūrali gyventojų kaita	1 000 gyventojų tenka natūralios kaitos
Lietuvos Respublika	-13548	-4	-13278	-3,9	-8767	-2,6	-5383	-1,6
Utenos apskritis	-1422	-8,1	-1588	-9,1	-1316	-7,7	-1250	-7,3
Anykščių r. sav.	-371	-11,3	-400	-12,3	-362	-11,4	-363	-11,5
Ignalinos r. sav.	-274	-13,1	-329	-16,2	-279	-14	-262	-13,3
Molėtų r. sav.	-291	-12,3	-288	-12,3	-252	-11	-206	-9,0
Utenos r. sav.	-303	-6,2	-354	-7,3	-220	-4,6	-275	-5,8
Visagino sav.	47	1,6	46	1,6	49	1,7	91	3,2
Zarasų r. sav.	-230	-10,9	-263	-12,7	-252	-12,4	-235	-11,6

Šaltinis: Statistikos departamentas

Utenos apskrities savivaldybės pasižymėjo neigiamu vidaus ir tarptautinės migracijos saldo (žr. 2.6 lentelę). Gyventojai migruoja iš apskrities miestų į kaimus arba į kitus Lietuvos miestus, išvažiuoja į užsienį. Neigiamu migracijos saldo pasižymi visa šalis.

2.6. lentelė. Gyventojų vidaus ir tarptautinės migracijos saldo

	2006	2007	2008	2009
Lietuvos Respublika	-4857	-5244	-7718	-15483
Utenos apskritis	-546	-575	-842	-1103
Anykščių r. sav.	-118	-92	-179	-141
Ignalinos r. sav.	-212	-148	-116	-115
Molėtų r. sav.	-41	-64	-122	-126
Utenos r. sav.	55	-90	-103	-403
Visagino sav.	-95	-40	-157	-233
Zarasų r. sav.	-135	-141	-165	-85

Šaltinis: Statistikos departamentas

Emigraciją dažniausiai lemia kitose Lietuvos miestuose, ypač Vilniaus, Kauno ar Klaipėdos, ar užsienio valstybėse patrauklesnės darbo, gyvenimo ir kvalifikacijos įsigijimo sąlygos. Didelė migracijos bangą paskatino Ignalinos atominės elektrinės uždarymas. Aktyviausiai migruoja jauni, darbingo amžiaus žmonės, ir ypač vyrai. Dėl emigracijos Utenos apskrities savivaldybėse mažėja darbingo amžiaus žmonių dalis, taip pat pažeidžiama vyrų ir moterų skaičiaus pusiausvyra.

Socialiniai tyrimai parodė, kad Utenos apskrityje didžioji dalis gyventojų moka valstybinę kalbą. Didžiausia dalis apklaustųjų, teigiančių, kad moka valstybinę kalbą labai gerai buvo Zarasų rajono savivaldybėje (51,0 proc.), mažiausia - Visagino savivaldybėje (23,0 proc.). Visagino savivaldybėje 14,4 proc. gyventojų nurodė, kad valstybinės kalbos nemoka. Visagino mieste juntama stipri kultūrinė ir kalbinė gyventojų izoliacija. Mieste nemaža dalis gyventojų kalba tik rusiškai.

1.2.3 Švietimas

Utenos apskrityje 2003 – 2004 m.m. buvo 112 bendrojo lavinimo mokyklų, kuriose mokėsi 29.871 moksleivis, tuo tarpu 2008-2009 m.m. jų liko tik 82, ir jose mokėsi 21.946 mokiniai. Lyginant su kitomis apskritimis, Utenos apskrityje yra panašus bendrojo lavinimo mokyklų tinklas ir moksleivių skaičius. Nors apskrityje analizuojamu mokymo įstaigų ženkliai sumažėjo, tačiau jų pilnai pakanka, nes sumažėjo mokinių skaičius. Daugiausia 2008 – 2009 m. Utenos apskrityje bendrojo lavinimo mokyklų buvo Utenos rajone – 25. Tai sudarė 30 proc. visų Utenos apskrities bendrojo lavinimo mokyklų. Mažiausiai Utenos apskrityje bendrojo lavinimo mokyklų buvo Visagino savivaldybėje – tik 6 bendrojo lavinimo mokyklos (žr. 2.7 lentelė).

2.7. lentelė. Bendrojo lavinimo mokyklos, 2005-2009 m.

Mokslo metai	Mokyklų skaičius				Mokinių skaičius			
	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
Lietuva	1534	1502	1472	1415	538541	514622	489442	464638
Utenos apskritis	91	90	87	82	26679	25168	23436	21946
Anykščių r. sav.	13	13	12	12	5124	4803	4495	4271
Ignalinos r. sav.	11	11	12	11	2878	2758	2546	2381
Molėtų r. sav.	17	16	15	14	3603	3449	3265	3102
Utenos r. sav.	27	27	25	25	7705	7398	6951	6630
Visagino sav.	7	7	7	6	4288	3701	3334	2957
Zarasų r. sav.	16	16	16	14	3081	3059	2845	2605

Šaltinis: Statistikos departamentas

2009 metais Utenos apskrityje buvo 25 ikimokyklinės ugdymo įstaigos. Tai buvo apie 30 proc. mažiau nei 2000 m. Mažėjant ikimokyklinių ugdymo įstaigų skaičiui, 100-ui vaikų tenkančių vietų jose skaičius per tą patį laikotarpį sumažėjo neženkliai. 2006 m. šis rodiklis siekė 103, kai tuo tarpu šalies vidurkis buvo 96 (žr. 2.8 lentelė).

2.8. lentelė. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos, 2006-2009 m.

Metai	Įstaigų skaičius				100-ui vaikų tenka vietų			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
Lietuva	652	649	654	642	96	96	97	98
Utenos apskritis	31	28	26	25	103	104	99	99
Anykščių r. sav.	10	7	7	7	116	109	96	92
Ignalinos r. sav.	1	1	1	2	100	106	106	114
Molėtų r. sav.	6	6	6	6	117	114	89	96
Utenos r. sav.	4	4	4	4	92	92	92	92
Visagino sav.	5	5	5	5	104	115	111	112
Zarasų r. sav.	5	5	5	2	115	99	101	107

Šaltinis: Statistikos departamentas

Profesinio rengimo institucijų tinklas regione pasiskirstęs tolygiai. 2009-2010 metais Utenos apskrityje veikė 5 profesinės mokyklos, kuriose mokėsi 2.652 mokinių. Ignalinos rajono savivaldybėje nebuvo nė vienos profesinės mokyklos (2.9 lentelė). Visose kitose savivaldybėse buvo po vieną profesinę mokyklą, o Visagino savivaldybėje veikė net dvi profesinės mokyklos.

2.9. lentelė. Profesinės mokyklos 2006-2009 m.

Metai	Įstaigų skaičius				Mokinių skaičius mokyklose			
	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Lietuva	80	80	80	78	45382	43880	43818	47886
Utenos apskritis	6	6	5	5	2693	2551	2299	2652
Anykščių r. sav.	1	1	1	1	146	167	178	216
Ignalinos r. sav.	-	-	-	-	-	-	-	-
Molėtų r. sav.	1	1	1	1	459	389	344	432
Utenos r. sav.	1	1	1	1	664	601	559	636
Visagino sav.	2	2	2	1	958	926	747	867
Zarasų r. sav.	1	1	1	1	463	468	471	501

Šaltinis: Statistikos departamentas

Utenos apskrityje sudarytos palankios sąlygos įsigyti aukštąjį išsilavinimą, nes regione veiklą vykdo Utenos kolegija. Šios mokymo įstaigos bazėje veikia Nuotolinio mokymo centras, Regioninis suaugusiųjų švietimo informacinis - mokymo centras, Integruoto mokymo centras, vykdomos KTU Ekonomikos bei Vadybos magistratūros studijos. Utenos kolegijos bendradarbiavimas su Kauno technologijos universitetu sudaro sąlygas regiono gyventojams įsigyti ir aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

Gyventojų nuo 25 iki 64 m. amžiaus išsilavinimo rodikliai Utenos apskrityje yra artimi Lietuvos vidurkiui. Su aukštuoju išsilavinimu apskrityje 2009 m. gyveno 28 proc. gyventojų, o su pradinio – 8,2 proc. Šalyje šie rodikliai analogiškai siekė 31 proc. ir 8,6 proc. tais pačiais metais.

1.2.4 Informacinė visuomenė

2009 m. asmeninį kompiuterį namuose turėjo 43,2 proc. Utenos apskrities namų ūkių, o interneto prieigą – 58,6 proc. (žr. 2.10 lentelę). Nors informacinių technologijų naudojimas Utenos apskrityje kasmet sparčiai auga, tačiau atsilieka nuo didžiųjų Lietuvos miestų ir šalies vidurkio (išskyrus 2009 m. pagal interneto prieigos rodiklį viršijo šalies rodiklį).

2.10. lentelė. Kompiuterį ir interneto prieigą turinčių namų ūkių dalis, proc.

	2005	2006	2007	2008	2009
Kompiuteris					
Lietuvos Respublika	29	36,5	42	48	52,2
Utenos apskritis	24,9	23,8	34,3	37,5	43,2
Interneto prieiga					
Lietuvos Respublika	14,4	31,7	40,3	47,1	54,7
Utenos apskritis	7,5	21,2	36,1	33,6	58,6

Šaltinis: Statistikos departamentas

Daugiausiai informacinėmis technologijomis naudojasi Utenos apskrities miestuose gyvenantys gyventojai, ypač jaunesni, labiau išsilavinę bei turintys didesnę perkamąją galią. Neigiama tendencija - ganėtinai žemas Utenos apskrities kai kurių gyventojų socialinių sluoksnių (vyresnio amžiaus, žemesnį išsilavinimą įgijusių, kaimo gyventojų ir mažesnes pajamas gaunančių gyventojų) kompiuterinis raštingumas.

1.2.5 Gyvenimo lygis, užimtumas ir darbo rinkos priemonės

Utenos apskrityje vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis kasmet augo ir 2009 m. IV ketvirtį siekė 1.968 Lt. Tai 1,08 karto mažiau nei vidutiniškai šalyje. Sparčiausiai darbo užmokestis augo Utenos ir Molėtų rajonų savivaldybėse, lėčiausiai - Visagino savivaldybėje.

Utenos apskritis pasižymi didėjančia socialine diferenciacija tarp savivaldybių. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis didžiausias Visagino savivaldybėje, o mažiausias - Zarasų rajono savivaldybėje. Skirtumas tarp šių savivaldybių darbo užmokesčio siekia vidutiniškai 1,8 karto.

Didžiausius darbo užmokesčius gauna dirbantys Viešojo valdymo ir gynybos, privalomojo socialinio draudimo, kasybos ir karjerų eksploatavimo bei statybos sektoriuose. Mažiausi atlyginimai mokami didmeninės ir mažmeninės prekybos bei viešbučių ir restoranų sektoriuose.

2008 m. Utenos apskrities vienam namų ūkio nario per mėnesį disponuojamos piniginės ir natūrinės pajamos siekė 851,1 Lt ir tai 16 proc. atsiliko nuo šalies vidurkio. Daugiausia pajamų apskrities gyventojai gauna iš samdomojo darbo (59,68 proc.) ir socialinių išmokų (28,05 proc.), ir tai yra žemiau nei šalies vidurkis, atitinkamai 62 proc. ir 24 proc. (žr. 2.11 lentelę). Mažiau nei vidutiniškai šalyje, Utenos apskrities gyventojai gauna pajamų iš verslo ir individualios veiklos bei rentos, turto ir kitų pajamų, kad rado nepakankamą pavienių gyventojų verslumą. Daugiau nei įprastai šalyje apskrities gyventojai gauna pajamų iš žemės ūkio veiklos.

2.11. lentelė. Disponuojamos pajamos (piniginės ir natūrinės) 2008 m.

	Utenos apskrityje		Lietuvos Respublika	
	Lt.	Proc.	Lt	Proc.
Disponuojamos pajamos	851,1	100	986,8	100
Samdomojo darbo pajamos	507,9	59,68	612,4	62,10
Pajamos iš verslo, individualios veiklos	88,3	10,37	105,4	10,68
Pajamos iš žemės ūkio veiklos	71	8,34	52,8	5,35
Socialinės išmokos	238,7	28,05	233,3	23,64
Pajamos iš rentos, turto, kitos pajamos	16,2	1,90	35,4	3,59

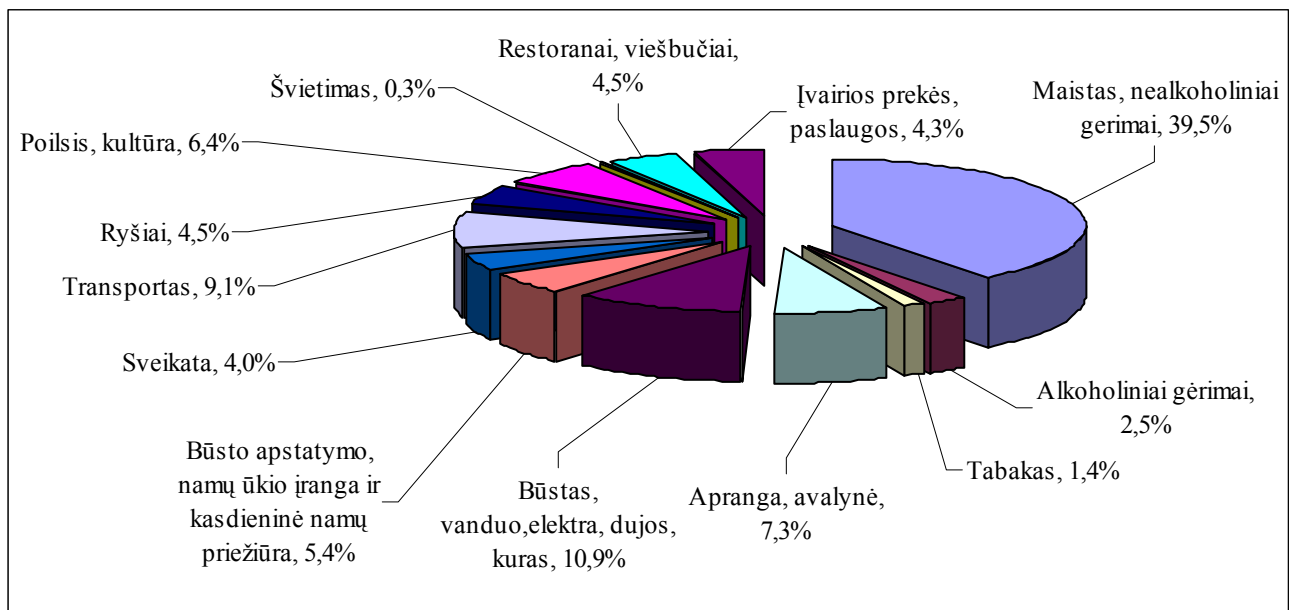
Saltinis: Statistikos departamentas

2008 m. Utenos apskrities vidutinės vieno namų ūkio nario per mėnesį išlaidos siekė 611,6 Lt ir tai 30 proc. atsiliko nuo šalies vidurkio. Kaip ir visoje šalyje, taip ir Utenos apskrityje daugiausia išlaidų gyventojai skyrė maistui ir būsto išlaikymui (žr. 2.1 paveikslą).

Utenos apskrities gyventojai daugiau nei vidutiniškai šalyje išlaidų skiria maistui (4,7 procentiniais punktais) ir poilsiui ir kultūrai (1,63 procentiniais punktais), tačiau mažiau būstui, vandeniui, elektrai, dujoms ir kitam kurui (1,75 procentiniais punktais), aprangai ir avalynei (1,19 procentiniais punktais) bei restoranams ir viešbučiams (1,01 procentiniais punktais).

2010 m. sausio 1 d. duomenimis, situacija Utenos apskrities darbo rinkoje yra kelianti nerimą. Per analizuojamą laikotarpį tiek nedarbo lygis, tiek bedarbių skaičius sparčiai išaugo. Nedarbo lygis Utenos apskrityje 2010 m. balandžio 1 d. buvo 15,5 proc. ir pirmą kartą per analizuojamą laikotarpį viršijo šalies vidurkį (14,3 proc.).

2010 m. balandžio 1 d. didžiausia darbingo amžiaus gyventojų dalis registruota bedarbiais buvo Ignalinos (19,5 proc.), Zarasų (16,9 proc.) ir Anyksčių (16,5 proc.) rajonų savivaldybėse. Mažiausias nedarbas - Visagino savivaldybėje - 12,8 proc. Molėtų ir Utenos rajono savivaldybėse nedarbo lygis buvo panašus - atitinkamai 14,8 ir 15,0 proc.

2.1. paveikslas. Gyventojų išlaidų struktūra, 2008 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas

2010 m. balandžio 1 d. Utenos apskrityje registruotų Lietuvos darbo biržoje bedarbių skaičius siekė 16.580 asmenų ir tai sudarė 5,4 proc. visos šalies bedarbių (žr. 2.12 lentelę). Lyginant su 2009 metais padidėjo 375 proc., kai tuo tarpu šalyje - 51,2 proc. Daugiausia registruotų bedarbių buvo Utenos ir Anyksčių rajonų savivaldybėse.

2.12. lentelė. Registruoti bedarbių skaičius, tūkst. asmenų

	2006	2007	2008	2009	2010 ¹	Padidėjimas, lyginant 2005 su 2010 m., proc.
Lietuvos Respublika	73,2	67,3	73,4	203,1	307,1	204,66
Utenos apskritis	5	4,3	4,4	10,6	16,6	163,49
Anyksčių r. sav.	0,7	0,7	0,8	2	3,01	330,00
Ignalinos r. sav.	1	0,8	0,8	1,5	2,2	57,14
Molėtų r. sav.	0,5	0,5	0,5	1,3	2	233,33
Utenos r. sav.	1	0,8	0,9	2,8	4,5	150,00
Visagino sav.	1,1	0,9	0,9	1,7	2,8	115,38
Zarasų r. sav.	0,6	0,6	0,6	1,3	2	300,00

Šaltinis: Statistikos departamentas, Lietuvos darbo birža

Utenos apskrityje, kaip ir visoje šalyje, dėl neigiamų ekonominių pokyčių ne tik šalyje, bet visose Europos šalyse, Rusijoje ir kitose šalyse, nedarbas labiausiai išaugo per 2009 metus, ir jo didėjimas pastebimas 2010 m. pradžioje. Sparčiausiai nedarbas augo Utenos ir Molėtų rajono savivaldybėse, lėčiausiai – Ignalinos rajono savivaldybėje.

2009 m. jaunimo (15-24 m. amžiaus) nedarbo lygis Utenos apskrityje siekė 21,1 proc. ir tai žymiai atsiliko nuo šalies vidurkio – 29,2 proc. Nors nedarbas tarp jaunimo yra mažesnis nei šalies vidurkis, tačiau pagrindinės jaunimo neįsidarbinimo priežastys susijusios su neturėjimu darbo patirties, darbo pagal specialybę nebuvimu, darbdavių nepasitikėjimu jaunų žmonių sugebėjimais.

Dėl sunkėjančių įsidarbinimo sąlygų, ypač po Ignalinos atominės elektrinės uždarymo ir su jos veikla susijusių įmonių uždarymu ar veiklos apimčių mažinimu, statybos sektoriaus smukimu, vyksta „darbo jėgos nutekėjimas“ iš Utenos apskrities.

¹ 2010 m. balandžio 1 d. duomenimis

1.2.6 Kultūra ir sportas

Analizuojamu laikotarpiu suaktyvėjo Utenos regiono kultūrinis gyvenimas. Populiarėja miestų ir miestelių šventės, renginiai atvirose erdvėse. Kaip ir visoje Lietuvoje, taip ir Utenos apskrityje didesnis kultūrinis aktyvumas yra susikcentravęs rajonų centruose, kur sutelktas stipriausias kultūros potencialas. Toliau nutolusiose vietovėse kultūra tampa sunkiau pasiekiamą.

Utenos apskritis – viena iš nedaugelio, kurioje pagrindinių kultūros įstaigų skaičius 2006 – 2008 m. išliko pakankamai stabilus. Visose savivaldybėse veikė pakankamas skaičius bibliotekų, įvairūs kultūros centrai ir muziejai. Veikiančių muziejų nėra tik Visagino mieste (žr. 2.13 lentelė).

2.13. lentelė. Kultūros įstaigų skaičius, 2006 – 2008 m.

	Bibliotekos			Kultūros centrai			Muziejai		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika	1396	1395	1373	837	853	856	109	106	106
Utenos apskritis	120	120	119	80	80	80	6	7	6
Anykščių r. sav.	22	22	23	15	15	15	1	1	1
Ignalinos r. sav.	23	23	23	19	19	19	1	1	1
Molėtų r. sav.	25	25	25	12	12	12	1	2	2
Utenos r. sav.	25	25	23	18	18	18	2	2	1
Visagino sav.	2	2	2	3	3	3
Zarasų r. sav.	23	23	23	13	13	13	1	1	1

Šaltinis: Statistikos departamentas

Kiekvienais metais Utenos apskrities bibliotekos sulaukia vis mažiau skaitytojų. 2008 metais bibliotekose apsilankė 8,5 proc. mažiau skaitytojų nei 2006 metais. Tokia pati tendencija būdina ir visos šalies mastu. Skaitytojų, tenkančių 1000 gyventojų, apskrityje 2008 m. buvo 250, ir tai beveik 12 proc. daugiau nei vidutiniškai šalyje. Labiausiai populiarios bibliotekos gyventojų tarpe buvo Zarasų, Anykščių ir Molėtų rajonų savivaldybėse, kuriose skaitytojų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius žymiai viršijo tiek Utenos apskrities, tiek ir šalies vidutinius rodiklius (2.14. lentelė).

2.14. lentelė. Skaitytojų skaičius bibliotekose

	Skaitytojų skaičius			Skaitytojų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų
	2006	2007	2008	2008
Lietuvos Respublika	761	752	744	221,01
Utenos apskritis	47	45	43	249,16
Anykščių r. sav.	11	11	11	342,28
Ignalinos r. sav.	7	7	6	297,81
Molėtų r. sav.	8	8	7	301,89
Utenos r. sav.	10	9	9	187,76
Visagino sav.	3	3	2	69,97
Zarasų r. sav.	8	8	8	388,48

Šaltinis: Statistikos departamentas

Utenos apskrities bibliotekos ir jų filialai, dalyvaudami įvairiuose ES ir Lietuvos Vyriausybės finansuojamuose projektuose, įdiegė ar diegia kompiuterinę įrangą ir nemokamą internetą. Tai padidina bibliotekų, kaip visuomenės traukos centrų, patrauklumą gyventojų tarpe.

Bibliotekos, ypač kaimiškosios, susiduria su pasenusių knygų fondų problema. Nemažą knygų fondo dalį sudaro 20 – 30 metų senumo leidiniai. Kaimo filialai gauna daugiau naujų,

skaitomų knygų, bet fondų atnaujinimui reikėtų gerokai daugiau lėšų. Paramos būdu gautos knygos daugiausia neatitinka skaitytojų poreikių.

Utenos apskrityje 2008 m. buvo 6 muziejai, kuriuose per metus apsilankė 149 tūkst. lankytojų. Muziejų lankytojų skaičius nuo 2006 m. iki 2008 m. išaugo nežymiai - tik 2 proc. kai tuo tarpu šalyje - 9 proc. Populiariausias muziejus visoje Utenos apskrityje - A. Baranausko ir A. Vienuolio - Žukausko memorialinis muziejus Anykščių savivaldybėje, kuriame 2008 m. apsilankė 97 tūkst. lankytojų, o tai sudarė daugiau negu pusę visų apskrities muziejų lankytojų (žr. 2.15 lentelę).

2.15. lentelė. Lankytojų skaičius muziejuose

	Lankytojų skaičius			Lankytojų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų
	2006	2007	2008	2008
Lietuvos Respublika	2868	3115	3130	929,79
Utenos apskritis	146	149	149	863,37
Anykščių r. sav.	92	95	97	3018,33
Ignalinos r. sav.	3	3	5	248,18
Molėtų r. sav.	31	29	24	1035,06
Utenos r. sav.	15	14	11	229,48
Visagino sav.
Zarasų r. sav.	5	7	13	631,28

Šaltinis: Statistikos departamentas

Nors pagal lankytojų skaičių, tenkantį 1000 gyventojų, Anykščių ir Molėtų rajonų muziejai lenkia vidutinį šalies rodiklį, tačiau Ignalinos, Utenos ir Zarasų rajono muziejų lankytojų rodiklis rodo, kad šalies kontekste šios kultūros įstaigos yra nepakankamai patrauklios.

Didžioji dalis Utenos apskrities muziejų eksponatų (apie 90 proc.) yra patenkinamos ir geros būklės. Šie duomenys atitinka tiek Lietuvos, tiek ir Europos muziejų rodiklius.

Utenos apskrityje kultūros centrų skaičius 2006 - 2008 m. išliko nepasikeitęs, tačiau sumažėjo mėgėjų meno kolektyvų ir dalyvių juose skaičius. Didžiausiu dalyvių ir mėgėjų meno kolektyvų skaičiumi pasižymi Zarasų, Anykščių ir Utenos rajonų savivaldybės.

Utenos apskrityje mėgėjų meno kolektyvų dalyvių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, yra vienas didžiausių iš visų apskričių (27,72 asmenys) ir 2008 m. 1,6 karto lenkė šalies vidurkį (17,48 asmenys). Daugiausia mėgėjų meno kolektyvų dalyvių teko Zarasų (64 asmenys), Ignalinos (33,9 asmenys) ir Anyksčių (28,50 asmenys) rajonų savivaldybėse, kiek mažiau – Molėtų (20,36 asmenys), Utenos (18,25 asmenys) ir Visagino (18,19 asmenys) rajonų savivaldybėse. Šie rodikliai pagrindžia stiprų Utenos apskrities gyventojų įsitraukimą į mėgėjų meno kolektyvų veiklą ir kultūros plėtrą.

Analizuojamą laikotarpį Utenos apskrityje vis daugiau gyventojų sportavo ir aktyviai leido laisvalaikį. Kiekvienais metais sportuojančių žmonių Utenos apskrityje, skirtingai nei vidutiniškai šalyje, daugėjo. 2008 metų pabaigoje Utenos apskrityje, 1000 gyventojų teko 259 sportuojančių, kai tuo tarpu Lietuvos vidurkis - 261 asmuo. Didžiausias kasmetinis asmenų įsitraukimas į sportinę veiklą pastebimas Visagino ir ir Utenos rajono savivaldybėse, mažiausias - Zarasų ir Ignalinos rajonų savivaldybėse.

Didėjantį sportuojančių žmonių skaičių lemia pakankamai išplėtotą sporto infrastruktūra Utenos ir Visagino miestuose bei rajonų centruose. Toliau nuo savivaldybių centrų nutolusiose vietovėse sporto bazė yra nusidėvėjusi. Neigiama tendencija - Utenos apskrityje į sportinę veiklą nepakankamai įtraukiami neįgalieji žmonės.

1.2.7 Išvados

Utenos apskritis yra devintoji šalies apskritis pagal gyventojų skaičių. Per analizuojamą laikotarpį Utenos apskrityje gyventojų sumažėjo apie 7 proc., kai tuo tarpu vidutiniškai šalyje apie - 3 proc. Gyventojų pasiskirstymas pagal lytį Utenos apskrityje beveik atitinka šalies vidurkį. Kaimo gyventojai sudaro didesnę dalį gyventojų nei vidutiniškai šalyje. Vidutinė laukiama gyvenimo trukmė regione 2008 yra šiek tiek mažesnė už vidutinę tikėtiną gyvenimo trukmę šalyje. Nors gimstamumas Utenos apskrityje nežymiai didėjo, tačiau neviršijo šalies vidurkio, o bendras gyventojų skaičius regione sumažėjo, nes analizuojamu laikotarpiu apskrityje mirė daugiau žmonių nei gimė. Be to apskritis pasižymėjo neigiamu vidaus ir tarptautinės migracijos saldo.

Utenos apskrityje pažymėtinas spartus gyventojų senėjimo procesas. Pagal senyvo amžiaus žmonių skaičių, tenkanti darbingiems gyventojams, Utenos apskritis užima pirmą vietą Lietuvoje. Didelė problema yra jaunimo skaičiaus mažėjimas. Atsižvelgiant į šalyje susiklosčiusias emigracines tendencijas, demografinė padėtis apskrityje gali būti vertinama neigiamai.

Nedarbo lygis regione pakankamai aukštas, jis net viršija šalies vidurkį. Jis ypač išaugo per 2009 metus, ir jo didėjimas pastebimas 2010 m. pradžioje. Per analizuojamą laikotarpį tiek nedarbo lygis, tiek bedarbių skaičius sparčiai išaugo. Nedarbo lygis Utenos apskrityje 2010 m. balandžio 1 d. buvo 15,5 proc. ir pirmą kartą per analizuojamą laikotarpį viršijo šalies vidurkį 14,3 proc. Daugiausia registruotų bedarbių buvo Utenos ir Anyksčių rajonų savivaldybėse.

Utenos apskrities vienam namų ūkio nario per mėnesį disponuojamos piniginės ir natūrinės pajamos 2009 m. siekė 851,1 lt ir tai 16 proc. atsiliko nuo šalies vidurkio. Be to apskritis pasižymi didėjančia socialine diferenciacija tarp savivaldybių. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis didžiausias Visagino savivaldybėje, o mažiausias - Zarasų rajono savivaldybėje. Skirtumas tarp šių savivaldybių darbo užmokesčio siekia vidutiniškai 1,8 karto.

Emigraciją dažniausiai lemia kitose Lietuvos miestuose, ypač Vilniaus, Kauno ar Klaipėdos, ar užsienio valstybėse patrauklesnės darbo, gyvenimo ir kvalifikacijos įsigijimo sąlygos. Didelę migracijos bangą paskatino Ignalinos atominės elektrinės uždarymas. Aktyviausiai migruoja jauni, darbingo amžiaus žmonės, ir ypač vyrai. Dėl emigracijos Utenos apskrities savivaldybėse mažėja darbingo amžiaus žmonių dalis, taip pat pažeidžiama vyrų ir moterų skaičiaus pusiausvyra.

Utenos regiono švietimo būklė yra patenkinama. Bendrojo lavinimo mokyklų tinklas praktiškai atitinka poreikį. Profesinio rengimo įstaigos regione pasiskirstę tolygiai, pažymėtina mokymo programų gausa ir įvairovė. Apskrityje veikia tik viena aukštoji mokykla – Utenos kolegija, kiekvienais metais pritraukianti vis daugiau norinčiųjų studijuoti. Sudarytos sąlygos įsigyti aukštąjį neuniversitetinį ir universitetinį išsilavinimą. Gyventojų nuo 25 iki 64 m. amžiaus išsilavinimo rodikliai Utenos apskrityje yra artimi Lietuvos vidurkiui. Nors informacinių technologijų naudojimas Utenos apskrityje kasmet sparčiai auga, tačiau atsilieka nuo didžiųjų Lietuvos miestų ir šalies vidurkio.

Regiono gausu kultūrinio-istorinio paveldo objektų. Viena iš pagrindinių problemų yra šių objektų panaudojimas, siekiant suintensyvinti turizmo srautus. Šiuo metu daugelio šių objektų būklė yra nepatenkinama, nėra užtikrinta informacijos apie juos sklaidą.

Kultūros tradicijos regione pakankamai gilios, įvairūs renginiai formuoja patrauklų krašto įvaizdį ir prisideda prie turistinio potencialo realizavimo. Utenos apskritis - viena iš nedaugelio, kurioje pagrindinių kultūros įstaigų skaičius 2006 - 2008 m. išliko pakankamai stabilus. Visose savivaldybėse veikė bibliotekos, kultūros centrai, muziejų nebuvo tik Visagino mieste. Tačiau kultūros įstaigų materialinės bazės būklė, investicijų stoka riboja galimybes tenkinti poreikius šiuolaikiškoms, populiarioms paslaugoms.

Analizuojamą laikotarpį Utenos apskrityje vis daugiau gyventojų sportavo ir aktyviai leido laisvalaikį. Kiekvienais metais sportuojančių žmonių Utenos apskrityje, skirtingai nei vidutiniškai šalyje, daugėjo. Didėjančių sportuojančių žmonių skaičių lemia pakankamai išplėtotą sporto infrastruktūra Utenos ir Visagino miestuose bei rajonų centruose.

Utenos apskrityje pagrindinė problema yra spartus gyventojų senėjimo procesas, aukštas nedarbo lygis, gyventojų skaičiaus mažėjimas ir aukšti darbo jėgos emigracijos tempai.

1.2.8 SSGG analizė

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Veikia aukštoji neuniversitetinė mokymo įstaiga – Utenos kolegija, Nuotolinio mokymo centras, Regioninis suaugusiųjų švietimo informacinis - mokymo centras, Integruoto mokymo centras, vykdomos KTU Ekonomikos bei Vadybos magistratūros studijos, VPU pedagogikos bei švietimo vadybos magistratūros studijos; ▪ Bendrojo lavinimo mokyklų tinklas gerai išvystytas ir atitinka esamus poreikius; ▪ Pakankamas ikimokyklinio ugdymo potencialas ir įstaigų skaičius; ▪ Regione tolygiai išvystyta profesinio rengimo sistema; ▪ Išvystytas suaugusių žmonių perkvalifikavimas darbo rinkos mokymo centruose; ▪ Santykinai didelė užimtųjų dalis pramonėje bei statyboje; ▪ Gyventojų išsilavinimo lygis pakankamai aukštas ir praktiškai atitinka šalies vidurkį; ▪ Kultūros tradicijos regione pakankamai gilios, įvairūs renginiai formuoja patrauklų krašto įvaizdį ir prisideda prie turistinio potencialo realizavimo; ▪ Pakankamai išplėtotas kultūrinių centrų ir įstaigų tinklas ▪ Utenos apskrityje mėgėjų meno kolektyvų dalyvių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, yra vienas didžiausių iš visų apskričių ir viršija Lietuvos vidurkį; ▪ Regionui būdingas turtingas istorinis- kultūrinis paveldas; ▪ Rajone gausu tradicinių masinių renginių ir švenčių, juose aktyviai dalyvauja visuomenė, kultūrinių bei sporto renginių, pakankamai aukštas profesionalaus ir mėgėjų meno kolektyvų lygis; ▪ Išvystytas bibliotekų tinklas, viešųjų bibliotekų pagrindu kuriama vieninga informacinė sistema; ▪ Utenos apskrities bibliotekos ir jų filialai, dalyvaudami įvairiuose ES ir Lietuvos Vyriausybės finansuojamuose projektuose, įdiegė ar diegia kompiuterinę įrangą ir nemokamą internetą; ▪ Išplėtotos distancinio mokymo galimybės. ▪ Regiono ugdymo įstaigos pakankamai aprūpintos kompiuterine įranga ir internetiniu ryšiu; ▪ Išplėtotas muziejų tinklas, puoselėjama 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gyventojų senėjimas ir gyventojų skaičiaus mažėjimas, nes apskrityje miršta daugiau žmonių nei gimsta; ▪ Didelis ekonominis ir socialinis krūvis tenka Ignalinos ir Anykščių rajonų savivaldybėms, kurių išlaikomo amžiaus žmonių koeficientai viršija tiek šalies, tiek ir apskrities vidurkį. ▪ Dideli dėl darbo jėgos emigracijos tempai dėl Ignalinos AE uždarymas. ▪ Dėl emigracijos mažėja darbingo amžiaus žmonių dalis, taip pat pažeidžiama vyrų ir moterų skaičiaus pusiausvyra. ▪ Kaimo gyventojai sudaro didesnę dalį gyventojų nei vidutiniškai šalyje. ▪ Vidutinė laukiama gyvenimo trukmė regione yra šiek tiek mažesnė už vidutinę tikėtiną gyvenimo trukmę šalyje. ▪ Aukštas ir didėjantis nedarbo lygis regione; bedarbiai tampa ilgalaikiais bedarbiais, pasunkėja integracijos į darbo rinką galimybės; ▪ Aukštas nedarbo lygis jaunimo tarpe, santykinai žemas užimtųjų skaičius žemės ūkyje; miesteliuose bei seniūnijose mažos įsidarbinimo galimybės už žemės ūkio sektoriaus ribų; ▪ Žema bedarbių motyvacija ieškoti darbo, dalis bedarbių registruojasi darbo biržoje ne užimtumo tikslais ▪ Vienam namų ūkio nario per mėnesį disponuojamos piniginės ir natūrinės pajamos atsilieka nuo šalies vidurkio. ▪ Didėjanti socialinė diferenciacija tarp savivaldybių. Skirtumas tarp šių savivaldybių darbo užmokesčio siekia vidutiniškai 1,8 karto. ▪ Ruošiamų specialistų veiklos sritys bei kvalifikacija ne visada atitinka darbo rinkos poreikius; ▪ Bendrojo lavinimo mokyklose trūksta kryptingo profesinio orientavimo, ekonomikos pagrindų mokymo; ▪ Nėra veiklos koordinavimo tarp organizacijų teikiančių mokymo paslaugas suaugusiems, silpna socialinė partnerystė; ▪ Apskrityje veikia tik viena neuniversitetinė aukštoji mokykla. Formalaus mokymo sistema Utenos kolegijoje nepritaikyta neįgaliesiems, mažas mokymo formų pasirinkimas (dieninės, neakivaizdinės, individualiosios (išlyginamosios) studijos)

<p>etnokultūra ir tradicijos (literatūrinė etnografinė sodyba, keramika);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Didėjanti sportuojančių žmonių skaičių lemia pakankamai išplėtotą sporto infrastruktūrą Utenos ir Visagino miestuose bei rajonų centruose. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepakankamai sparčiai atnaujinama visų tipų švietimo įstaigų mokymo ir techninė bazė; pasenusi, neatitinkanti poreikių kultūros, bibliotekų ir sporto įstaigų materialinė bazė; ▪ Silpna mokymo įstaigų mokymo bei materialinė bazė, ribotos galimybės mokymo programoms atnaujinti ▪ Nepakankamai išplėtotas suaugusiųjų mokymosi tinklas; ▪ Informacijos trūkumas apie kvalifikacijos kėlimo, mokymosi galimybes ir sąlygas ▪ Žemas kompiuterinio raštingumo lygis ir projektų rengimo įgūdžių stoka; ▪ Nepakankamas naujų informacinių komunikacinių technologijų naudojimas tenkinant regiono gyventojų kultūros reikmes ir gerinant paslaugas. ▪ Kultūros įstaigų materialinės bazės būklė, investicijų stoka riboja galimybes tenkinti poreikius šiuolaikiškoms, populiarioms paslaugoms; ▪ Kaimiškosios bibliotekos susiduria su pasenusių knygų fondų problema; ▪ Ignalinos, Utenos ir Zarasų rajono muziejų lankytojų rodiklis rodo, kad šalies kontekste šios kultūros įstaigos yra nepakankamai patrauklios; ▪ Toliau nuo savivaldybių centrų nutolusiose vietovėse sporto bazė yra nusidėvėjusi. Į sportinę veiklą nepakankamai įtraukiami neįgalieji žmonės; ▪ Visagino gyventojų kultūrinė, kalbinė izoliacija; ▪ Nepakankamai išnaudojamos kultūrinio turizmo galimybės; ▪ Lėšų kultūros paveldo apsaugai trūkumas. Šiuolaikiškų paslaugų trūkumas kultūros srityje; ▪ Pasyvi visuomenė, jaunimo socialinės atskirties didėjimas, prasta motyvacija aktyviai veiklai.
--	---

Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Galimybės pasinaudoti ES finansine parama žmogiškųjų išteklių plėtros srityje; ▪ Kultūros įstaigų materialinės bazės modernizavimas ▪ Aukštojo neuniversitetinio mokslo mokymo formų plėtojimas mokymo bazę pritaikant suaugusiesiems ▪ Bendradarbiavimo su aukštosiomis universitetinėmis mokymo įstaigomis plėtra, organizuojant įvairių sričių tęstines magistratūros studijas ▪ Plečiamos neuniversitetinio aukštojo išsilavinimo galimybės (Utena, Visaginas); 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepalankios demografinės tendencijos - mažėjantis vaikų gimstamumas, gyventojų senėjimas ir dar spartesnis gyventojų skaičiaus mažėjimas; ▪ Regiono savivaldybės bei institucijos ir toliau nepajėgs plačiai pasinaudoti ES SF teikiamomis paramos galimybėmis; ▪ Galimas dar spartesnis nedarbo augimas dėl struktūrinių pokyčių bei pramonės, verslo ir žemės ūkio konkurencingumo mažėjimo ▪ Nedarbo lygio augimas dėl IAE uždarymo veiksmų, neigiamas multiplikacinis uždarymo poveikis apskrities verslo įmonėms ir užimtumui

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Užimtumo gebėjimų ir gebėjimų pritaikyti prie rinkos pokyčių ugdymas; ▪ Profesinio parengimo priartinimas prie rinkos poreikių, užtikrinant paruošimo kokybę; ▪ Efektyvus profesinio rengimo, bendrojo lavinimo, verslo ir vietos valdžios bendradarbiavimas; ▪ Kultūrinio paveldo objektų pasiekiamumo didinimas, jų aplinkos pritaikymas turizmui ir bendruomenės reikmėms; ▪ Dalyvavimas įvairaus lygio šalies ir regioninėse strateginėse iniciatyvose (žinių ekonomika, informacinės visuomenės plėtra ir pan.) ▪ Mokymosi visą gyvenimą plėtojimas ▪ Nuotolinio mokymosi galimybės; ▪ Kultūrinio paveldo objektų išsaugojimas ir priežiūra bei kultūrinio paveldo objektų pasiekiamumo didinimas, jų aplinkos pritaikymas turizmui ir bendruomenės reikmėms ▪ Informacinė veikla bei aktyvus regiono įvaizdžio formavimas; ▪ Efektyvus darbo rinkos priemonių panaudojimas, mažinant nedarbą; Užimtumo gebėjimų ir gebėjimų pritaikyti prie rinkos pokyčių ugdymas; ▪ Regiono gyventojų ir įmonių specialistų kompiuterinio raštingumo ugdymas ▪ Tarptautinio bendradarbiavimo kultūros srityje plėtra; ▪ Nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų rėmimas, organizuojant neformalaus ugdymo paslaugas ir jų veiklos plėtra kultūros sektoriuje ▪ Efektyvus profesinio rengimo, bendrojo lavinimo, verslo ir vietos valdžios bendradarbiavimas; ▪ Efektyvus Ignalinos AE uždarymo fondo lėšų panaudojimas žmoniškųjų išteklių plėtrai ir verslumui didinti. 	<p>regione</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nesugebėjimas adaptuotis prie besikeičiančių rinkos sąlygų; ▪ Esamos darbo jėgos kvalifikacijos neatitikimas augančiam technologijų lygiui; ▪ Darbo jėgos nesugebėjimas adaptuotis prie besikeičiančių rinkos sąlygų ir poreikių ▪ Didėjantis žmonių, dėl senyvo amžiaus neturinčių galimybės tobulinti kvalifikaciją ar persikvalifikuoti, skaičius (ypač kaime) ▪ Dėl investicijų stokos, modernių technologijų bei šiuolaikinės įrangos trūkumo kultūros įstaigos praranda funkcionalumą ir patrauklumą; ▪ Dėl nepakankamo finansavimo neužtikrinamas visuomenės saugumas, didėja nusikalstamumas ir destruktiniai procesai bendruomenėje; ▪ Dėl nepakankamos informacinių technologijų plėtros gali susiformuoti dalies rajono gyventojų, ypač kaimo vietovėse, informacinė atskirtis; ▪ Sudėtingas ilgalaikių bedarbių perkvalifikavimas ir jų integravimas į darbo rinką; ▪ Savivaldybių, viešųjų įstaigų bei kitų institucijų projektinės iniciatyvos bei administracinių gebėjimų ES struktūrinei paramai gauti trūkumas ▪ Nepakankamos regiono savivaldybių bei institucijų investicinės galimybės finansuoti ES paramos projektus; ▪ Bendradarbiavimo stoka tarp mokymo paslaugas teikiančių įstaigų; ▪ Etnokultūrinio paveldo ir tradicijų nykimas dėl nepakankamo dėmesio bei finansavimo užleis vietą masinei kultūrai; ▪ Kaimo skaičiaus mažėjimas sąlygoja ugdymo įstaigų likvidavimą, o kitose ugdymo įstaigose dėl tinklo mažinimo nėra galimybių užtikrinti tinkamą mokymo proceso organizavimą; ▪ Priklausomybės nuo narkotinių medžiagų, alkoholio didėjimas, nusikalstamumo augimas; ▪ Pesimizmo ir visuomenės susipriešinimo augimas Visagino regione ir apskrityje.
--	---

1.3 VIEŠOSIOS PASLAUGOS

1.3.1 Sektoriaus santrauka: sektoriaus apžvalga, sektoriaus tendencijos ir problemos

Viešųjų paslaugų prieinamumas ir kokybė yra vienas svarbiausių regiono ekonominės raidos veiksnių. Viena svarbiausių viešųjų paslaugų, užtikrinanti regiono ekonominį augimą ir socialinę plėtrą yra sveikatos apsauga, priežiūra ir susirgimų prevencija. Visuomenės sveikatos būklė tiesiogiai lemia gyvenimo kokybę, darbo išteklių apimtį ir produktyvumą, todėl gyventojų sveikatos gerinimas ir tinkamos sveikatos priežiūros užtikrinimas yra svarbi prielaida regiono ekonominiam augimui ir socialinei plėtrai.

Bendras suaugusiųjų sergamumas regione, lyginant su šalies rodikliais, yra aukštas ir 2006-2008 metais jis padidėjo 4 proc. Mirusiųjų nuo piktybinių navikų itin daug Ignalinos ir Zarasų rajonuose (rodikliai beveik dvigubai viršija Lietuvos vidurkį). Viena iš pagrindinių didelio sergamumo ir mirtingumo priežasčių – palyginti didelis vidutinis gyventojų amžius. Pažymėtina, kad gydytojų skaičius, tenkantis 10000-čių gyventojų Utenos regione, analizuojamu laikotarpiu neženkliai, tačiau mažėja, kai, tuo tarpu, Lietuvoje šis rodiklis auga.

Socialinių paslaugų poreikis ir apimtys priklauso ir nuo regiono demografinių ir ekonominių veiksnių: nuo gyventojų amžiaus struktūros (kuri savo ruožtu priklauso nuo gimstamumo, mirtingumo, migracijos) ir jų pajamų (jos priklauso nuo užimtumo ir rinkoje mokamo darbo užmokesčio). Utenos regiono gyventojai pagal vidutinį amžių yra vieni vyriausių šalyje, o jų pajamos yra žemesnės nei vidutinės šalyje. Daugėjant senyvo amžiaus gyventojų skaičiui, mažėjant gyventojų užimtumui, didėja socialinių paslaugų poreikis regione.

Socialinės rizikos šeimų skaičius 10000-ių gyventojų Utenos regione 2006-2008 metais nežymiai mažėjo, tačiau jis vis dar viršija šalies vidurkį beveik 40 proc. Socialinių pašalpų gavėjų skaičius yra 25 proc. didesnis už Lietuvos vidurkį. Socialinių paslaugų poreikis regione auga, tačiau socialinių paslaugų tinklas regione nėra pakankamai išvystytas, ypač stinga ilgalaikių socialinių paslaugų.

Gyventojų galimybė įsigyti būstą, tinkamai prižiūrėti, atnaujinti ar modernizuoti turimą tiesiogiai susijusi su gyventojų pajamomis. Vidutinės Utenos regiono namų ūkių metinės grynosios pajamos yra mažos, todėl kyla problemos dėl būsto įsigijimo ir tinkamos jo priežiūros. Didėja socialinio būsto poreikis, o jo patenkinimo galimybės mažėja.

Teritorijų planavimas yra valstybės valdymo instrumentas, leidžiantis kryptingai organizuoti visų rūšių veiklą planuojamoje teritorijoje ir užtikrinti regiono ekonominę ir socialinę plėtrą. Utenos regione yra parengti arba rengiami aktualiausi regiono ir rajono lygmens teritorijų bendrojo ir specialiojo planavimo dokumentai, tačiau miestų ir kaimų teritorijų detalieji planai nėra parengti.

Gamtiniai ištekliai ir vykdoma aktyvi turizmo rinkodara, aktyvus turizmo informacijos centrų darbas užtikrina pakankamai didelį turizmo srautą regione.

Pagrindinės Utenos regiono problemos susijusios su viešųjų paslaugų teikimu yra gyventojų sergamumo didėjimas ir socialinių paslaugų poreikio augimas bei mažėjančios galimybės šiuos poreikius kokybiškai tenkinti ypač ekonominio sunkmečio laikotarpiu. Tai gilina gyventojų socialinio saugumo problemą regione.

1.3.2 Sveikatos apsauga, priežiūra ir susirgimų prevencija

Gyventojų sveikata ir jos išsaugojimo sąlygos, kurios priklauso nuo viešųjų sveikatos apsaugos, priežiūros ir susirgimų prevencijos paslaugų lemia Utenos regiono ekonominės raidos stabilumą ir visuomenės socialinį saugumą.

1.3.2.1 Asmens sveikatos apsauga, susirgimų prevencija

Bendras suaugusiųjų sergamumas regione, lyginant su šalies ir gretimos Panevėžio apskrities rodikliais, yra aukštas ir 2006-2008 metais jis padidėjo 4 % iki 1967,7 susirgimų 1000-iui suaugusiųjų. Lietuvoje ir Panevėžio apskrityje suaugusiųjų sergamumo augimas nagrinėjamu laikotarpiu buvo labai nežymus.

Didžiausias sergamumas regione (sergamumo mažėjimo tvarka) Utenos, Ignalinos ir Anykščių rajonų savivaldybėse. Analizuojamu laikotarpiu sergamumas ženkliai mažėjo Visagino savivaldybėje.

Vaikų sergamumas regione, palyginti su Lietuvos ir Panevėžio regiono rodikliais, yra proporcingas gyventojų sergamumui, jis nėra mažas, tačiau 2006-2008 metais mažėjo.

Nepaisant to, kad gimstamumas Utenos rajone neženkliai atsilieka nuo Lietuvos vidurkio (2008 m. 8,8 gimusių vaikų 1000-iui gyventojų, Lietuvoje – 10,5), gimstamumas kasmet mažėja, nors Lietuvoje ir gretimoje Panevėžio apskrityje vis dar auga.

Mirtingumas regione, lyginant su šalies ir gretimo Panevėžio regiono duomenis, yra didesnis, 2008 metais jis atitinkamai buvo 16,5 mirusiojo 1000-iui gyventojų (šalyje - 13,1 ir Panevėžio regione - 14,5). Mirtingumas neženkliai mažėja, o tai reiškia, kad daugėja senyvo amžiaus gyventojų skaičius. Didžiausias mirštamumas Ignalinos raj. savivaldybėje, o mažiausias – Visagino savivaldybėje. Mirusiųjų nuo piktybinių navikų itin daug Ignalinos ir Zarasų rajonuose (rodikliai beveik dvigubai viršija Lietuvos vidurkį). Ignalinos, Molėtų ir Zarasų rajonuose taip pat didelis mirtingumas ir dėl kraujotakos sistemos ligų. Mirusiųjų dėl išorinių priežasčių (transporto įvykiai, apsinuodijimai alkoholiu, tyčiniai susižalojimai, pasikėsinimai) itin daug tose pačiose minėtose savivaldybėse, tuo tarpu šis rodiklis beveik dvigubai mažesnis Visagino savivaldybėje.

Viena iš didelio sergamumo ir mirtingumo pagrindinių priežasčių – palyginti didelis vidutinis gyventojų amžius: 2008 metų pradžioje didžiausias vidutinis gyventojų amžiaus buvo Ignalinos rajone (43,5 m.), Anykščių rajone (42,5 m.), Molėtų rajone (41,7 m.) (žr. 3.1 lentelė).

3.1 lentelė. Vidutinis gyventojų amžius metų pradžioje

	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Lietuvos Respublika	38,5	38,6	39
Panevėžio apskritis	39,2	39,5	39,9
Utenos apskritis	40,5	40,7	41
Anykščių r. sav.	42,1	42,3	42,5
Ignalinos r. sav.	43	43,2	43,5
Molėtų r. sav.	41,5	41,5	41,7
Utenos r. sav.	40	40,2	40,6
Visagino sav.	36	36,5	37
Zarasų r. sav.	41,3	41,5	41,8

Šaltinis: Statistikos departamentas

2008 metais Utenos regione veikė 173 asmens sveikatos priežiūros įstaigos (t.sk. 77 privačios asmens sveikatos priežiūros įstaigos). Daugiausia jų veikė Utenos rajone, mažiausiai - Zarasų. Per pastaruosius metus jų skaičius iš esmės nesikeitė. Privačių sveikatos priežiūros įstaigų sumažėjo Utenos rajone. Privačių odontologijos kabinetų padaugėjo Visagino ir Zarasų rajono savivaldybėse. Asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo susiformavimą lėmė šie pagrindiniai veiksniai: gyventojų tankis ir gyventojų perkamoji galia (mokamoms paslaugoms).

Pagal apsirūpinimą gydymo personalu išsiskiria Visagino ir Utenos rajono savivaldybės, kur gydytojų skaičius 10000-iui gyventojų viršija 26, o Molėtų ir Ignalinos rajonuose 17. Pažymėtina, kad gydytojų skaičius, tenkantis 10000-iui gyventojų Utenos regione, analizuojamu laikotarpiu neženkliai, tačiau mažėja, kai, tuo tarpu, gretimoje Panevėžio apskrityje bei visoje Lietuvoje auga. Šis rodiklis 2008 metais tesiekė 63,7 % rodiklio vidurkio Lietuvoje. Atsižvelgiant į tai, kad didžiausias gyventojų tankumas yra Visagino savivaldybėje (2008 m. siekė net 492,8 gyv./km²,

vidutiniškai apskrityje 24 gyv./km²), o gyventojų skaičius beveik dvigubai mažesnis nei Utenos raj. savivaldybėje, galima daryti prielaidą, kad Visagine geriausias gydytojų pasiekiamumas.

Asmens sveikatos sektoriaus esama situacija ir pastarųjų metų tendencijų analizė, susiejant ją su bendromis regiono demografinėmis tendencijomis, leidžia daryti išvadą, jog regiono sergamumo ir mirtingumo tendencijos artimiausiais metais nesikeis – sergamumas ir mirtingumas pamažu augs; tą lems regiono visuomenės senėjimas, kurį savo ruožtu didins neigiamas natūralus gyventojų prieaugis ir gyventojų vietinė bei tarptautinė emigracija. Šios tendencijos lems ir asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo tankį: mažėjantis gyventojų skaičius, didėjantis jų sergamumas lems nuolatinį viešųjų asmens sveikatos priežiūros paslaugų pertvarkymą – mažės sveikatos priežiūros įstaigų ir paslaugų retai apgyvendintose vietovėse, privatūs asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiantys ūkio subjektai koncentruosis didesnio gyventojų tankio vietovėse ir tose vietose, kur gyventojai galės skirti papildomai lėšų kokybiškesnėms paslaugoms.

Be to, būtina vykdyti aktyvią onkologinių ir kraujotakos ligų susirgimų prevenciją, ypač Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybėse, atlikti išsamų mirtingumą sukeliančių išorinių priežasčių analizę kad būtų imtasi tinkamų priemonių tokių priežasčių šalinimui.

1.3.2.2 Visuomenės sveikatos priežiūra

Visuomenės sveikatos priežiūros funkcijas vykdo Utenos visuomenės sveikatos centras, turintis 4 skyrius – Anykščių, Ignalinos, Molėtų ir Zarasų skyrius. Utenos visuomenės sveikatos centro Zarasų skyrius taip pat aptarnauja Visagino savivaldybę, nes jo sudėtyje yra 6 Visagino specialistai. Utenos visuomenės sveikatos centras vykdo vieną iš visuomenės sveikatos kontrolės rūšių – valstybinę visuomenės sveikatos saugos kontrolę, t.y. stebi, kaip ūkinė komercinė veikla atitinka visuomenės sveikatos saugos norminių teisės aktų reikalavimus.

1.3.3 Socialinės paslaugos, socialinė sauga, socialinis būstas

1.3.3.1 Socialinės paslaugos, socialinė sauga

Utenos regiono gyventojų socialinių paslaugų poreikius ir socialinio tinklo kūrimąsi sąlygoja tiek išorės (makroekonominiai, politiniai), tiek ir regiono vidiniai – demografiniai - veiksniai.

Iš išorinių veiksnių paminėtini teisės aktai, formuojantys socialinės apsaugos politiką ir konkrečiai socialinių paslaugų teikimą Lietuvoje: 2002 m. pradėta socialinių paslaugų sistemos reforma, kuria siekiama užtikrinti pakankamą pažeidžiamų grupių apsaugą, plėtojant socialines paslaugas, ir taip padidinti socialinės pagalbos efektyvumą; 2006 m. liepos 1 d. įsigaliojo naujas Socialinių paslaugų įstatymas, kuriame didelis dėmesys skiriamas socialinių paslaugų infrastruktūrai, socialinės globos organizavimui, paslaugų kokybei. Šias socialines paslaugas savivaldybės finansuoja iš savo biudžeto bei LR valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams.

Socialinių paslaugų poreikis ir apimtys labai priklauso ir nuo regiono demografinių bei ekonominių veiksnių, t.y. nuo gyventojų amžiaus struktūros (kuri savo ruožtu priklauso nuo gimstamumo, mirtingumo, migracijos) ir jų pajamų (jos priklauso nuo užimtumo ir rinkoje mokamo darbo užmokesčio). Utenos regiono gyventojai pagal vidutinį amžių yra vieni vyriausių šalyje ir viršija Lietuvos bei kaimyninio Panevėžio regiono vidurkį, o jų pajamos yra žemesnės nei vidutinės šalyje. Daugėjant senyvo amžiaus, mažėjant gyventojų užimtumui, didėja socialinių paslaugų poreikis.

Socialinės paslaugos teikiamos šioms žmonių socialinėms grupėms: senyvo amžiaus asmenims; suaugusiems asmenims su negalia; vaikams su negalia; likusiems be tėvų globos vaikams, kuriems nustatyta nuolatinė globa; socialinės rizikos šeimoms; socialinės rizikos suaugusiems asmenims.

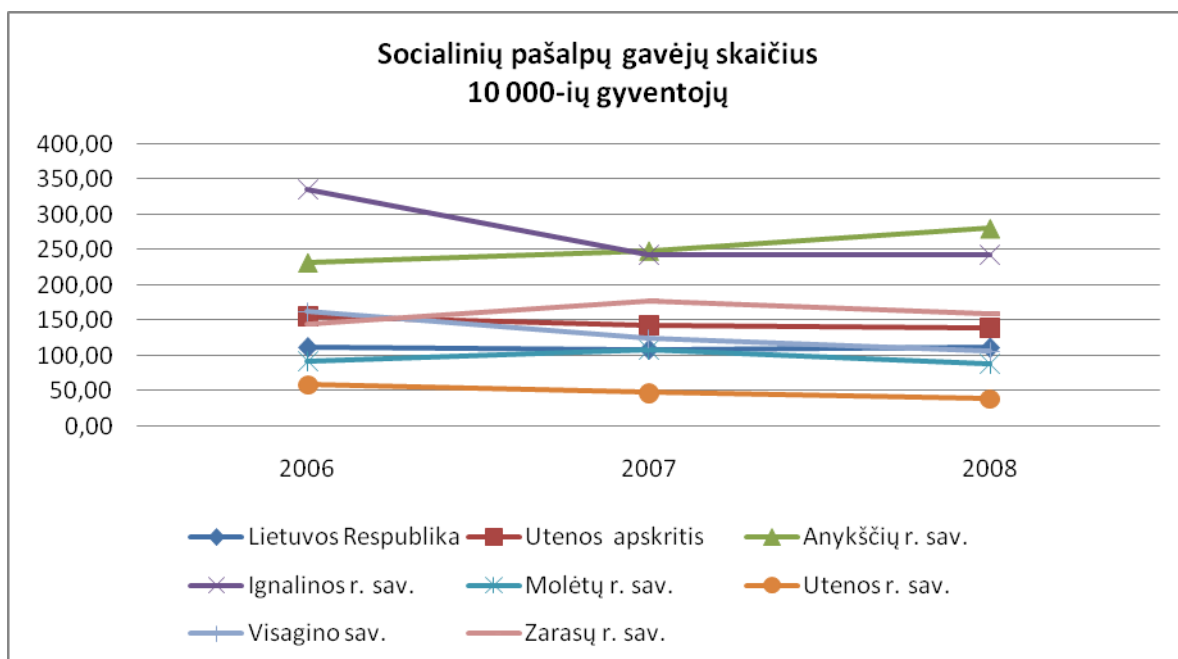
Socialinių paslaugų poreikio charakteristika. Socialinės paslaugos daugiausiai teikiamos senyvo amžiaus asmenims, suaugusiems asmenims su negalia. Kiti paslaugų gavėjai: socialinės rizikos šeimos ir vaikai, likę be tėvų globos vaikai, kiti asmenys ir šeimos, turinčios socialinių problemų.

Pagalbą į namus ir socialinę globą namuose gavusių asmenų (senyvo amžiaus žmonių, neįgalių asmenų) skaičius regione, kaip ir šalyje, 2006-2008 metais išaugo ir sudarė 81,10 gavėjų 10000-ių gyventojų, šalyje ir Panevėžio regione šis rodiklis 2008 metais sudarė atitinkamai 39,49 ir 49,46. Regiono savivaldybėse bendrai nuo 2005 metų tokių paslaugų skaičius išaugo, tačiau netolygiai visose savivaldybėse. Ženkliai šių paslaugų skaičius išaugo Utenos r. (2008 m. sudarė net 107,38 gavėjų 10000-ių gyventojų), Zarasų r. ir Anykščių r. savivaldybėse. Mažiausiai šių paslaugų teikiama Ignalinos r. ir Visagino savivaldybėse ir šis rodiklis 2008 metais atitinkamai sudarė apie 41 ir 30 gavėjų 10000-ių gyventojų.

Socialinės rizikos šeimų skaičius 10000-ių gyventojų Utenos regione 2006-2008 metais nežymiai mažėjo, deja šis rodiklis vis dar viršija šalies vidurkį beveik 40 proc. , šalyje ir Utenos regione šis rodiklis atitinkamai 33,79 ir 48,16. (Panevėžio regione - 46,61). Didžiausias socialinės rizikos šeimų tankis 10000-ių gyventojų buvo Ignalinos r. (76,69), Molėtų r. (73,47) ir Zarasų r. (65,24) savivaldybėse, mažiausias – Visagino mieste (25,93), taip pat palyginti mažas Utenos r. savivaldybėje.

Utenos regione socialines pašalpas² 2008 metais gavo 2397 asmenys (139,77 asmenų 10000-ių gyventojų), o tai yra 25 proc. daugiau nei vidutiniškai Lietuvoje (111,05 asmenų 10000-ių gyventojų). Šis skaičius Utenos regione analizuojamu laikotarpiu mažėjo. Regiono savivaldybėse šis rodiklis kito skirtingai, daugumoje savivaldybių mažėjo. Deja, Anykščių r. savivaldybėje analizuojamu laikotarpiu socialines pašalpas gaunančiųjų skaičius išaugo beveik 20 proc. ir dabar socialinių pašalpų gavėjų skaičius 10000-ių gyventojų sudaro 280,55, o tai yra didžiausias rodiklis regione. Panaši situacija ir Ignalinos r. savivaldybėje, kur rodiklis atitinkamai yra 243,61. Mažiausiai socialinių pašalpų yra išmokama Utenos r. savivaldybėje, nes socialinių pašalpų gavėjų skaičius 10000-ių gyventojų tesiekia 39,14 (3.1 pav.).

² Socialinė pašalpa skiriama vadovaujantis Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims 2006 m. lapkričio 21 d. įstatymu Nr. X-916 (Žin., 2003, Nr.73-3352; 2006 Nr. 130-4889).

3.1 pav. Socialinių pašalpų gavėjų skaičiaus 10 000-ių gyventojų kitimas

Demografinė situacija, situacija darbo rinkoje ir regiono ekonominio profilio specifika lėmė, jog Anykščių r., Ignalinos r. ir Zarasų r. savivaldybėse socialinė situacija buvo palyginti sudėtinga, tai demonstruoja socialinių paslaugų poreikį charakterizuojantys rodikliai ir jų palyginimas su kitomis savivaldybėmis bei šalies vidurkiu. Minėtose savivaldybėse itin didelis socialines paslaugas gaunančių asmenų tankis 10000-iai gyventojų, daug socialinės rizikos šeimų, todėl šiose savivaldybėse būtina intensyviau plėtoti socialinės atskirties mažinimo priemones, didinti gyventojų užimtumą.

Socialinių paslaugų įstaigų tinklas, įstaigų veikla. Socialinių paslaugų įstaigų tinklas plėtojamas skirtingai, atsižvelgiant į tokių paslaugų poreikį konkrečioje savivaldybėje ar seniūnijoje, savivaldybės finansines galimybes ir socialinių paslaugų išvystymo normatyvus. Šios aplinkybės lėmė, jog tankiau gyvenamose vietovėse (miestuose, didesnėse gyvenvietėse) socialinių paslaugų įstaigų tinklas yra tankesnis, o savivaldybės įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų teikiamų paslaugų pasiūla yra didesnė.

Socialinių paslaugų įstaigų išsidėstymas Anykščių mieste ir rajono gyvenvietėse nėra tolygus. Taip pat skiriasi ir miesto bei kaimo vietovių gyventojų paslaugų poreikio patenkinimo lygis. Šiuo metu kaimo gyventojams bendrąsias socialines paslaugas kiekvienoje rajono seniūnijoje teikia vidutiniškai du socialiniai darbuotojai: socialinio darbo organizatorius bei socialinis darbuotojas darbui su socialinės rizikos šeimomis. Šie specialistai teikia tokias bendrąsias socialines paslaugas: gyventojų informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas bei atstovavimas, aprūpinimas būtiniaisiais darbužiais ir avalyne. Pagal savivaldybės Socialinių paslaugų ir paramos programą teikiamos sociokultūrinės paslaugos. Išvardintas bendrąsias socialines paslaugas socialinio darbo organizatoriai bei socialiniai darbuotojai darbui su socialinės rizikos šeimomis teikia ir miesto gyventojams. Anykščių rajono savivaldybėje socialines paslaugas teikia 17 įstaigų, iš kurių 2 yra apskrities įstaigos, teikiančios ilgalaikes socialines paslaugas, 4 savivaldybės, o kitos yra aktyviai veikiančios nevyriausybinių organizacijos. Atsižvelgiant į gyventojų poreikius, išplėsta jau teikiamų socialinių paslaugų apimtis – dienos socialinė globa neįgaliems asmenims institucijoje bei asmens namuose, pagalbos į namus paslaugos, transporto organizavimo paslaugos, asmeninės higienos ir priežiūros organizavimo paslaugos bei kitos paslaugos. Deja, ne visų gyventojų

socialinių paslaugų poreikiai yra patenkinami, trūksta ilgalaikės ir trumpalaikės globos, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo šeimoms paslaugų.

Ignalinos r. savivaldybėje socialines paslaugas teikia 2 globos centrai, 3 globos namai ir 12 nevyriausybinių organizacijų. Pagalbą į namus organizuoja ir teikia rajono seniūnijos. Jose dirba 22 lankomosios priežiūros darbuotojai, 82-iems senyvo amžiaus bei neįgaliems asmenims teikiantys įvairias buitines, higienos, transporto organizavimo, sveikatos priežiūros ir kitas pagaldas į namus paslaugas. Plėtojamos dienos socialinės globos ir socialinės priežiūros bei trumpalaikės socialinės globos paslaugų teikimo tinklas suaugusiems asmenims su negalia ir senyvo amžiaus asmenims. Rajono savivaldybės socialinių paslaugų įstaigose teikiamos ilgalaikės socialinės globos paslaugos našlaičiams bei vaikams, likusiems be tėvų globos, senyvo amžiaus asmenims ir suaugusiems asmenims su negalia (Globos centrai. Globos namai.) Suaugę asmenys su proto ir psichikos negalia, įvertinus poreikį ilgalaikiai socialinei globai, siunčiami gyventi į Utenos apskrities viršinininko administracijos Aknystos (Anykščių r. savivaldybė) bei Visagino (Visagino savivaldybė) pensionatus. Šiuo metu minėtuose pensionatuose gyvena 25 globotiniai iš Ignalinos rajono (20 Visagine ir 5 Aknystoje).

Molėtų r. savivaldybėje socialinių paslaugų infrastruktūra nėra pakankamai išvystyta. Ilgalaikės socialinės globos paslaugos teikiamos 1 senelių pensione, kuris netenkina visų norinčių poreikių. Nestacionarios paslaugos geriausiai išvystytos senyvo amžiaus asmenims, taip pat socialinės priežiūros paslaugos socialinės rizikos šeimoms ir vaikams. Daliai socialinių gyventojų grupių paslaugos yra apskritai neteikiamos arba teikiamos nepakankamai.

Utenos mieste socialinės paslaugos daugiausiai teikiamos senyvo amžiaus asmenims, suaugusiems asmenims su negalia. Paslaugas teikia 9 įstaigos, iš kurių net 6 įstaigos teikia ilgalaikės socialinės globos paslaugas. Menkai išplėtos socialinės priežiūros paslaugos (pagalbos namuose, socialinių įgūdžių ugdymas), tačiau tokių paslaugų poreikiai nėra pilnai patenkinami. Socialinių paslaugų teikimas senyvo amžiaus asmenims, suaugusiems asmenims su negalia šiems asmenims tenkinamas, neviršijant socialinių paslaugų išvystymo normatyvo³. Utenos rajone geriausiai yra išvystytos dienos socialinės globos paslaugos institucijoje neįgaliems asmenims, socialinės priežiūros paslaugos namuose, ilgalaikės globos paslaugos senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims. Pakankamai gerai išvystyta bendrųjų socialinių paslaugų teikimas: maitinimo organizavimas, transporto paslaugų teikimas, socialinės priežiūros paslaugos socialinės rizikos asmenims. Vaikų su negalia, socialinės rizikos vaikų bei jų šeimų socialinių paslaugų poreikis nėra patenkintas.

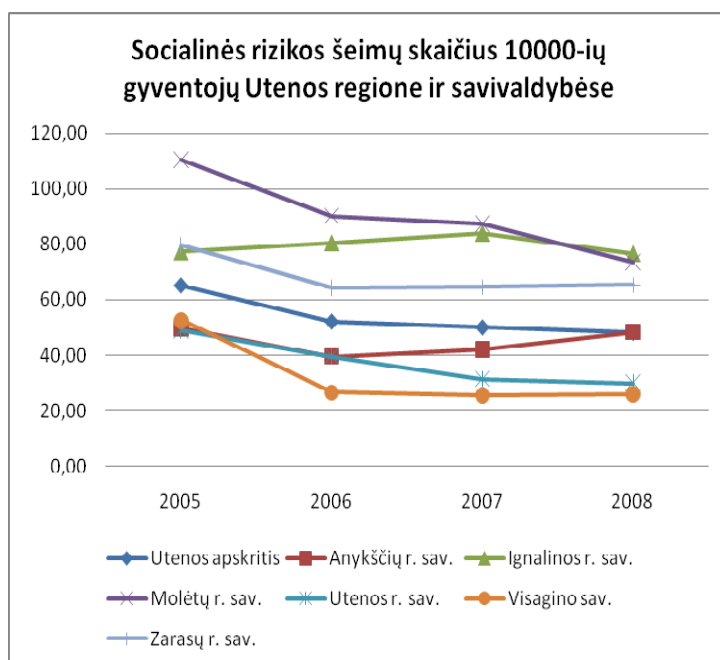
Visagino savivaldybėje, kaip ir kitose regiono savivaldybėse, socialinių paslaugų nepakanka, ypač kalbant apie ilgalaikės socialines paslaugas. Visagino pensionatas, teikiantis ilgalaikės socialines paslaugas senyvo amžiaus asmenims, suaugusiems asmenims su negalia yra už miesto ribų. Mieste tokias paslaugas teikia Visagino socialinių paslaugų centras bei Visagino paramos vaikui centras, kurių veikla taip pat netenkina poreikių. Bendras ir socialinės globos (trumpalaikės) socialines paslaugas teikia ir apie 12 nevyriausybinių organizacijų, tačiau įvertinant tai, kad auga rizikos šeimų skaičius bei norinčiųjų gauti pagalbą namuose paslaugas skaičius, galima teigti, kad socialinės paslaugos būtina plėtoti. 2008 metais sumažėjo socialinės pašalpos ir kompensacijų gavėjų skaičius, tačiau nuo 2009 m. išaugo išmokų vaikams skaičius.

Zarasų rajono savivaldybėje ilgalaikės ir trumpalaikės globos paslaugas teikia 2 vaikų globos namai ir pensionatas (apskrities pavaldumas), įvairias socialines paslaugas, įskaitant nakvynės namų, teikia Zarasų rajono socialinių paslaugų centras. Veiklą vykdo eilė nevyriausybinių organizacijų. Pagrindiniai socialinių paslaugų gavėjai savivaldybėje yra senyvo amžiaus asmenys ir asmenys su negalia. Kiti socialinių paslaugų gavėjai: socialinės rizikos šeimos ir jose augantys vaikai, socialinės rizikos asmenys ir jų šeimos, likę be tėvų globos vaikai, kiti asmenys, turintys socialinių problemų. Zarasų r. savivaldybėje geriausiai išplėtos paslaugos: socialinė priežiūra socialinės priežiūros centruose, bendrosios socialinės paslaugos. Zarasų r. savivaldybėje socialinės

³ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 05 08 d. įsakymas Nr. A1-153 „Dėl Socialinių paslaugų išvystymo 2008 m. normatyvų patvirtinimo“.

paslaugos organizuojamos pagal gyventojų poreikius, o labiau prieinamos jos yra Zarasų miesto gyventojams, kur didesnė paslaugų teikėjai koncentracija.

Socialinės rizikos šeimų skaičius tendencingai mažėja visoje Utenos apskrityje, ypač ženkliai Molėtų rajono savivaldybėje (net 33,5 proc. nuo 2005 m.), tačiau tokių šeimų skaičius 10 000-ių gyventojų nuo 2006 m. neženkliai auga Anykščių r. savivaldybėje, nuo 39,54 iki 48,16 šeimų (žr. 3.2 pav.)

3.2 pav. Socialinės rizikos šeimų skaičiaus gyventojų Utenos regione ir savivaldybėse kitimas

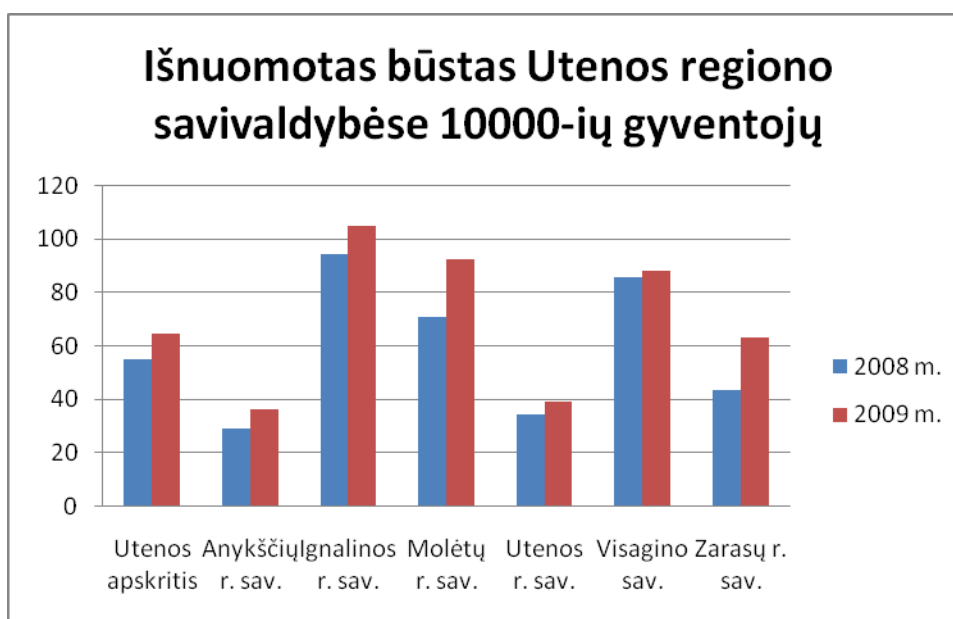
Nors socialinės paslaugos regione yra plėtojamos pakankamai sparčiai, socialinių paslaugų poreikis vis auga. Nevykdoma iš įkalinimo įstaigų sugrįžusių asmenų reintegracija į visuomenę. Trūksta socialinių paslaugų į namus bei socialinės globos paslaugų socialinės rizikos šeimoms. Tokėtina, jog artėjantys struktūriniai pokyčiai ekonomikoje dar padidins įvairių socialinių ir švietimo paslaugų poreikį. Neišspręsta nuolatinės senų žmonių priežiūros ir paslaugų psichinę negalią turintiems žmonėms, kurių skaičius auga, problema. Regione nepakanka socialinių darbuotojų.

1.3.3.2 Socialinis būstas

Gyventojų galimybė įsigyti būstą, tinkamai prižiūrėti, atnaujinti ar modernizuoti turimą tiesiogiai susijusi su gyventojų pajamomis. Vidutinės Utenos regiono namų ūkių metinės grynosios pajamos yra mažos, iš to kyla viena didžiausių problemų – labai menkos galimybės pasirinkti būstą mažas pajamas gaunančioms šeimoms, kurios nepajėgia tinkamai prižiūrėti turimo būsto. Jauni nedideles pajamas turintys gyventojai negali nei įsigyti, nei dažnai nuomotis gyvenamojo ploto rinkoje.

Socialinio būsto nuoma yra viena iš valstybės paramos būstui formų, nustatytą Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymu.

Socialinio būsto poreikis Utenos regione nuolat auga. 2006 metais socialinio būsto siekė 766 šeimos, tuo tarpu 2009 metų pabaigoje - 1189 šeimų, deja 2009 metais regiono savivaldybėse socialinis būstas buvo išnuomotas tik 71 šeimai, iš kurių daugiausiai – 19 Molėtų r. savivaldybėje. Didžiausia socialinio būsto paklausa 2008 metais buvo Ignalinos r., 2008 metais socialinio būsto prašančiųjų skaičius 10000-ių gyventojų siekė 104, mažiausia – Anykščių r. ir Utenos r. savivaldybėse. Išnuomotas būstas Utenos regiono savivaldybėse 2008-2009 m. tenkantis 10000-ių gyventojų yra pavaizduotas 3.3 paveiksle.

3.3 pav. Išnuomotas būstas Utenos regiono savivaldybėse 10000-ių gyventojų 2008 m. ir 2009 m.

Utenos regione 2006-2009 metais laukiančiųjų socialinio būsto nuomos skaičius padidėjo daugiau kaip 64 %. Poreikio socialiniam būstui patenkinimo galimybės regione yra labai mažos ir jos kasmet mažėja. Paskutinių metų socialinio būsto laukiančiųjų skaičiaus augimą sąlygojo grynųjų namų ūkių pajamų ir nekilnojamojo turto nuomos/pardavimo kainų kitimo tempų nesutapimas, nekilnojamojo turto kainų nesuderinamumas su gyventojų pajamų lygiu.

1.3.4 Viešasis saugumas

Nusikalstamumas. 2008 metais Utenos regione 100.000-ių gyventojų užregistruotos 1759 nusikalstamos veiklos, o tai yra 27,3 proc. žemesnis rodiklis už bendrai Lietuvoje. Iš užregistruotų nusikalstamų veiklų 1630 yra nusikaltimai, 129 baudžiamieji nusižengimai. Nusikalstamų veiklų 2006-2008 metais regione sumažėjo tik 3,8 %, tačiau šis rodiklis artimas nusikalstamų veiklų mažėjimui šalyje, atitinkamai 3,9 %. Kaimyniniame Panevėžio regione 2008 metais užregistruota atitinkamai 1824 nusikalstamų veiklų.

Daugiausiai nusikalstamų veikų 2008 metais buvo registruota Ignalinos r., Visagino ir Zarasų r. savivaldybėse (atitinkamai 2140, 1851 ir 1737 nusikalstamų veikų 100.000-ių gyventojų), mažiausiai – Molėtų rajone – 1270/100.000-ių gyventojų.

Ištirtų nusikalstamų veikų dalis regione vidutiniškai sudaro 51% (šalyje ir Panevėžio regione šis rodiklis sudaro 44 % ir 48 %).

Mažėjant policijos pareigūnų skaičiui, viešosios tvarkos užtikrinimui pasitelkiama visuomenės pagalba (policijos rėmėjai), tačiau visuomenės savisauga nėra išplėta.

Valstybės lygmenyje viešajam saugumui plėtoti patvirtinta Viešojo saugumo plėtros iki 2010 metų strategija (Žin., 2003, Nr. 113-5092). Regiono savivaldybėse vykdomos su viešuoju saugumu susijusios programos. Šių programų kontekste Zarasų ir Utenos miestuose įrengtos techninės eismo saugumo priemonės, vaizdo stebėjimo kameros.

Duomenys rodo, jog viešojo saugumo situacija Utenos regione glaudžiai susijusi su socialinėmis ir ekonominės visuomenės raidos tendencijomis. Laikotarpiu, kuomet nedarbas mažėjo, o gyventojų finansinė būklė gerėjo, nusikaltimų skaičius žymiai sumažėjo, tačiau nuo 2007 metų ėmė augti, išskyrus Visagino savivaldybę, kurioje užuot nuo 2007 m. nusikaltimų skaičius mažėja. Nusikalstamumo augimą sąlygoja ir regiono geografinė padėtis – tai pasienio regionas, kuriame vykdoma kontrabanda. Daug nusikaltimų susiję su narkomanijos plitimu, vagystėmis, nedarbu.

Viešąjį saugumą savivaldybėse vykdo po 1 policijos komisariata, kuriems talkina policijos rėmėjai, auga ir jaunųjų policijos rėmėjų skaičius.

Ekstremalios situacijos, civilinė sauga. Utenos regione iki 2009 metų veikė 2 iš 17 šalies įmonių, priskiriamų pavojingiems objektams, kuriuose pavojingų medžiagų kiekiai prilygsta nustatytųjų kvalifikacinių kiekių II lygiui ar jį viršija. Ekstremalių situacijų šiose įmonėse nagrinėjama laikotarpiu nenustatyta.

Regiono savivaldybėse veikia keletas I-o lygio pavojingumo objektų, 4 iš jų naudojančios ar gaminančios chemines medžiagas, kuriose, įvykus avarijai, gali būti padaryta žala gyventojams ir aplinkai. Šios įmonės priskirtos potencialiai pavojingų objektų kategorijai. Šiose įmonėse esminių pažeidimų, tvarkant bei sandėliuojant chemines medžiagas ir preparatus, nenustatyta. Kitose regiono įmonėse laikomi maži cheminių medžiagų kiekiai.

Nagrinėjama laikotarpiu regione neužfiksuota pažeidimų, susijusių su patvariųjų organinių medžiagų naudojimu, ozono sluoksnį ardančių cheminių medžiagų tvarkymu. Nagrinėjama laikotarpiu ekstremalių situacijų, ekologinių avarių, kai aplinkai buvo padaryta žala, regione nebuvo.

Utenos r. savivaldybėje yra 12 I-o lygio ir 1 II-o lygio pavojingumui priskiriami objektai. Nustatomų ekstremalių įvykių skaičius auga nuo 2 2006 metais iki 11 2009 metais. Taršiausių objektų sąrašė dominuoja UAB “Utenos šilumos tinklai”, VĮ “Ignalinos atominė elektrinė”, AB “Panevėžio šilumos tinklai” filialas “Zarasų šilumos tinklai” ir kt.

2008 m. Utenos apskrityje, kaip ir visoje šalyje, buvo pastebimas ženklus pagrindinio iš stacionarių taršos šaltinių išmetamo teršalų elemento – sieros dioksido - mažėjimo tendencijos, nepaisant to augo azoto oksidų, anglies monoksido, lakių organinių junginių emisijos.

1.3.5 Viešasis administravimas, teritorijų planavimas

1.3.5.1 Viešasis administravimas

Viešojo administravimo sektoriaus būklės analizė atlikta pagal šias sritis: centrinio valstybės administravimo, teritorinio valstybės administravimo, vietos savivaldos, valstybės tarnybos ir e. valdžios.

Centrinis valstybės administravimas. Klausimams, kurie nebuvo priskirti ministerijų kompetencijai, Utenos regione spęsti yra įsteigtos Vyriausybės įstaigos – departamentai, kontrolės ir apskaitos funkcijas atliekančias tarnybos, agentūros, inspekcijos ir kt. Didelė Lietuvos Respublikos Vyriausybei tiesiogiai pavaldžių skirtingos funkcinės paskirties įstaigų įvairovė apsunkina valdymo ryšius, kelia bendradarbiavimo ir koordinavimo problemų, šiuo metu vykdoma apskričių administracinė reforma nėra aiški, taip pat neaiškus kai kurių institucijų funkcijų perdavimas savivaldos institucijoms.

Teritorinis valstybės administravimas. Utenos apskritis, kaip Lietuvos Respublikos teritorijos aukštesnysis administracinis vienetas, buvo suformuota 1994 metais. 2009 metų liepos 7 d. nutarimu Nr. XI-318 buvo patvirtintas „Apskritis valdymo įstatymo ir jį keitusių įstatymų pripažinimo netekusiais galios įstatymas“ (Žin., 2009, Nr. 87-3661), kuriuo nuo 2010 m. liepos 1 d. numatoma apskričių viršininkų pareigybes ir likviduoti apskričių viršininkų administracijas.

Vietos savivalda. Vietos savivaldos funkcijas Utenos regione vykdo 6 savivaldybių administracijos bei jų filialai (seniūnijos). Valstybė įstatymų nustatytais formomis prižiūri savivaldybių veiklą. Savivaldybių administracinę priežiūrą vykdo (t.y. prižiūri, ar savivaldybės laikosi Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimus) Lietuvos Respublikos Vyriausybės skiriami pareigūnai – Vyriausybės atstovai. Vyriausybės atstovo institucija ir sprendimų priėmimo procedūros modernizuotos 2002 metais priėmus Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymą (Žin., 2002, Nr. [127-5748](#)).

Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 (Žin., 2007, Nr. [94-3779](#)), reguliuoja viešojo administravimo institucijoms ir įstaigoms asmenų pateiktų prašymų priėmimą, įregistravimą, nagrinėjimą, atsakymo parengimą ir jo išsiuntimą (įteikimą) adresatui, taip pat asmenų aptarnavimą taikant „vieno langelio“ principą. Tačiau Utenos regione nei vienoje savivaldybėje „vieno langelio“ principas nėra taikomas.

Siekiant tobulinti vietos savivaldą, aiškiau apibrėžti savivaldybės institucijų ir administracijos kompetenciją, išplėsti seniūnijų ir seniūnų teises, formuoti pilietinę visuomenę, 2000 metais priimtas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2000, Nr. [91-2832](#)). Nustatyta, kad savivaldybės institucijos – atstovaujamoji institucija – savivaldybės taryba ir vykdomosios institucijos – savivaldybės valdyba, savivaldybės meras, turinčios vietos valdžios ir viešojo administravimo teises bei pareigas. 2002 metais priimtu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 17, 21 straipsnių papildymo bei įstatymo papildymo tryliktoju skirsniu įstatymu (Žin., 2002, Nr. [103-4605](#)) reglamentuotas vietos gyventojų apklausų vykdymas savivaldybėse, išplėstos nuolatinių savivaldybių gyventojų galimybės dalyvauti vietos valdžios sprendimų priėmimo procese.

Kiekviena savivaldybė sudaro savarankišką biudžetą, biudžetas programinis. Visose Utenos regiono savivaldybėse biudžeto sudarymui rengiami trimečiai savivaldybių veiklos strateginiai planai. Savivaldybių biudžetuose sukaupiamos lėšos, kurių reikia įstatymų priskirtoms funkcijoms atlikti ir savivaldybėms įstatymų suteiktoms valstybės funkcijoms bei programoms vykdyti. Savivaldybių biudžetų pajamas sudaro mokesstinės pajamos, nemokesstinės pajamos ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto dotacijos. Savivaldybių biudžetų projektus rengia savivaldybių vykdomosios institucijos, o šiuos biudžetus tvirtina savivaldybių tarybos.

Nuo 2002 metų lėšos, kurių reikia savivaldybėms perduotoms valstybės funkcijoms vykdyti, skiriamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto kaip specialioji tikslinė dotacija. Parengta bendra visoms savivaldybėms lėšų apskaičiavimo atitinkamai valstybės suteiktai funkcijai vykdyti metodika. Priskirtoji (ribotai savarankiška) savivaldybių funkcija – vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų

bendrojo lavinimo organizavimas – finansuojama pagal Moksleivio krepšelio ir sutartinių moksleivių apskaičiavimo metodiką, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. 785 (Žin., 2001, Nr. [57-2040](#); 2002, Nr. [119-5339](#)), iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto skiriamomis dotacijomis.

Nuo 2003 metų įsigaliojo teisės aktų pakeitimai, išplečiantys savivaldybių finansines galimybes finansinių išteklių formavimo srityje, t.y. savivaldybėms suteikta teisė be apribojimų nustatyti fiksuotus pajamų mokesčio dydžius individualios veiklos, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšims ir konkretų nuomos mokesčio už valstybinę žemę, išnuomotą ne aukciono būdu, tarifą, taip pat išplėstas vietinių rinkliavų objektų sąrašas.

Valstybės tarnyba. Per pastarąjį dešimtmetį pakito visuomenės požiūris į valstybės tarnybą, valstybės tarnautojams keliami vis didesni reikalavimai. Siekiama sukurti greičiau reaguojančią ir pokyčius, profesionalią ir mažiau kainuojančią administraciją.

Lietuvos narystė ES iškelia būtinybę formuoti valstybės tarnyboje naują organizacinę elgseną, susijusią su administracinių gebėjimų stiprinimu. Narystė ES suteikia Lietuvai galimybę pasinaudoti ES struktūriniu parama. Paramos lėšų planavimo ir panaudojimo efektyvumas priklausys nuo šioje srityje dirbančių valstybės tarnautojų administracinių gebėjimų ir kvalifikacijos, todėl būtina sudaryti išankstines sąlygas atitinkamoms lėšas administruojančioms institucijoms išlaikyti kvalifikuotus specialistus ir užtikrinti pakankamą jų skaičių.

E. valdžia. Visuma viešojo administravimo veikloje diegiamų IRT, organizacinių šios veiklos pokyčių ir naujų įgūdžių, skirtų viešosioms ir administracinėms paslaugoms, demokratinėms procesams ir viešajai politikai tobulinti, suvokiama kaip e. valdžia. Siekiant užtikrinti e. valdžios plėtrą, reikia pertvarkyti vidinius viešojo administravimo procesus, nuosekliai plėtoti elektroninį turinį ir infrastruktūrą, užtikrinti saugų ir efektyvų duomenų teikimą tarp valstybės registru ir informacinių sistemų, saugiai identifikuoti ir autentifikuoti asmenis elektroninėje erdvėje, užtikrinti efektyvų elektroninio parašo naudojimą elektroniniams dokumentams tvarkyti ir saugoti, asmenims, kurie kreipiasi į viešojo administravimo institucijas ir įstaigas, identifikuoti.

Vidaus reikalų ministerija, siekdama mažinti skaitmeninę atskirtį kaimiškiose vietovėse, sudaryti galimybes gyventojams išmokti naudotis IRT, pasinaudoti šių technologijų teikiamomis galimybėmis, nuo 2002 metų integruodama privataus verslo, centrinės ir vietinės valdžios ir ES struktūrinių fondų išteklius, Lietuvos kaimiškiose vietovėse steigė viešosios interneto prieigos taškus (toliau vadinama – VIPT). Šis tikslas pasiektas 2008 metų IV ketvirtį pabaigus kurti integruotą 875 VIPT tinklą. Ypač daug dėmesio skirta kaimiškosioms vietovėms, kuriose interneto skverbties vidurkis labai skiriasi nuo didžiųjų Lietuvos miestų.

Siekdama prijungti prie plačiajuosčio interneto tinklo kaimiškųjų vietovių, kuriose verslas nesuinteresuotas plačiajuosčių tinklų infrastruktūros plėtra, valstybės ir savivaldybių institucijas bei įstaigas ir sudaryti galimybes naudotis paslaugomis verslo įmonėms ir gyventojams, viešoji įstaiga „Plačiajuostis internetas“ nuo 2005 metų įgyvendino projektą „Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plačiajuostis tinklas RAIN“ (toliau vadinama – RAIN projektas). Šis projektas baigtas įgyvendinti 2008 metais. Įgyvendinus RAIN projektą, atsirado galimybės teikti plačiajuosčio interneto paslaugas. RAIN projekto metu buvo nutiesta 3357 kilometrai šviesolaidinių kabelinių linijų, kurios sujungė 340 mokyklų ir visas 468 kaimiškąsias seniūnijas.

Didinant elektroniniu būdu teikiamų viešųjų ir administracinių paslaugų prieinamumą, sukurta valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų elektroniniu būdu teikiamų viešųjų ir administracinių paslaugų interneto svetainė „Elektroniniai valdžios vartai“ (www.evaldzia.lt, www.epaslaugos.lt ir www.govonline.lt). Šioje interneto svetainėje pateikiama informacija gyventojams ir verslo subjektams apie valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų elektroniniu

būdu teikiamas viešasis ir administracinės paslaugas. Šiuo metu interneto svetainėje „Elektroniniai valdžios vartai“ galima užsisakyti pažymą apie deklaruotą gyvenamąją vietą, šeiminių padėčių ir už jas susimokėti, pasitikrinti informaciją apie valstybinį socialinį draudimą, suteiktų medicininių paslaugų apimtį ir išrašytų medikamentų kieki, elektroniniu būdu pateikti dokumentus Ryšių reguliavimo tarnybai, užsakyti teistumo pažymą, gauti Centrinės hipotekos įstaigos tvarkomų registrų informaciją, naudotis kitomis valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų elektroniniu būdu teikiamomis paslaugomis.

Vidaus reikalų ministerijos užsakyto ir 2008 metų spalį–lapkritį atlikto tyrimo duomenimis, 61,91 procento Lietuvos gyventojų, bendraujančių su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis, naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis. Populiariausios elektroniniu būdu teikiamos viešosios ir administracinės paslaugos gyventojams yra šios: ieškoti leidinių, publikacijų įvairiose viešosiose bibliotekose (65,88 procento); pateikti mokesčių deklaracijas Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Finansų ministerijos ir susigražinti sumokėtą gyventojų pajamų mokesčio dalį (61,34 procento); gauti konsultacijas, informaciją apie mokesčius Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos interneto svetainėje (32,12 procento); ieškoti laisvų darbo vietų Lietuvos darbo biržos interneto svetainėje ir užsakyti informaciją apie atsiradusias laisvas norimas darbo vietas (23,59 procento); gauti informaciją iš Švietimo ir mokslo ministerijos apie mokymosi galimybes Lietuvoje ir kitose ES valstybėse narėse (18,15 procento). 44,84 procento Lietuvos gyventojų, nesinaudojančių elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, nurodė, kad pagrindinė priežastis, dėl kurios jie nesinaudoja šiomis paslaugomis, yra galimybių neturėjimas (t. y. jie nemoka naudotis kompiuteriu, internetu, neturi prieigos prie interneto namuose ar darbe ir panašiai).

Minėtas viešųjų ir administracinių paslaugų tyrimas parodė, kad ES Bendrajame pagrindinių viešųjų paslaugų sąrašė (*Common list of basic public services*) nurodytų 20 pagrindinių viešųjų ir administracinių paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę brandos rodiklis 2008 metais yra 66 procentai (2007 metais jis buvo 55 procentai), o visiškai interaktyvių minėtų 20 paslaugų (*fully online availability*) brandos rodiklis 2008 metais yra 31,7 procento.

Vidaus reikalų ministerijos užsakyto ir 2008 metų spalį–lapkritį atlikto tyrimo metu buvo apklausti viešojo administravimo subjektai, administruojantys arba teikiantys viešąsias ar administracines paslaugas. Jie nurodė šias pagrindines priežastis, kurios trukdo plėtoti elektroniniu būdu teikiamas viešąsias ir administracines paslaugas: valstybės registrų ir informacinių sistemų duomenų kokybės ir tarpusavio sąveikos trūkumai (54 procentai respondentų); nesudarytos sąlygos saugiai ir kontroliuojant valstybės lygiu identifikuoti asmenis elektroninėje erdvėje (51 procentas respondentų); nepakankamas e. valdžios projektų finansavimas (46 procentai respondentų); e. valdžios projektų valdymo žinių ir įgūdžių trūkumas (33 procentai respondentų); kvalifikuoto personalo trūkumas (31 procentas respondentų).

Prie efektyvesnės e. valdžios plėtros prisideda ir ES struktūrinės paramos panaudojimas. Informacinės visuomenės plėtros komitetas, vykdydamas Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 (Žin., 2004, Nr. [123-4486](#)), 3.3 priemonę, finansavimą iš ES struktūrinių fondų skyrė 42 projektams pagal 3 veiklos sritis: elektroninė valdžia ir elektroninės paslaugos, elektroninė infrastruktūra ir projektų dokumentacijos parengimas. 2007–2013 metų laikotarpiu e. valdžios projektai bus finansuojami pagal Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos Ekonomikos augimo veiksmų programos 3 prioritetą „Informacinė visuomenė visiems“.

Viešosios ir administracinės paslaugos į internetą perkeliamos laipsniškai – nuo informacinio pobūdžio iki personalizuotų viešųjų ir administracinių paslaugų.

Valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms, siekiančioms viešųjų ir administracinių paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę, būtina užtikrinti atitinkamą elektroninės informacijos konfidencialumą, vientisumą ir prieinamumą lygį. Siekiant sudaryti sąlygas saugiai automatinio būdu tvarkyti elektroninę informaciją valstybės informacinėse sistemose ir valstybės ar

žinybiniuose registruose arba kitose informacinėse sistemose, nustatyti Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemose reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 4 d. nutarimu Nr. 952 (Žin., 1997, Nr. [83-2075](#); 2007, Nr. [49-1891](#)). Iki 2009 metų Utenos regiono savivaldybių administracijos teikia tik I-o ir II-ojo lygių elektronines paslaugas.

Visos Utenos regiono savivaldybės vykdo strateginį planavimą ir yra pasirengusios strateginius plėtros planus, juos nuolat atnaujina.

Savivaldybių administracijose skiriama nuo 0,5 proc. Visagino sav. iki 2 proc. kitose savivaldybėse biudžeto lėšų viešojo administravimo funkcijas vykdančių asmenų mokymui. Kvalifikaciją kėlusiu darbuotojų skaičius auga, kvalifikacijos kėlimui sėkmingai naudojamos ES struktūrinių fondų lėšos. Zarasų ir Utenos raj. savivaldybėse veikia vienos langelio principas, skirtas gyventojų aptarnavimo optimizavimui. Devyniasdešimt procentų savivaldybių bibliotekose veikia viešieji interneto prieigos taškai.

1.3.5.2 Teritorijų planavimas

Teritorijų planavimas apima yra valstybės valdymo instrumentas, leidžiantis kryptingai organizuoti visų rūšių veiklą planuojamoje teritorijoje. Ilgą laiką daugelyje regiono savivaldybių galiojantys bendrojo teritorijų planavimo dokumentai buvo pasenę, parengti iki Teritorijų planavimo įstatymo išgaliojimo, o tai labai stabdė praktinį regiono plėtros sprendinių įgyvendinimą.

Bendrasis teritorijų planavimas. 2007-2009 metais buvo parengti visų regioną sudarančių savivaldybių teritorijų bendrieji planai. Utenos apskrities bendrasis planas nagrinėjamu laikotarpiu yra parengtas ir patvirtintas 2009 m. Utenos regiono miestų ir miestelių teritorijų bendrieji planai nėra parengti.

Specialusis teritorijų planavimas. Nagrinėjamu laikotarpiu regione buvo parengti ir patvirtinti 24 specialieji planai kurių didžiąją dalį sudaro infrastruktūros plėtros (vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo infrastruktūros plėtros, šilumos ūkio plėtros, susisiekimo komunikacijų ir kelių, mažmeninės prekybos objektų išdėstymo) schemas ir planai; saugomų teritorijų, jų dalių schemas ir planai.

Detalusis teritorijų planavimas. Regiono miestų, miestelių ir kaimų detaliųjų planų parengta maža dalis. Utenos regione yra parengti arba rengiami aktualiausi regiono ir rajono lygmens teritorijų bendrojo ir specialiojo planavimo dokumentai, tačiau miestų ir kaimų teritorijų detalieji planai nėra parengti.

1.3.6 Regiono rinkodara

Investicijų rinkodara. Investicijų pritraukimo veiklas regiono naudai vykdo savivaldybių administracijos, LR Ūkio ministerija per viešąją įstaigą „Investuok Lietuvoje“ (anksčiau Lietuvos ekonominės plėtros agentūra) ir kitos institucijos.

Regiono savivaldybių strateginiuose veiklos planuose ir savivaldybių biudžetuose numatytos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros skatinimo programos, įvaizdžio gerinimo ar panašios programos, kurių lėšos panaudojamos organizuoti susitikimus su užsienio investuotojais, subsidijuoti verslo subjektų dalyvavimą verslo misijose, tarptautinėse verslo parodose ir kt. Utenos regione nėra įkurto pramoninio parko. Regione investicijų rinkodarą vykdo verslo paramos institucijos, kurios teikia informaciją apie verslo plėtros galimybes regione: Ignalinos r. savivaldybė, kuri įrengė žiemos pramogų (slidinėjimo) parką, IAE regiono plėtros agentūra, IAE

regiono verslo inkubatorius, Zarasų verslo informacijos centras, Ignalinos verslo informacijos centras.

Turizmo rinkodara. Turizmo rinkodaros funkcijas regiono naudai vykdė Valstybinis Turizmo departamentas prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, bei turizmo informacijos centrai visose savivaldybėse, išskyrus Molėtų r. savivaldybę, kur turizmo plėtros funkciją atlieka savivaldybės administracijos darbuotojai.

Informacijos centrų (TIC) pagrindinės veiklos kryptys: lankytojų konsultavimas, rėmimas (reklama, populiarinimas visuomenės informavimo priemonėse, renginiuose ir pan.), turizmo inventoriaus nuoma ir kt. Daugiausia lankytojų 2008 metais apsilankė Zarasų r. TIC (100 000 asmenų), Utenos r. TIC (9280 asmenys).

Nors visų regione veikiančių turizmo centrų bendradarbiavimas yra palyginti menkas (praktiškai apsiriboja leidinių mainais), tačiau kultūrinis paveldas ir gamtinių išteklių gausa bei vykdoma aktyvi turizmo rinkodara, aktyvus turizmo informacijos centrų darbas užtikrina pakankamai didelį turizmo srautą regione, lyginant su Lietuvos vidurkiu ir kitomis apskritimis. Tačiau nepakankamai išnaudojamas potencialių lankytojų srautą kuriančios interneto svetainės (tame skaičiuje bilietų rezervavimo svetainės, interneto socialiniai tinklai ir pan.).

1.3.7 Išvados

Bendras suaugusiųjų sergamumas regione, lyginant su šalies rodikliais, yra aukštas ir 2006-2008 metais jis padidėjo 4 proc. Viena iš didelio sergamumo ir mirtingumo pagrindinių priežasčių – palyginti didelis vidutinis gyventojų amžius. Be to Utenos regione didelė problema yra kūdikių mirtingumas bei apskrities gyventojų sergamumas piktybiniais navikais. Šie rodikliai yra vieni didžiausių šalyje. Mirusiųjų nuo piktybinių navikų itin daug Ignalinos ir Zarasų rajonuose (rodikliai beveik dvigubai viršija Lietuvos vidurkį).

Utenos regiono gyventojai pagal vidutinį amžių yra vieni vyriausių šalyje, o jų pajamos yra žemesnės nei vidutinės šalyje. Daugėjant senyvo amžiaus gyventojų skaičiui ir mažėjant gyventojų užimtumui, didėja socialinių paslaugų poreikis regione. Utenos apskrityje santykinai daug invalidumo pensininkų. Šis rodiklis ženkliai viršija šalies vidurkį. Atsižvelgiant į tai, šiai grupei gyventojų reikalinga didelis dėmesys ir socialinė parama bei medicininis aptarnavimas

Socialinės rizikos šeimų skaičius 10000-ių gyventojų Utenos regione 2006-2008 metais nežymiai mažėjo, tačiau jis vis dar viršija šalies vidurkį beveik 40 proc. Socialinių pašalpų gavėjų skaičius yra 25 proc. didesnis už Lietuvos vidurkį. Socialinių paslaugų poreikis regione auga, tačiau socialinių paslaugų tinklas regione nėra pakankamai išvystytas, ypač stinga ilgalaikių socialinių paslaugų. Nors pažymėtinas didelis nedarbas apskrityje bei to sąlygojamas socialinių problemų ratas, tačiau išlaidų socialinėms pašalpoms dydis regione yra vienas mažiausių rodiklių Lietuvoje.

Poreikio socialiniam būstui patenkinimo galimybės regione yra labai mažos ir jos kasmet mažėja. Paskutinių metų socialinio būsto laukiančiųjų skaičius sparčiai augo; tą lėmė grynųjų namų ūkių pajamų ir nekilnojamojo turto nuomos/pardavimo kainų kitimo tempų nesutapimas, nekilnojamojo turto kainų nesuderinamumas su gyventojų pajamų lygiu.

Sveikatos priežiūros įstaigų infrastruktūra bei gyventojų aprūpinimas sveikatos priežiūros specialistais yra gerokai mažesnis lyginant su šalies vidurkiu. Asmens sveikatos sektoriaus esama situacija ir pastarųjų metų tendencijų analizė, susiejant ją su bendromis regiono demografinėmis tendencijomis, leidžia daryti išvadą, jog regiono sergamumo ir mirtingumo tendencijos artimiausiais metais nesikeis – sergamumas ir mirtingumas pamažu augs; tą lems regiono visuomenės senėjimas, kurį savo ruožtu didins neigiamas natūralus gyventojų prieaugis ir gyventojų vietinė bei tarptautinė emigracija. Šios tendencijos lems ir asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo tankį: mažėjantis gyventojų skaičius, didėjantis jų sergamumas lems nuolatinį viešųjų asmens sveikatos priežiūros paslaugų pertvarkymą – mažės sveikatos priežiūros įstaigų ir paslaugų retai apgyvendintose

vietovėse, privatūs asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiantys ūkio subjektai koncentruosis didesnio gyventojų tankio vietovėse ir tose vietose, kur gyventojai galės skirti papildomai lėšų kokybiškesnėms paslaugoms.

Be to, būtina vykdyti aktyvią onkologinių ir kraujotakos ligų susirgimų prevenciją, ypač Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybėse, atlikti išsamų mirtingumą sukeliančių išorinių priežasčių analizę kad būtų imtasi tinkamų priemonių tokių priežasčių šalinimui.

Galima išskirti santykinai neblogus nusikalstamumo rodiklius apskrityje. Pagal nusikaltimų skaičių, tenkantį 100 tūkst. gyventojų, šis rodiklis mažiausias šalyje. Viešojo saugumo situacija Utenos regione glaudžiai susijusi su socialinėmis ir ekonominės visuomenės raidos tendencijomis. Laikotarpiu, kuomet nedarbas mažėjo, o gyventojų finansinė būklė gerėjo, nusikaltimų skaičius žymiai sumažėjo, tačiau nuo 2007 metų ėmė augti, išskyrus Visagino savivaldybę, kurioje nuo 2007 m. nusikaltimų skaičius mažėja. Nusikalstamumo augimą sąlygoja ir regiono geografinė padėtis – tai pasienio regionas, kuriame vykdoma kontrabanda. Daug nusikaltimų susiję su narkomanijos plitimu, vagystėmis, nedarbu.

Savivaldybių administracijose skiriama nuo 0,5 proc. iki 2 proc. biudžeto lėšų viešojo administravimo funkcijas vykdančių asmenų mokymui. Kvalifikaciją kėlusiu darbuotojų skaičius auga, kvalifikacijos kėlimui sėkmingai naudojamos ES struktūrinių fondų lėšos. Zarasų ir Utenos raj. savivaldybėse veikia vienos langelio principas, skirtas gyventojų aptarnavimo optimizavimui. Viešosios ir administracinės paslaugos į internetą perkeliamos laipsniškai – nuo informacinio pobūdžio iki personalizuotų viešųjų ir administracinių paslaugų. Devyniasdešimt procentų savivaldybių bibliotekose veikia viešieji interneto prieigos taškai.

Pagrindinės priežastys, trukdančios plėtoti elektroniniu būdu teikiamas viešąsias ir administracines paslaugas: valstybės registrų ir informacinių sistemų duomenų kokybės ir tarpusavio sąveikos trūkumai, nepakankamas e. valdžios projektų finansavimas, e. valdžios projektų valdymo žinių ir įgūdžių trūkumas, kvalifikuoto personalo trūkumas ir kt.

Utenos regione yra parengti arba rengiami aktualiausi regiono ir rajono lygmens teritorijų bendrojo ir specialiojo planavimo dokumentai, tačiau miestų ir kaimų teritorijų detalieji planai nėra parengti.

Investicijų rinkodarą vykdo savivaldybių administracijos, LR Ūkio ministerija per viešąją įstaigą „Investuok Lietuvoje“ ir kitos verslo paramos institucijos. Turizmo rinkodarą vykdo turizmo informacijos centrai. Nors turizmo informacijos centrų bendradarbiavimas regione yra palyginti menkas (praktiškai apsiriboja leidinių mainais), tačiau gamtiniai ištekliai ir vykdoma aktyvi turizmo rinkodara, aktyvus turizmo informacijos centrų darbas užtikrina pakankamai didelį turizmo srautą regione, lyginant su Lietuvos vidurkiu ir kitomis apskritimis. Tačiau nepakankamai išnaudojamas potencialių lankytojų srautą kuriančios interneto svetainės (tame skaičiuje bilietų rezervavimo svetainės, interneto socialiniai tinklai ir pan.).

1.3.8 SSGG analizė

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pakankamai išvystyta pirminė ir antrinė sveikatos priežiūra; ▪ Gerai išvystytas stacionarių socialinių paslaugų tinklas, plėtojamos nestacionarios paslaugos; ▪ Formuojasi nevyriausybinų organizacijų sistema socialinėje, švietimo ir kitose srityse; ▪ Veikia stacionarios socialinių paslaugų globos įstaigos proto ir psichikos negalią turintiems žmonėms; ▪ Auga teikiamų socialinių paslaugų kokybė, ypač stacionariuose slaugos ir globos namuose; ▪ Viešojo administravimo institucijos rengia strateginius veiklos planus; ▪ Įdiegta strateginio planavimo sistema valstybės institucijose ir įstaigose; ▪ Sukurta Sprendimų projektų poveikio vertinimo metodika; ▪ Diegiama savivaldybių tarybų narių ir valstybės tarnautojų mokymo sistema; ▪ Didinamas valstybės tarnautojų kompiuterinis raštingumas pagal ECDL programą (<i>European Computer Driving Licence</i>). ▪ Teikiama ES ir užsienio šalių parama viešajam administravimui ir valstybės tarnybai tobulinti; ▪ Plačiau panaudojamos IRT valstybės ir savivaldybių institucijose bei įstaigose. ▪ Sparčiai didėja gyventojų ir verslo subjektų naudojimosi kompiuteriu ir internetu apimtis. ▪ Funkcionuoja SVDPT tinklas. ▪ Baigtas kurti VIPT tinklas – Lietuva tapo viena iš pirmaujančių ES valstybių pagal VIPT skaičių vienam gyventojui: Lietuvoje įsteigti 875 VIPT. ▪ Plėtojamos elektroninės viešosios paslaugos; ▪ Rengiami specialieji planai inžinerinės komunikacijos, susisiekimo, turizmo srityse; ▪ Didėja policijos rėmėjų skaičius; ▪ Aktyviai veikia turizmo informaciniai centrai; ▪ Auga Europos sąjungos struktūrinių fondų, kitų išorinių šaltinių paramos įsisavinimo administraciniai gebėjimai viešajame sektoriuje. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aukštas sergamumas onkologinėmis ir kraujotakos sistemos ligomis, aukštas kūdikių mirtingumas; ▪ Socialinių pašalpų sistema pakankamai formali, neskatina realaus pašalpų gavėjo būklės įvertinimo ir lėšų taupymo; ▪ Neefektyvus lovų paskirstymas pagal profilius stacionaraus gydymo institucijose; ▪ Nėra koordinuojamas sveikatos priežiūros ir socialinių darbuotojų darbas; ▪ Stokojama koordinacijos tarp NVO ir savivaldybės socialinės paskirties įstaigų, teikiančių socialines paslaugas; ▪ Trūksta specialaus transporto, teikiant socialines paslaugas žmonėms su negalia, vienišiams seniems asmenims, gyvenantiems savo namuose; ▪ Savivaldybės nepatenkina socialinio būsto poreikio; ▪ Nepakankamas viešojo saugumo funkcijas teikiančių institucijų materialinis techninis aprūpinimas; ▪ Stokojama visuomenės iniciatyvos, užtikrinant viešąją tvarką; ▪ Viešojo administravimo funkcijas vykdančiams asmenims skiriama nepakankamai lėšų mokymams; ▪ Daug valstybės tarnautojų pereina dirbti į privatų sektorių (dažniausiai teisininkai, ekonomistai ir IRT specialistai) nesudarius pakankamos motyvacijos. ▪ Valstybės tarnautojai menkai moka užsienio kalbas, nepakankamas jų kompiuterinis raštingumas. ▪ Nepakankamai išugdyti valstybės tarnautojų administraciniai gebėjimai dirbti narystės ES sąlygomis; ▪ Nepakankamas tarp-institucinis bendradarbiavimas. ▪ Stokojama specialistų, gebančių valdyti ir administruoti ES struktūrinę paramą. ▪ Daugelyje savivaldybių neįdiegtas strateginis planavimas. ▪ Menkai išvystytas teritorinis planavimas, nėra parengta miestų ir miestelių bendrųjų planų, trūksta specialiųjų ir detaliųjų planų; ▪ Nepakankami valstybės tarnautojų administraciniai gebėjimai rengti strateginio planavimo dokumentus; ▪ Nesukurta valstybės tarnybos personalo valdymo ir valstybės tarnautojų karjeros planavimo

	<p>sistema.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Darbo užmokesčio fondas neplanuojamas remiantis žmogiškųjų išteklių poreikio įvertinimu, atsižvelgiant į valstybės institucijų strateginius tikslus ir kintančias funkcijas. ▪ Nepakankamas e. valdžios projektų finansavimas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšų. ▪ Kvalifikuoto personalo, dirbančio su e. valdžia susijusiose srityse, trūkumas. ▪ Vidaus audito sistema tik pradeda diegti vietos savivaldos lygiu. ▪ Ne visose savivaldybėse veikia vieno langelio principas, teikiamos tik I-o ir II-o lygio elektroninės viešosios paslaugos.
Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Viešojo sektoriaus darbuotojų ir gyventojų kompetencijų didinimas ir kvalifikacijos kėlimas pasinaudojant išorinių fondų finansavimu; ▪ Socialinės paramos ir socialinių paslaugų plėtojimas, skatinant nevyriausybinį sektorių, pasinaudojant išorinių fondų finansavimu infrastruktūros ir paslaugų kokybės gerinimui; ▪ Glaudesnio bendradarbiavimo tarp socialinės paskirties ir sveikatos apsaugos sistemos įstaigų užtikrinimas; ▪ Elektroninių paslaugų viešajame sektoriuje plėtojimas, diegiant informacines technologijas sveikatos, socialinių paslaugų, kitų viešųjų paslaugų srityse; ▪ ES struktūrinės paramos panaudojimo taisyklės leidžia finansuoti būtinas priemones, kurių reikia e. valdžios plėtrai; ▪ Sukurta valstybės tarnybos valdymo informacinė sistema sudaro sąlygas pereiti prie tobulesnio žmogiškųjų išteklių valdymo viešajame administravime ▪ IRT pritaikymas viešajame sektoriuje atveria naujas asmenų bendravimo su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis galimybes. ▪ Viešojo saugumo didinimas vykdant prevencines priemones, keliant viešąjį saugumą užtikrinančių asmenų kvalifikaciją, stiprinant bendradarbiavimą su socialiniais ir ekonominiais partneriais; ▪ Aktyvus bendruomenių dalyvavimas viešųjų paslaugų teikimo srityje; ▪ Nuoseklus ir sistemingas visuomenės teisinis švietimas gerins situaciją viešosios tvarkos užtikrinimo srityje. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Augantis sergamumas ir mirtingumas dėl blogėjančios socialinės-ekonominės aplinkos; ▪ Socialinių – ekonominių problemų aštrėjimas dėl augančio nedarbo uždarius IAE; ▪ Socialinių problemų augimas ir naujų atsiradimas dėl ekonominės situacijos šalyje; ▪ Socialinių paslaugų poreikio augimas bei jų pasiūlos ir kokybės smukimas dėl ekonomikos nuosmukio; ▪ Inicijuojamos nacionalinės socialinės paramos programos mažai įtakos apskrities gyventojų socialinių problemų sprendimą; ▪ Menkas socialines paslaugas teikiančių institucijų veiklos koordinavimas ir toliau didins socialinę atskirtį regione; ▪ Visagino m. tampa asocialių reiškinių židiniu, procesas gali tapti spartesnis dėl socialinių problemų gilėjimo; ▪ Mažės visuomenės saugumas dėl menkai vykdomos prevencinės veiklos, nepakankamo institucijų, atsakingų už viešąjį saugumą, finansavimo, žemos veiklos kokybės; ▪ Lėta regiono socialinė-ekonominė plėtra dėl nepakankamo teritorinio planavimo, stabdančio investicijų pritraukimą į regioną.

1.4 INFRASTRUKTŪRA IR APLINKA

1.4.1 Sektoriaus santrauka: sektoriaus apžvalga, sektoriaus tendencijos ir problemos

Infrastruktūra ir aplinka vaidina svarbų vaidmenį regiono ekonominiame ir socialiniame gyvenime – jos sudaro palankias sąlygas verslui plėtotis bei gyventojų poreikiams tenkinti. Infrastruktūros ir aplinkos sektorius apima transportą, komunalines paslaugas (energijos tiekimą, vandentvarką, atliekų tvarkymą), aplinkos bei gamtinių išteklių apsaugą.

Transporto sektorius tenkina verslo bei gyventojų mobilumo ir krovinių pervežimo poreikius ir taip skatina regiono ekonominės ir socialinės plėtros tempus. Utenos regionas pasižymi tankiu kelių tinklu. Valstybinės reikšmės kelių tinklo tankumas buvo 346,62 km/1000 km², šis rodiklis yra 5,80 proc. didesnis nei Lietuvoje. Regiono bendras kelių tinklo tankumas yra 1347,03 km/1000 km² ir yra 10,30 proc. didesnis nei šalies vidurkis.

Augant pervežamų krovinių kiekiui, didėja neigiamas tranzitinio automobilių transporto poveikis Utenos, Zarasų ir Anykščių miestams, kurie neturi aplinkkelių.

Utenos regione asfaltbetonio ir cementbetonio dangą turi tik kiek daugiau nei 50% valstybinės reikšmės kelių – tai yra vienas mažiausių rodiklių šalyje. Dėl blogesnės kelio dangos automobilių išmetamosiomis dujomis ir triukšmu labiau teršiama aplinka.

Regiono yra palyginti mažas avaringumas – regione įvykusių eismo įvykių skaičius 10000 gyventojų (9,85) yra 31,04% mažesnis nei vidutiniškai šalyje. Be to Utenos regiono keliuose 2006-2008 metais užregistruotų eismo įvykių skaičius dar sumažėjo apie 40 proc.

Geležinkelio infrastruktūra regione yra pasenusi ir menkai išnaudojama. Utenos regiono upės nėra tinkamos laivybai.

Energetiniai pajėgumai Utenos regione yra gerai išplėtoti. Funkcionuojanti elektros energijos tiekimo sistema patenkina Utenos regiono gyventojų poreikius. 2009 m. uždaryta Ignalinos AE padidino regione gyvenančių gyventojų elektros energijos ir šildymo paslaugų kainas, tačiau Vyriausybė nustatė kompensacijų už pabrangusią elektrą ir šilumą sistemą.

Utenos regiono šilumos ūkiui yra būdingos daugumos Lietuvos miestų šilumos problemos. Pagrindinė problema - žemas šilumos vartojimo efektyvumas, dideli pastatų šilumos nuostoliai, hidrauliškai nesubalansuotos ir nusidėvėjusios pastatų šildymo sistemos, individualaus reguliavimo nebuvimas, dideli nuostoliai šilumos tiekimo trasose.

Gamtinių dujų tiekimas regione neišplėtotas, gamtines dujas naudoja nedidelė dalis regiono vartotojų (gyventojų, organizacijų), visiškai nedujofikuotos Molėtų, Ignalinos, Zarasų rajonų savivaldybės.

Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio plėtra yra labai netolygi ir nesubalansuota regiono miestuose ir kaimo vietovėse – 2009 metais tik apie 70% regiono gyventojų turėjo turėti galimybę apsirūpinti viešojo vandens tiekėjo tiekiamu vandeniu ir nuotekų tvarkymo paslaugomis; 47% regiono gyventojų nėra prisijungę prie centralizuotų nuotekų tinklų. Išvalytų iki nustatytų normų ūkio-buities ir gamybinių nuotekų kiekis 2006-2008 metais iš esmės nesikeitė. Nepakankamai išvalytų nuotekų apimtys 2006-2008 metais sumažėjo 16,61%. Plečiant nuotekų surinkimo ir valymo infrastruktūrą proporcingai didėja ir nuotekų valymo metu susidarancio dumblo kiekis.

Utenos regione teršalų išmetimas į atmosferą (t/km²) buvo beveik 6 kartus mažesnis nei šalyje. Prie oro taršos mažinimo prisidėjo ir tai, jog dauguma stambesnių regiono energetikos objektų yra modernizuoti, kūrenami biokuru arba dujomis.

Regiono sukurta ir veikia regioninė atliekų tvarkymo sistema, tačiau jos paslaugomis naudojasi palyginti nedidelė gyventojų dalis. Sąvartyne priimtų atliekų kiekis paskutiniiais metais nežymiai mažėjo. Antrinių žaliavų surinkimas žymiai didėjo, tačiau pažymėtina, jog gyventojai ir organizacijos palyginti mažai dalyvauja antrinių žaliavų rūšiavimo veikloje. Utenos regiono

miestuose, miesteliuose ir kaimuose įdiegta konteinerinė atliekų surinkimo sistema 2008 metais apėmė 67 % visų regiono gyventojų (šalies vidurkis – 87,22%).

Natūralus ežeringumas Utenos apskrityje viršija šalies vidurkį ir yra didžiausias, lyginant su kitais šalies regionais. Utenos regiono miškingumas neženkliai didesnis nei respublikos vidurkis. Gausūs ir svarūs regiono gamtiniai išteklių – upės, ežerai, miškai, sąlyginai natūralus, žmogaus nepalietas kraštovaizdis – sudaro tinkamas prielaidas kokybiškiems rekreaciniams ištekliams panaudoti. Regione yra daug valstybės ir savivaldybių saugomų gamtos paveldo objektų – botaninių, geologinių, geomorfologinių, hidrogeologinių, hidrografinių, hidrologinių.

Regione yra daug kultūrinio paveldo objektų, tačiau tik dalis jų pritaikyta turizmui. Tai yra įvairių rūšių palaidojimai (laidojimo vietos, pilkapiai, kapinynai ir kt.). Didžioji dalis yra nelankytina, arba gali būti tik labai specializuotos rūšies turizmo objektais.

Pagrindinės infrastruktūros ir aplinkos sektoriaus problemos yra susijusios su pasenusia centralizuotos šilumos tiekimo sistema, neišplėtota gamtinių dujų tiekimo sistema, nepakankamu viešojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo bei atliekų surinkimo paslaugų prieinamumu. Be to Utenos regionas pasižymi mažiausiu asfaltbetonio ir cementbetonio dangą turinčių kelių tankiu šalyje.

1.4.2 Transportas ir transporto infrastruktūra

Transportas yra svarbi regiono ekonominės ir socialinės infrastruktūros dalis, kurios funkcija yra tenkinti visuomenės ir ūkio objektų poreikius vežant krovinius ir keleivius. Utenos apskritis turi gan gerai išvystytą kelių tinklą, kuris jungia apskritį su kitais šalies regionais ir kaimyninėmis valstybėmis. Magistralinių kelių ilgis Utenos apskrityje sudaro 157,78 kilometrus. Pagrindiniai Utenos apskrities keliai - Kaunas-Zarasai-Daugpilis, Vilnius-Utena.

1.4.2.1 Kelių transportas

Pastaraisiais metais šalies keliuose krovinių apyvarta tonkilometrais didėjo (2006-2008 metais padidėjo 12,60%). Krovinių apyvartos augimas tiesiogiai susijęs su ekonominio vystymosi lemiamu poreikiu pervežimams. 58% krovinių (matuojant tūkst. tonkilometrų ir neįskaitant upių, oro transporto, naftotiekio) pervežama kelių transportu, likusi dalis – geležinkelių transportu.

Keleivių pervežimai (mln. keleivio kilometrų), priešingai – mažėjo (2006-2008 metais mažėjo 7,42%). Tą lėmė augusios gyventojų pajamos, noras turėti nuosavą automobilį ir laisvai judėti, nepriklausant nuo viešojo transporto. Didžiausia dalis keleivių (viešuoju transportu) vežama kelių transportu (matuojant mln. keleivio kilometrų – 89,60%). Pridėjus tą keleivių srauto dalį, kuri naudojasi individualiais lengvaisiais automobiliais šis procentas dar žymiai padidėtų.

Kelių transportu pervežama didžioji dalis krovinių ir keleivių, todėl kelių infrastruktūra (regiono kelių tinklas bei kelių dangos kokybė) turi tiesioginį poveikį šalies ir regiono ūkiui.

Kelių tinklas. Utenos regione kelių tinklas yra tankus. Valstybinės reikšmės kelių tinklo tankumas buvo 346,62 km/1000 km², šis rodiklis yra trečias tarp šalies regionų ir 5,80 % didesnis nei Lietuvos Respublikoje. Regiono bendras kelių tinklo tankumas yra 1347,03 km/1000 km². Tai antras pagal dydį rodiklis apskrityse ir yra 10,30 % didesnis nei šalies vidurkis.

Apskrities susisiekimo tinklo pagrindą sudaro šiaurės rytų kryptimi einantis tarptautinis magistralinis kelias A6 (E262) Kaunas-Zarasai-Daugpilis bei krašto kelias Nr.120 Radviliškis-Anykščiai-Rokiškis, magistralinis kelias A14 Vilnius-Utena, kuris jungia apskrities centrą su sostine Vilniumi ir krašto kelias Nr.118 Kupiškis-Utena.

Augant pervežamų krovinių kiekiui, didėja neigiamas tranzitinio krovinių ir lengvųjų automobilių transporto neigiamas poveikis regiono miestams, kuriuose nėra aplinkkelių, ypač tai pasakytina apie Utenos, Zarasų, Anykščių miestus.

Kelio dangos kokybė. Utenos regione asfaltbetonio ir cementbetonio dangą turi kiek daugiau nei 50% valstybinės reikšmės kelių (tai vienas mažiausių rodiklių šalyje), patobulintą dangą turėjo apie 10% vietinės reikšmės kelių (šalies vidurkis – 16,76%). Didelę dalį automobilių kelių sudaro žvyrkeliai, kuriuose eismo sąlygos saugumo požiūriu yra daug prastesnės, nei patobulintos dangos keliuose. Dėl blogesnės kelio dangos automobilių išmetamosiomis dujomis ir triukšmu labiau teršiama aplinka.

Eismo saugumas. Utenos regione transporto eismas nėra intensyvus, todėl regione yra palyginti mažas avaringumas – regione įvykusių eismo įvykių skaičius 10000 gyventojų (9,85) yra 31,04% mažesnis nei vidutiniškai šalyje (4.1 lentelė).

4.1. lentelė. Eismo įvykių skaičius

	2006	2007	2008
Lietuvos Respublika	6588	6448	4799
Utenos apskritis	271	273	169
Anykščių r. sav.	58	61	36
Ignalinos r. sav.	37	36	25
Molėtų r. sav.	47	57	29
Utenos r. sav.	81	68	34
Visagino sav.	14	15	15
Zarasų r. sav.	34	36	30

Šis rodiklis didžiausias Zarasų, Molėtų ir Ignalinos rajonuose (atitinkamai 14,72, 12,61 ir 12,53 eismo įvykiai 10000 gyventojų), mažiausi – Utenos rajone ir Visagine (7,12 ir 5,26 eismo įvykiai 10000 gyventojų). Ypač mažas avaringumas Visagino mieste, kadangi jame 1 000 gyventojų tenka mažiausiai individualių lengvųjų automobilių regione. Utenos regiono keliuose 2006-2008 metais užregistruotų eismo įvykių skaičius sumažėjo 37,64% – nuo 271 iki 169.

Žuvusiųjų eismo įvykiuose skaičius regione 2006-2008 metais sumažėjo šalies mastu palyginti nedaug, 28,57%, – nuo 42 iki 30. Regione eismo įvykiuose žuvusiųjų skaičius 10000 gyventojų (1,75) yra žymiai didesnis nei vidutiniškai šalyje (1,49). Šis rodiklis didžiausias Ignalinos ir Anykščių rajonuose, atitinkamai 5,01 ir 4,08 žuvusiųjų 10000 gyventojų.

Utenos apskrityje avaringiausi ruožai yra magistraliniuose keliuose A6 (E262) Kaunas-Zarasai-Daugpilis (prie Zarasų ir Utenos miestų), A14 Vilnius-Utena (prie Bijutiškių) ir krašto keliuose - Nr. 179 Dusetos-Degučiai-Dūkštas, Nr.113 Dūkštas-Visaginas, Nr. 102 Vilnius-Švenčionys-Zarasai, Nr. 120 Radiškis-Anykščiai-Rokiškis ir Nr. 175 Pajūrys-Sudeikiai-Viešintos-Nociūnai.

1.4.2.2 Geležinkelio transportas

Pastaraisiais metais šalyje krovinių apyvarta tonkilometrėmis geležinkelių transportu didėjo (2006-2008 metais padidėjo 14,36%) iki 14747,77 mln. tkm. Geležinkeliu pervežama 42% visų krovinių (matuojant tonkilometrais, neįskaitant vidaus vandens, oro transporto, naftotiekio).

Keleivių pervežimai (matuojant keleivio kilometrais) geležinkeliu paskutiniaisiais metais nuolat mažėjo (2006-2008 metais su mažėjo 7,67%).

Utenos regioną kerta tarptautinė geležinkelio linijos atkarpa Naujoji Vilnia-Turmantas-valstybės siena. Geografinė prasme regiono padėtis yra palanki – jį kerta geležinkelio linija, jungianti du didmiesčius Sankt Peterburgą ir Varšuvą. Atkarpa Naujoji Vilnia-Turmantas-valstybės siena ir atšakos nuo Dūkšto į Visaginą keleivių gabenimui panaudojamas mažai, tačiau krovinių gabenimams geležinkelio atkarpa naudojama palyginti intensyviai.

Siaurasis geležinkelis. Anykščių rajone yra nutiestas siaurasis geležinkelis. Tai vienintelė Lietuvoje išlikusi veikianti siaurojo geležinkelio atšaka. Ji tęsiasi maršrutu Panevėžys-Anykščiai-Rubikiai, iš viso 68,4 km.

1.4.2.3 Vidaus vandens transportas

Iš viso šalies hidrografinio tinklo ilgio (76,8 tūkst. km) vidaus vandens keliai sudaro 902,3 km. Iš jų 821,3 km – valstybinės reikšmės keliai, 48 km – vietinės reikšmės keliai ir 33 km – perspektyviniai keliai. Iš vidaus vandens kelių tik 476,7 km gabenami kroviniai ir keleiviai. Utenos regiono upės nėra tinkamos laivybai.

1.4.2.4 Oro transportas

Utenos regione yra 3 civiliniai aerodromai – Ignalinos (kilimo-tūpimo tako (KTT) danga – gruntas, dydis – 550x40 m), Molėtų (500x20 m, asfaltbetonis 400x20 m, po 50 m nuo KTT galų – gruntas), Utenos (KTT danga – gruntas, dydis – 580x40 m), Zarasų (KTT danga – gruntas, 440x40 m).

Regiono civilinių aerodromų infrastruktūra išplėtotą, atsižvelgiant į aerodromus eksploatuojančių įmonių galimybes, tačiau nesukurtos ekstremalių situacijų prevencijos ir pasekmių likvidavimo priemonės.

1.4.3 Energijos gamyba, tiekimas ir vartojimas

1.4.3.1 Elektros tiekimas

Elektros energijos suvartojimas. Elektros energijos vartojimas šalyje 2006-2008 metais padidėjo 8,33%. Energijos vartojimas didėjo prekybos ir paslaugų, namų ūkių sektoriuose; pramonės, transporto ir žemės ūkio sektoriuose suvartojimas nesikeitė.

Elektros energijos suvartojimas Utenos regione 2006-2008 metais keitėsi nežymiai – 2008 metais regiono įstaigos, įmonės ir namų ūkiai suvartojo nežymiai daugiau nei 2006 metais.

Elektros energijos tiekimo ir paskirstymo tinklai. Energetiniai pajėgumai Utenos regione yra gerai išplėtoti. Funkcionuojanti elektros energijos tiekimo sistema visiškai patenkina Utenos regiono gyventojų poreikius.

Utenos regionas įjungtas į bendrą 330 kV ir 110 kV elektros energijos perdavimo tinklą. Regione taip pat veikia kelios hidroelektrinės, kurių didžiausios yra Antalieptės HE ir Padysnio HE.

Utenos apskrityje elektros tinklų priežiūrą atlieka AB „Rytų skirstomieji tinklai“. Vartotojams elektros energija tiekama 35 kV, 10 kV ir 0,4 kV elektros tinklais, kurių ilgis – apie 12652 km.

Kaimo vietovėse ir mažaaukščių namų kvartaluose dažniausiai nutiestos 10-0,4 kV oro linijos ant gelžbetoninių atramų. Atramų eksploatacijos amžius siekia 25-30 metų, dauguma atramų yra nusidėvėjusios, naudoti aliuminio laidai dėl sumažėjusio mechaninio atsparumo nebeatitinka reikalavimų. Miestuose, esant daugiaaukštei gyvenamų namų statybai, nutiestos kabelinės linijos.

Suminė Utenos apskrityje esančių 110/35/10 kV transformatorinių galia - 438,6 MVA. Vidutinis transformatorinių apkrovimas yra 13,5 %. Labiausiai apkrauta yra Anykščių miesto transformatorinė pastotė – 43 %, mažiausiai – Skiemonių pastotė Anykščių rajone.

1.4.3.2 Centralizuotas šilumos tiekimas

Šilumos tiekimo įmonės. Centralizuotą šilumos ir karšto vandens tiekimą Utenos regione vykdo UAB „Anykščių šiluma“, UAB „Ignalinos šilumos tinklai“, UAB „Molėtų šiluma“, UAB „Utenos šilumos tinklai“; VĮ „Visagino energija“ ir AB „Panevėžio energija“.

Likusioji šilumos vartotojų dalis Utenos regione vartoja šilumą, pagamintą individualiuose šilumos gamybos įrenginiuose, naudojančiuose kietą kurą (medieną, anglis), suskystintas ar gamtines dujas.

Šilumos gamybos ir tiekimo infrastruktūros būklė. Utenos apskrities šilumos ūkiui yra būdingos daugumos Lietuvos miestų šilumos problemos. Pagrindinė problema - žemas šilumos vartojimo efektyvumas, dideli pastatų šilumos nuostoliai, hidrauliškai nesubalansuotos ir nusidėvėjusios pastatų šildymo sistemos, individualaus reguliavimo nebuvimas, dideli nuostoliai šilumos tiekimo trasose.

Utenos regiono šilumos tinklai yra seni, kai kurie ruožai yra virš 30 metų amžiaus. Senų šilumos tinklų šiluminė izoliacija yra susidėvėjusi, todėl tinklų šilumos nuostoliai yra 1,5-3 kartus didesni nei naujų šilumos tinklų. Tokių tinklų eksploatacija yra brangesnė, šilumos tiekimo patikimumas yra mažesnis dėl dažnesnių avarijų. Per paskutinius metus šilumos įmonės rekonstravo tik nedidelę dalį šilumos tinklų.

Šilumos gamybos savikaina ir pardavimo kaina. 2010 m. balandžio mėn. Utenos regiono šilumos tiekimo bendrovių šilumos kainos (su 9% PVM) buvo labai įvairios: nuo palyginti aukštos kainos Anykščių rajone (29,82 ct/kWh) iki mažos kainos Utenos ir Molėtų rajonuose (18,57 ct/kWh) (šaltinis: VKEKK). Utenos regiono šilumos gamintojų taikytos kainos šalies kontekste yra palyginti žemos (išskyrus Anykščių rajoną). To priežastis – didelė biokuro dalis naudojamų energijos išteklių struktūroje (išskyrus Visagino savivaldybę, kur šilumos gamybai naudojamos tik gamtinės dujos).

Pagrindinės problemos centralizuoto šilumos tiekimo srityje: regiono šilumos tinklai yra palyginti seni (kai kurie ruožai yra 30 metų), o senų šilumos tinklų šiluminė izoliacija yra susidėvėjusi, todėl tinklų šilumos nuostoliai yra iki 3-4 kartus didesni nei naujų šilumos tinklų.

1.4.3.3 Gamtinių dujų tiekimas

Didžioji dalis regiono teritorijos nėra gerai dujofikuota: gamtinių dujų tiekimas vykdomas Anykščių ir Utenos rajonų, Visagino savivaldybėse. Esamų skirstomųjų dujotiekių tinklų ilgis Anykščių rajono savivaldybėje – 53,70 km, Utenos rajono savivaldybėje – 75,80 km, Visagino savivaldybėje – 9,38 km.

Utenos apskrityje daugiausiai viso patiekto gamtinių dujų kiekio sunaudojo energetikos įmonės (55,00 %) ir pramonė (37,70 %). Mažiausiai gamtinių dujų sunaudojo žemės ūkis (0,30%) ir komunaliniai vartotojai (2,30 %).

Gamtinių dujų tiekimas regione neišplėtotas, gamtines dujas naudoja nedidelė dalis regiono vartotojų (gyventojų, organizacijų), visiškai nedujofikuotos Molėtų, Ignalinos, Zarasų rajonų savivaldybės.

1.4.4 Vandens tiekimas, nuotekų tvarkymas

Vandens tiekimas. Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis regione bendras paimto vandens kiekis 2008 metais sudarė 1769412,9 tūkst. m³. 2006-2008 metais vandens paėmimas padidėjo 14,11%. Paimto vandens kiekis šiuo laikotarpiu metais didėjo visose savivaldybėse, išskyrus Utenos ir Zarasų rajonus.

2008 metais regione buvo sunaudota 1768123,9 tūkst. m³ vandens. Daugiausiai vandens regione buvo sunaudota energetikos reikmėms (t.sk. Ignalinos AE, hidroelektrinės, iš viso 98,77% viso sunaudoto vandens).

2006-2008 metais vandens nuostoliai sudarė palyginti nedidelę dalį – apie 7,00%. Nuostoliai vandentiekio tinkluose susidaro dėl įvairiausių priežasčių. Pagrindinės jų techninės-eksplotacinės, nutekėjimai, avarijos, vagystės.

Regiono naudojami požeminio vandens išteklių atitinka galiojančias higienos normas, nors turi padidintus geležies ir mangano kiekius.

Nuotekų susidarymas ir tvarkymas. Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis regione bendras susidariusių ir paviršinių vandenys išleistų ūkio-buities ir gamybinių nuotekų kiekis 2008 metais sudarė 1766680,9 tūkst. m³. 2006-2008 metais išleidžiamų nuotekų kiekis padidėjo 13,92%.

Išvalytų iki nustatytų normų ūkio-buities ir gamybinių nuotekų kiekis 2006-2008 metais iš esmės nesikeitė. Nepakankamai išvalytų nuotekų apimtys 2006-2008 metais sumažėjo 16,61%.

Utenos regione visų rajonų centrų ir Visagino miesto valymo įrenginiai, išleidžiantys didžiąją dalį regione susidarantių komunalinių ir buitinių nuotekų, efektyviai veikia ir iki normatyvų išvalo nuotekas pagal BDS₇, ChDS, iš dalies – bendrąjį azotą, bendrąjį fosforą ir kitus parametrus. Efektyviausiai veikiantys yra Utenos, Molėtų miestų nuotekų valymo įrenginiai. Juose iš nuotekų efektyviai pašalinamos azoto ir fosforo medžiagos. Stabiliai gerai dirba Anykščių miesto nuotekų valymo įrenginiai. Tyrimų duomenimis, šiuose įrenginiuose nuo 2007 metų sumažėjo bendrojo azoto ir bendrojo fosforo vidutinės koncentracijos ir antrus metus iš eilės nebeviršija vidutinės metinės DLK. Problemiškas lieka bendrojo fosforo valymas Ignalinos, Visagino, Zarasų nuotekų valymo įrenginiuose, nes juose nėra įdiegtos technologijos, leidžiančios šalinti fosforą.

Plečiant nuotekų surinkimo ir valymo infrastruktūrą proporcingai didėja ir nuotekų valymo metu susidaranti dumblo kiekis. Nusausintas dumblas yra talpinamas išekspluatuotose žvyro karjeruose, neatitinkančiuose keliamų dumblo saugojimo aikštelėms keliamų reikalavimų. Dumblas apdorojamas morališkai pasenusiais ir fiziškai susidėvėjusiais dumblo apdorojimo įrenginiais.

Lietaus nuotekų tvarkymas. Svarbi vandens kokybės problema – Visagino miesto nevalytų paviršinių nuotekų išleidimas į aplinką. Miesto lietaus nuotekos nevalytos patenka į Drūkšių ežerą. Utenos RAAD 2008 m. gruodžio 11 d. Visagino savivaldybei išdavė TIPK leidimą Visagino m. paviršinių nuotekų tvarkymui. Pagal šio leidimo reikalavimus iki 2010 m. turi būti suprojektuoti, o iki 2012 m. pastatyti paviršinių nuotekų valymo įrenginiai.

Vandentvarkos paslaugų prieinamumas. Geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas nustatė, kad ne mažiau kaip 95 procentams kiekvienos savivaldybės gyventojų iki 2014 m. gruodžio 31 d. turi turėti galimybę apsirūpinti viešojo vandens tiekėjo tiekiamu vandeniu ir nuotekų tvarkymo paslaugomis. 2009 metais apie 70% regiono gyventojų turėjo tokią galimybę.

Geriausias aprūpinimas vandeniu buvo Visagino (100% gyventojų) ir Utenos rajono (85%) savivaldybėse, mažiausias – Anykščių rajono (apie 40%) ir Zarasų rajono (apie 50%) savivaldybės. Vienų gyventojų prisijungimą prie centralizuoto vandentiekio tinklų stabdo nepakankama išvystyta centralizuoto vandens tiekimo inžinerinė infrastruktūra, kitų – nenoras jungtis prie pastatytų tinklų. Mažiausias geriamojo vandens tiekimo paslaugų prieinamumas yra mažuose miesteliuose ir kaimuose. Čia gyventojai naudoja gruntinį kastinių šulinių vandenį, kuris dažnai yra užterštas ir neatitinka reikalavimų geriamajam vandeniui.

Prie centralizuotų nuotekų tinklų prisijungę apie 53 % regiono gyventojų. Ypač mažai prie centralizuotų nuotekų tinklų prisijungę Anykščių ir Ignalinos rajonuose, atitinkamai 31 ir 34%. Nemaža dalis neprijungusių gyventojų turi vietinius įrenginius, iš kurių nuotekos yra išsiurbiamos ir išvežamos į nuotekų valymo įrenginius. Likę gyventojai išleidžia nevalytas nuotekas į aplinką.

Pažymėtina prasta padėtis kaimo gyvenviečių nerekonstruotuose, susidėvėjusiuose nuotekų valymo įrenginiuose, ypač Anykščių, Ignalinos, Zarasų rajonuose. 2008 m. maksimalių momentinių BDS₇ normatyvų viršijimai buvo nuolat nustatomi Leliūnų, (Anykščių r.), Dūkštelių, Taujūnų (Ignalinos r.) valymo įrenginiuose. Labai dažni vidutinių normatyvų viršijimų atvejai (BDS₇, bendro azoto ir fosforo) buvo kaimo gyvenviečių nuotekų filtracijos įrenginiuose be išleidimo, pavyzdžiui, daugumoje Zarasų rajono gyvenviečių bei Kavarsko, Raguvėlės (Anykščių r.) gyvenvietėse. Šio tipo seni mechaninio valymo įrenginiai yra susidėvėję ir neefektyvūs.

Vandentvarkos sektoriaus įmonės savo lėšomis yra nepajėgios sutvarkyti regiono vandentvarkos ūkio. Dalis vandentiekio ir nuotekų tinklų, vandens gerinimo įrenginių, nuotekų siurblynės ir kt. šiuo metu jau yra pasenę, neišspręstos po nuotekų išvalymo susidarancio dumblo, lietaus nuotekų valymo problemos, ne visi nauji individualiųjų namų kvartalai turi galimybę prisijungti prie centralizuotų tinklų, šiomis paslaugomis taip pat negali naudotis ir aplink miestus esančios gyvenvietės.

2000-2006 metais šio sektoriaus investicijos buvo nukreiptos į mažesnių miestų bei miestelių vandentvarkos projektus, remiantis upių baseinų principu. Utenos regione, patekusiame į Neris aukštupio baseiną, įgyvendintas investicijų projektas „Neries baseino investicinės programos I etapas“, apėmęs Zarasų, Visagino, Utenos, Ignalinos, Molėtų, Ukmergės savivaldybes. Projekto metu įgyvendinta: Molėtų rajono savivaldybėje vandens gerinimo įrenginių ir antrojo kėlimo siurblynės rekonstrukcija ir vandentiekio ir nuotekų tinklų plėtra Molėtuose; Utenos nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcija; Zarasų nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcija; vandentiekio ir nuotekų tinklų plėtra Ignalinoje; vandentiekio ir nuotekų tinklų plėtra Dauniškio kvartale, Utenoje; vandentiekio ir nuotekų tinklų plėtra Zarasuose. Artimiausiu metu turėtų būti baigta nuotekų valyklos rekonstrukcija ir vandentiekio bei nuotekų surinkimo sistemų renovacija Visagine, vandentiekio ir nuotekų tinklų plėtra Vyžuonėlio ežero rajone, Utenoje.

Yra žinoma, jog 2007-2013 metais investicijos vandentvarkos sektoriui Utenos regione pagal priemonę VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ (nevertinant rezervinių projektų) bus nukreiptos į Utenos ir Visagino dumblo apdorojimo įrenginių statybą, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros renovavimą ir plėtrą Anykščiuose, Ignalinoje, Utenoje, Dusetose, Padustėlyje, Užtiltėje, Vėjališkyje, Ažuorėliuose, Linkmenyse, Naujasodyje, Limine ir Tauragnuose.

Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio plėtra yra labai netolygi ir nesubalansuota regiono miestuose ir kaimo vietovėse – 47% regiono gyventojų vandens paslaugos neprieinamos. Dėl šios priežasties kaimo regionuose apribota ir ekonominė plėtra. Didžioji dalis lietaus kanalizacijos nuotekų išleistos į paviršinius vandenį neišvalytos. Regiono vandens valymo įrenginiuose susidaro didelis nuotekų dumblo kiekis, kurio tvarkymas iki šiol naudojamais būdais kelia grėsmę aplinkai.

1.4.5 Aplinkos tarša, atliekų tvarkymas

1.4.5.1 Oro tarša

2008 metais teršalų emisijos iš stacionarių oro taršos šaltinių, tarp kurių pagrindiniai šaltiniai buvo energetika ir pramonė, šalyje sudarė 71179,60 tonos. Vienam kvadratiniam kilometrui vidutiniškai teko 1,09 t teršalų. 2006-2008 metais taršos apimtys šalyje sumažėjo 15,81%. Utenos

regione teršalų išmetimas (t/km^2) buvo 5,73 karto mažesnis nei šalyje (0,19 t), 2006-2008 metais jis sumažėjo 3,55%.

Energetikos sektoriui tenka 85,00 % visų regione į atmosferą išmetamų teršalų. Tarp taršiausių objektų yra šilumos gamybos įmonės UAB "Utenos šilumos tinklai" Utenos rajoninė katilinė (RK), AB "Panevėžio energija" Zarasų RK, UAB "Ignalinos šilumos tinklai", VĮ "Ignalinos atominė elektrinė".

Palyginti mažą regiono oro taršą lėmė geras kuro balansas: 2008 metais bendrame regiono katilinėse sudeginto kuro balanse mediana sudarė 68,57% (2007 m. – 63,60 %, 2006 m. – 65,50%), gamtinės dujos – 27,73 % (2007 m. – 32,60 %, 2006 m.- 29,70%), mazutas – 2,19 % (2007 m. – 2,25%, 2006 m. - 2,90%), VĮ Ignalinos AE pramoninėje šildymo katilinėje bei Anykščių rajono katilinėse mazutas degintas iš viso nebuvo. Daugiausia mazuto buvo sudeginta AB „Panevėžio energija“ katilinėse Zarasų rajone (Zarasų RK ir Dusetų RK) bei UAB „Utenos šilumos tinklai“ Utenos RK.

Prie oro taršos mažinimo prisidėjo ir tai, jog dauguma stambesnių regiono energetikos objektų buvo modernizuoti, ten deginamas biokuras arba dujos. Juose įdiegtos pažangios technologijos, automatizuotai kontroliuojančios degimo procesą. Todėl tokiuose objektuose normatyvų viršijimų praktiškai nepasitaiko. Pastaraisiais metais mazutas buvo deginamas retai, naudojamas tik kaip rezervinis kuras. Tačiau 2008 metų pabaigoje dėl kuro kainų pokyčių rinkoje padidėjo mazuto naudojimas kurą deginančiuose įrenginiuose. SO₂ viršijimų nebuvo nustatyta, nes mazutas deginamas kartu su kitomis kuro rūšimis. Kitų teršalų emisijos 2006-2008 metais iš esmės nesikeitė.

1.4.5.2 Atliekų tvarkymas

Susidariusių ir surinktų atliekų kiekiai. 2008 metais Utenos regione susidarė ir buvo sutvarkyta 50244 tonų mišrių komunalinių atliekų. 2006-2008 metais susidaręs ir sutvarkytas atliekų kiekis sumažėjo 1,76%. Utenos rajone susidarė apie 46%, Ignalinos rajone – 15%, Visagine – 14% visų mišrių komunalinių atliekų.

Utenos regione per 2008 metus surinkta 1224 t stiklo (2006 m. – 612 t), plastiko – 1366 t (2006 m. – 13027 t) , popieriaus – 3018 t (2006 m. – 962 t). Pažymėtina, jog regiono gyventojai palyginti mažai rūšiuoja antrines žaliavas, daug jų patenka į sąvartyną. Antrinių žaliavų surinkimo augimą stabdo retas antrinių žaliavų konteinerių tinklas, gyventojų žinių apie atliekų rūšiavimą ribotumas.

Atliekų tvarkymo paslaugų prieinamumas. Utenos regione įdiegta konteinerinė atliekų surinkimo sistema 2008 metais apėmė apie 67 % visų regiono gyventojų (šalies vidurkis – 87,22%): mažiausiai gyventojų paslaugos buvo teikiamos Molėtų ir Anykščių rajonuose, atitinkamai 48% ir 58% gyventojų, daugiausiai – Visagino savivaldybėje (92%). Viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos plėtros užduočių vykdymas pateiktas 4.1 lentelėje.

4.1 lentelė. Viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos plėtros užduočių vykdymas

Savivaldybė	Paslaugos įdiegimas gyventojams, %				Savivaldybės teritorijoje
	Miestuose daugiau kaip 1000	Miesteliuose daugiau kaip 500	Miesteliuose daugiau kaip 200	Miesteliuose mažiau nei 200	
Anykščių r.	92	53	56	20	58
Ignalinos r.	89	85	77	28	62
Molėtų r.	85	63	57	51	48
Zarasų r.	94	89	69	22	65
Visagino	92				92
Utenos r.	93	69	59	25	77

Komunalinių atliekų bei antrinių žaliavų tvarkymo sistemų charakteristika ir įvertinimas. 2008 metais regione baigtas senųjų sąvartynų uždarymas – buvo uždaryti ir rekultivuoti 102 Utenos regiono sąvartynai ir užterštos teritorijos, neatitinkantys aplinkosaugos reikalavimų.

2010 metų pradžioje regione veikė 2 sąvartynai: Utenos regioninis mišrių komunalinių atliekų sąvartynas Mockėnų kaime Utenos rajone, kurį eksploatuoja UAB „Utenos regioninis atliekų tvarkymo centras“, ir statybinių atliekų sąvartynas Karlių kaime Visagino savivaldybėje, kurį eksploatuoja UAB „Visagino statybininkai“. Šalia regioninio sąvartyno buvo pastatytos didelių ir pavojingų atliekų priėmimo aikštelės, kompostavimo aikštelės. Stambiųjų bei kitų atliekų surinkimo aikštelės nuo 2007 m. spalio 1 d. taip pat veikė Ignalinoje, Molėtuose ir Anykščiuose; antra kompostavimo aikštelės buvo įrengta Visagino sąvartyno teritorijoje. Regioninio sąvartyno teritorijoje buvo įrengta statybinių atliekų aikštelė.

Regionė sukurta ir veikia regioninė atliekų tvarkymo sistema, tačiau jos paslaugomis naudojasi palyginti nedidelė gyventojų dalis. Sąvartyne priimtų atliekų kiekis paskutiniiais metais nežymiai mažėjo. Antrinių žaliavų surinkimas žymiai didėjo, tačiau pažymėtina, jog gyventojai ir organizacijos palyginti mažai dalyvauja antrinių žaliavų rūšiavimo veikloje.

1.4.6 Aplinkos ištekliai

1.4.6.1 Gamtiniai ištekliai

Gausiausi Utenos regiono gamtiniai ištekliai yra upės ir ežerai, miškai ir kraštovaizdis.

Upių ir ežerų ištekliai. Paviršinių vandenų (upių, ežerų, tvenkinių) požiūriu Utenos regiono savivaldybių teritorijos išsiskiria iš kitų šalies savivaldybių. Joms būdingas palyginti mažas upių tinklo tankis – nuo 0,5 iki 1 km/km² (šalies vidurkis 1 km/km²), išskyrus Šventąją nėra bent kiek reikšmingesnių upių.

Regiono teritorijoje yra 1002 ežerai. Natūralus ežeringumas Utenos apskrityje yra 5,80 %. Jis viršija šalies vidurkį (1,35 %) ir yra didžiausias, lyginant su kitais šalies regionais. Regione stambiausios ežerų grupės yra Zarasų ežerynas ir Ignalinos ežerynas.

Zarasų, Ignalinos ir Molėtų rajonų savivaldybės pirmąją Lietuvoje pagal ežeringumo rodiklį, atitinkamai užimdamos pirmąją, antrąją ir trečiąją vietas. Sąlyginai mažiausiu ežeringumu regione išsiskiria Anykščių rajono savivaldybė.

Utenos RAAD duomenis, kai kurių upių ir ežerų vandens taršos didžiausios leistinos koncentracijos (DLK) ir ribinės vertės (RV) rodikliai viršijo normas: iš 2008 m. tirtų ežerų pagal pagrindinius rodiklius švariausias Lūšių ežeras, taip pat labai švarūs yra Šventas, Alnis, Baluošas. Prasčiausios būklės seklūs eutrofiniai ežerai Luknas, Dusynas, Mūšėjus. Itin probleminiu ežeru laikomi Drūkšiai, kur pagal 2006 – 2008 m. vandens kokybės tyrimų duomenis matyti, kad fosfatų ir bendrojo fosforo koncentracijos išaugo. Nors DLK nebuvo viršijama, tačiau Drūkšiuose šių medžiagų buvo daugiausia iš visų tiriamų regiono ežerų. Bendrojo fosforo vidutinė koncentracija čia buvo 2 kartus didesnė nei eutrofiniame Kemešio ežere ir 7-8 kartus didesnė nei švariuose Alnio ar Lūšių ežeruose.

Miškų ištekliai. Utenos regionas yra palyginti miškinga – miškingumas sudaro 33,30% ir yra didesnis nei respublikos vidurkis (32,90%).

Atskirose savivaldybėse miškingumas 2008 metais nebuvo vienodas: miškingiausias buvo Visagino ir Zarasų rajono savivaldybės, atitinkamai 56,0% ir 37,30%; Molėtų rajono miškingumas siekia 28,90%. Tai yra vertingiausių miškų masyvai, Aukštaitijos nacionalinio parko, regioninių parkų (Anykščių, Asvejos, Gražutės, Labanoro, Sartų) ir kitų saugomų teritorijų, esančių Utenos

regione, teritorijos. Spygliuočių medynai užėmė 53,0%, o minkštieji lapuočiai arti 40% bendro medynų ploto.

Saugomi gamtos paminklai. Regione yra daug valstybės ir savivaldybių saugomų gamtos paveldo objektų – botaninių, geologinių, geomorfologinių, hidrogeologinių, hidrografinių, hidrologinių.

Saugomų teritorijų tinklas. Utenos regionas išsiskiria valstybės saugomų teritorijų gausa. Regione ypač saugomos teritorijos sudaro 147345,73 ha plotą. Jos užima 20,46 % regiono teritorijos. Regione didžiausius plotus užima valstybiniai parkai: Aukštaitijos nacionalinis parkas, Gražutės, Labanoro, Anykščių, Sartų, Asvejos regioniniai parkai.

Anykščių rajono savivaldybėje ypač saugomos teritorijos užima 37563,00 ha (21,29 %), Ignalinos – 36006,78 ha (24,17 %), Molėtų – 26584,93 ha (19,4 %), Utenos – 12166,98 ha (9,90 %), Zarasų – 35023,87 ha (26,31 %) plotą.

Saugomų teritorijų tinklo „Natura 2000“ teritorijos regione užima 20442,33 ha (2,8 % regiono teritorijos).

Utenos regionas turtingas gamtos ištekliais (ežerais ir miškais), palyginti savitu natūraliu kraštovaizdžiu. Didelės dalies ežerų vandens taršos didžiausios leistinos koncentracijos (DLK) ir ribinių verčių (RV) rodikliai neviršija normų, tačiau taip pat palyginti nemažai ežerų, kur šios normos yra viršijamos. Itin probleminė situacija yra Drūkšių ežere. Regionas yra vienas miškingesnių šalyje (2008 metais – 33,3%, šalies vidurkis – 32,9%). Regione saugomos teritorijos užima 20,6% teritorijos.

1.4.6.2 Rekreaciniai ištekliai

Gausūs ir švarūs regiono gamtiniai ištekliai – upės, ežerai, miškai, sąlyginai natūralus, žmogaus nepalietas kraštovaizdis – sudaro tinkamas prielaidas kokybiškiems rekreaciniams ištekliams identifikuoti ir panaudoti. Regione yra viena patraukliausių rekreacinių zonų visoje šalyje – nacionalinės reikšmės Ignalinos-Molėtų, Anykščių-Ukmergės arealai, o taip pat mažesnio potencialo regioninės reikšmės arealai (Dubingių, Dusetų-Zarasų).

Utenos apskrities teritorijos bendrajame plane identifikuotos svarbiausios regiono rekreacinės zonos yra teritorijos palei Dysnos, Nevėžio, Siesarčio, Svėdasos, Šventosios upes ir prie regione esančių ežerų. Įvertinus techninio paveldo objekto turistinį patrauklumą, kaip rekreacinė yra išskiriama teritorija, esanti prie siaurojo geležinkelio.

Gausūs ir švarūs regiono gamtiniai ištekliai – upės, ežerai, miškai, sąlyginai natūralus, žmogaus nepalietas kraštovaizdis – sudaro tinkamas prielaidas kokybiškiems rekreaciniams ištekliams identifikuoti ir panaudoti. Regione yra viena patraukliausių rekreacinių zonų visoje šalyje – nacionalinės reikšmės Ignalinos-Molėtų, Anykščių-Ukmergės rekreaciniai arealai.

1.4.6.3 Nekilnojamasis kultūros paveldas

Utenos regione palyginti gausu nekilnojamojo kultūros paveldo objektų: 2010 metų gegužės mėn. Kultūros vertybių registre buvo įregistruotos 1961 Utenos regiono nekilnojamosios kultūros vertybės, iš kurių 451 – Anykščių rajone, 248 – Ignalinos rajone, 470 – Molėtų rajone, 364 – Utenos rajone, 7 – Visagino savivaldybėje, 421 – Zarasų rajone.

Svarbiausių lankytinų regiono objektų sąrašas pateiktas 4.1 lentelėje.

4.1 lentelė. Prioritetinių lankytinų objektų sąrašas

Objekto atrankos kriterijus	Lankytinas objektas
Objektai, jų kompleksai ar vietovė, įtraukta į pasaulio paveldo objektų sąrašą (UNESCO)	– (nėra)
Senamiesčiai	– (nėra)
Kultūros ir technikos paveldo objektai	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Degučių piliakalnis vad. Ažusamanės piliakalniu MC - 5701</i> (Degučių k., Zarasų r. savivaldybė) 2. Dubingių piliavietė, vad. Pilies kalnu MC - 5361 (Dubingių mstl., Molėtų r. savivaldybė) 3. <i>Mineikiškių piliakalnis MC - 5705</i> (Mineikiškių k., Zarasų r. savivaldybė) 4. Senasis Utenos paštas MC – 1737 (J. Basanavičiaus g. 36, Utena) 5. <u>Siaurojo geležinkelio kompleksas MC – 21949, 21947, 21945, 21946, 21944, 21940, 21943, 21942, 21941</u> (Anykščių r. savivaldybė) 6. <u>Šeimyniškių piliakalnis su papiliu MC - 24085</u> (Šeimyniškių k., Utenos r. savivaldybė) 7. <u>Taurapilio piliakalnis su gyvenviete MC - 24073</u> (Taurapilio k., Utenos r. savivaldybė) 8. Utenos siaurojo geležinkelio stotis MC – 25807 (geležinkelio stotis), 25806 (siaurojo geležinkelio Utenos stoties statiniu kompleksas), 16803 (vandens bokštas) (Stoties g. 39, Utena) 9. Vėjo malūnas MC - 1780 (Vencavų k., Zarasų r. sav.)
Dvaro sodybos ir rūmų kompleksai	10. <i>Antazavės dvaro sodyba MC - 928</i> (Antazavės k., Zarasų r. savivaldybė)
Gamtos paveldo objektai, turintys paminklo statusą	<ol style="list-style-type: none"> 11. Kavarsko Šv. Jono Krikštytojo šaltinis (Kavarskas, Anykščių r. savivaldybė) 12. <u>Puntuko akmuo</u> (Anykščiai, Anykščių r. savivaldybė) 13. Stelmužės ažuolas (Stelmužės k., Zarasų r. savivaldybė) 14. <u>Trainiščio ažuolas</u> (Aukštaitijos nacionalinis parkas, Trainiščio k., Ignalinos r. sav.)
Muziejai	<p>Nacionaliniai (nėra)</p> <p>Respublikiniai</p> <ol style="list-style-type: none"> 15. <u>Lietuvos etnokosmologijos muziejus</u> (Kulionių k., Čiulėnų sen., Molėtų r. savivaldybė) <p>Savivaldybių muziejai</p> <ol style="list-style-type: none"> 16. <u>Arkliaus muziejus</u> (Niūronių k., Anykščių r. savivaldybė) 17. Molėtų krašto muziejus (Inturkės g. 4, Molėtai) 18. <u>Siauruko geležinkelio istorijos ekspozicija Anykščių geležinkelio stotyje</u> (Vilties g. 2, Anykščiai) 19. Utenos kraštotyros muziejus (Utenio a. 3, Utena) 20. Zarasų krašto muziejus (D. Bukonto g. 21/1, Zarasai) 21. Zarasų krašto muziejaus Stelmužės bažnytinio meno muziejus (Stelmužės k., Zarasų r. savivaldybė) <p>Žinybiniai</p> <ol style="list-style-type: none"> 22. <u>Ginučių vandens malūno ekspozicija</u> (Ginučiai, Ignalinos r. savivaldybė, Aukštaitijos nacionalinis parkas) 23. <u>Senovinės bitininkystės muziejus</u> (Stripeikiai, Ignalinos r. savivaldybė, Aukštaitijos nacionalinis parkas) <p>Visuomeniniai</p> <ol style="list-style-type: none"> 24. Zarasų energetikos muziejus (Tiltiškių k., Zarasų r. savivaldybė)
Europos ir Lietuvos kultūrai, mokslui ir istorijai reikšmingų asmenybių memorialiniai kompleksai	<ol style="list-style-type: none"> 25. <u>Antano Baranausko ir Antano Vienuolio-Žukausko memorialinis muziejus</u> (Vienuolio g. 4, Anykščiai) 26. <u>Kalbininko K. Būgos memorialinis muziejus</u> (Pažiegės k., Zarasų r. savivaldybė)
Istorinių įvykių, reikšmingų Europai ir Lietuvai, vietos	– (nėra)

Objekto atrankos kriterijus	Lankytinas objektas
Geografinis taškas, svarbus Europai ir Lietuvai	– (nėra)
Tradicinių amatų centrai, kuriuose galima nuolat stebėti veiklą	27. <u>V. Valiušio keramikos muziejus su edukacine klase</u> (Leliūnai, Utenos r. savivaldybė) 28. <u>R. Čižo alaus darykla</u> (Dusetų vnk., Zarasų r. savivaldybė)
Vietovės arba gamtiniai kompleksai, kurie atspindi išskirtines Lietuvos kraštovaizdžio arba gyvūnijos, augalijos ypatybes, tradicijas	29. <u>Ladakalnis</u> (Aukštaitijos nacionalinis parkas) 30. Zaraso ežero Didžioji sala (Zarasai)
Sakraliniai objektai	31. Palūšės Šv. Juozapo parapijinės bažnyčios kompleksas MC - 947 (Palūšės k., Ignalinos r. savivaldybė) 32. Salako Švč. Mergelės Marijos Sopulingosios bažnyčia ir šventoriaus tvora MC – 15997 (Salako mstl., Zarasų r. savivaldybė) 33. Dusetų Švč. Trejybės bažnyčia (Dusetų k., Zarasų r. savivaldybė) 34. Zarasų Švč. Mergelės Marijos ėmimo į dangų bažnyčia (Zarasai, Zarasų r. savivaldybė) 35. Troškūnų Švč. Trejybės bažnyčios ir bernardinų vienuolyno statinių ansamblio MC - 29920 (Troškūnų m., Anykščių r. savivaldybė) 36. Kavarsko Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia (Kavarskas, Anykščių rajono savivaldybė) 37. Švč. Mergelės Marijos apsireiškimo vieta (Kvintiškių k., Zarasų r. savivaldybė)

Dauguma paminklo statusą turinčių objektų yra archeologijos objektai (piliakalniai, senovės gyvenvietės). Didelė dalis regiono kultūros paveldo vertybių yra įvairių rūšių palaidojimai (laidojimo vietos, pilkapiai, kapinynai ir kt.). Tik dalis jų tinkama pritaikyti turizmui. Didžioji dalis yra nelankytina, arba gali būti tik labai specializuotos rūšies turizmo objektais.

Regionas taip pat išsiskiria dideliu dvarų skaičiumi.

1.4.7 Išvados

Apskritis transporto infrastruktūros galimybės, patogi geografinė padėtis sudaro objektyvias prielaidas tranzito paslaugų plėtojimo perspektyvai. Transportas yra svarbi regiono ekonominės ir socialinės infrastruktūros dalis, kurios funkcija yra tenkinti visuomenės ir ūkio objektų poreikius vežant krovinius ir keleivius. Utenos apskritis turi gan gerai išvystytą kelių tinklą, kuris jungia apskritį su kitais šalies regionais ir kaimyninėmis valstybėmis.

Geresnės dangos kelių Utenos apskrityje yra mažiau nei vidutiniškai šalyje. Naujų kelių projektavimui ir statybai reikia nemažai lėšų, tuo tarpu jų trūksta esamų kelių remontui ir priežiūrai. Dalis rajonų centrų ir didesnių gyvenviečių gatvių neturi kietos dangos. Esant intensyviai autotransporto eismui, ypač vasarą, gyvenimo sąlygos dėl keliamų dulkių yra labai blogos. Nepatenkinama ir šaligatvių būklė. Utenos apskrities rajonų centrų gatvės nepritaikytos intensyviai eismui. Norint pagerinti eismo sąlygas, reikia praplatinti labiausiai automobilių transportu apkrautas gatves, sankryžas, automobilių stovėjimo aikšteles. Be to siekiant sumažinti tranzitą Anykščių, Molėtų, Utenos, Zarasų gatvėmis, reikalingi aplinkkeliai. Būtina rekonstruoti esamas ir įrengti naujas automobilių stovėjimo aikšteles visuose Utenos apskrities rajonų centruose. Geležinkelio infrastruktūra Utenos apskrityje yra sena ir menkai tenaudojama.

Pagrindinį vaidmenį Lietuvos elektros energetikos sistemoje vaidino Utenos apskrityje esanti Ignalinos AE, kuri buvo uždaryta 2009. Numatoma naujos atominės elektrinės statyba Ignalinos AE teritorijoje, tačiau ji nebus pradėta eksploatuoti anksčiau kaip 2020 m. Apskrityje taip pat veikia 6 hidroelektrinės.

Pagrindinės problemos centralizuoto šilumos tiekimo srityje: regiono šilumos tinklai yra palyginti seni (kai kurie ruožai yra 30 metų), o senų šilumos tinklų šiluminė izoliacija yra susidėvėjusi, todėl tinklų šilumos nuostoliai yra iki 3-4 kartus didesni nei naujų šilumos tinklų.

Pagrindinės problemos gamtinių dujų tiekimo srityje yra nepakankamai išplėtoti gamtinių dujų vamzdynai regione, dėl ko gamtines dujas naudoja nedidelė dalis regiono vartotojų (gyventojų, organizacijų); visiškai nedujofikuotos Molėtų, Ignalinos, Zarasų rajonų savivaldybės.

Utenos apskrities rajonų centruose centralizuotai tiekiamas vanduo yra aukštos kokybės ir atitinka higienos normų reikalavimus. Dalyje įmonių veikia kokybiški vandens paruošimo įrenginiai. Atlikta analizė parodė, kad vandentvarkos sektoriaus įmonės savo lėšomis yra nepajėgios sutvarkyti regiono vandentvarkos ūkio. Dalis vandentiekio ir nuotekų tinklų, vandens gerinimo įrenginių, nuotekų siurblinės ir kt. šiuo metu jau yra pasenę, neišspręstos po nuotekų išvalymo susidarančio dumblo, lietaus nuotekų valymo problemos, ne visi nauji individualiųjų namų kvartalai turi galimybę prisijungti prie centralizuotų tinklų, šiomis paslaugomis taip pat negali naudotis ir aplink miestus esančios gyvenvietės.

Utenos apskrities kaimo teritorijoje tiekiamas žemos kokybės vanduo, geležies kiekis apie 10 kartų viršija leistiną normą. Vandentiekio tinklai apskrities miesteliuose, gyvenvietėse, kaimuose yra susidėvėję, dėl ko patiriami vandens nuostoliai. Dalyje vietovių reikalingi nauji vandens bokštų rezervuarai.

Pagrindinė problema yra netolygi ir nesubalansuota vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio plėtra regione. Prie centralizuotų nuotekų tinklų prisijungę apie 53 % regiono gyventojų. Didžioji dalis lietaus kanalizacijos nuotekų išleidžiamos į paviršinius vandenis neišvalytos. Regiono vandens valymo įrenginiuose susidaro didelis nuotekų dumblo kiekis, kurio tvarkymas iki šiol naudojamais būdais kelia grėsmę aplinkai.

Didžiausias teršalų emisijos šaltinis regione – mobilūs taršos šaltiniai. Palyginti mažą regiono oro taršą lėmė geras kuro balansas, kur katilinėse sudeginto kuro balanse mediana sudarė apie 70 proc., o gamtinės dujos – apie 30 proc. Mazuto sudeginimas siekė 2 proc. Prie oro taršos mažinimo regione prisidėjo ir tai, jog dauguma stambesnių regiono energetikos objektų yra modernizuoti, kūrenami biokuru arba dujomis. Juose įdiegtos pažangios technologijos, automatizuotai kontroliuojančios degimo procesą. Todėl tokiuose objektuose normatyvų viršijimų praktiškai nepasitaiko. Pastaraisiais metais mazutas buvo deginamas retai, naudojamas tik kaip rezervinis kuras.

Regiono sukurta ir veikia regioninė atliekų tvarkymo sistema, tačiau jos paslaugomis naudojasi nedidelė gyventojų dalis. Sąvartyne priimtų atliekų kiekis paskutiniaisiais metais nežymiai mažėjo, o antrinių žaliavų surinkimas – didėjo, tačiau gyventojai ir organizacijos palyginti mažai dalyvauja antrinių žaliavų rūšiavimo veikloje.

Utenos regionas turtingas gamtos ištekliais (ežerais ir miškais), savitu ir palyginti natūraliu kraštovaizdžiu. Didelės dalies ežerų vandens taršos didžiausios leistinos koncentracijos (DLK) ir ribinių verčių (RV) rodikliai neviršija normų, tačiau taip pat palyginti nemažai ežerų, kur šios normos yra viršijamos. Itin probleminis šiuo požiūriu – Drūkšių ežeras. Regionas yra palyginti miškingas (miškingumas 2008 metais – 33,3%, kai šalies vidurkis – 32,9%). Regione saugomos teritorijos užima 20,6% jo ploto.

Gausūs ir svarūs regiono gamtiniai ištekliai – upės, ežerai, miškai, sąlyginai natūralus, žmogaus nepalietas kraštovaizdis – sudaro geras prielaidas rekreaciniams ištekliams panaudoti. Regione yra viena patraukliausių rekreacinių zonų visoje šalyje – nacionalinės reikšmės Ignalinos-Molėtų, Anykščių-Ukmergės rekreaciniai arealai.

Utenos regione palyginti gausu nekilnojamojo kultūros paveldo objektų. Dauguma paminklo statusą turinčių objektų yra archeologijos objektai (piliakalniai, senovės gyvenvietės). Didelė dalis regiono kultūros paveldo vertybių yra įvairių rūšių palaidojimai (laidojimo vietos, pilkapiai, kapinynai ir kt.). Tik dalis jų tinkama turizmui.

1.4.8 SSGG analizė

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gerai išvystytas kelių tinklas, jungiantis regioną su kitais šalies regionais ir kaimyninėmis valstybėmis; ▪ Išvystyta transporto kelių, geležinkelių infrastruktūra; ▪ Regione yra palyginti mažas avaringumas ir jis toliau mažėja; ▪ Savivaldybių centruose centralizuotai tiekiamas vanduo yra geros kokybės, jis atitinka higienos normų reikalavimus; ▪ Regionas pasižymi maža oro tarša; ▪ Energetiniai pajėgumai yra gerai išplėtoti. Funkcionuojanti elektros energijos tiekimo sistema visiškai patenkina regiono poreikius. ▪ Dauguma regiono energetikos objektų yra modernizuoti, kūrenami biokuru arba dujomis. Juose įdiegtos pažangios technologijos, automatizuotai kontroliuojančios degimo procesus; ▪ Regione sukurta ir veikia regioninė atliekų tvarkymo sistema; ▪ Didėja antrinių žaliavų surinkimas; ▪ Utenos regionas turtingas gamtos ištekliais (ežerais ir miškais), savitu ir palyginti natūraliu kraštovaizdžiu; ▪ Didelės dalies ežerų vandens taršos didžiausios leistinos koncentracijos (DLK) ir ribinių verčių (RV) rodikliai neviršija normų; ▪ Regionas pasižymi dideliu miškingumu; ▪ Gausūs ir švarūs regiono gamtiniai ištekliai – upės, ežerai, miškai, sąlyginai natūralus, žmogaus nepalietas kraštovaizdis – sudaro tinkamas prielaidas kokybiškiems rekreaciniams ištekliams identifikuoti ir panaudoti; ▪ Utenos regione palyginti gausu nekilnojamojo kultūros paveldo objektų. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nėra parengti savivaldybių teritorijų bendrieji planai; ▪ Dalis rajonų centrų ir didesnių gyvenviečių gatvių neturi kietos dangos; ▪ Kaimo vietovėse yra nedidelė dalis kelių su pagerinta danga; didelę dalį vietinės reikšmės kelių sudaro prastos kokybės žvyrkeliai. Prasta vietinių kelių būklė ir priežiūra; ▪ Kaimo vietovėse silpnai išvystyta telekomunikacijų sistema, prastos ryšių linijos (arba jos nėra įrengtos) neleidžia plėtoti informacinių technologijų; ▪ Dalis elektros skirstymo įrenginių pasenę, susidėvėjusios paskirstymo linijos; ▪ Utenos apskrities rajonų centrų gatvės nepritaikytos intensyviai transporto eismui; ▪ Regiono šilumos tiekimo tinklai yra palyginti seni (kai kurie ruožai yra 30 metų), jų šiluminė izoliacija yra susidėvėjusi; ▪ Nepakankamai išplėtoti gamtinių dujų vamzdynai regione; ▪ Netolygi ir nesubalansuota vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio plėtra regione. Net 47% regiono gyventojų vandens paslaugos neprieinamos; ▪ Ne visi nauji individualių namų kvartalai turi galimybę prisijungti prie centralizuotų tinklų, šiomis paslaugomis taip pat negali naudotis ir aplink regiono miestus esančios mažesnės gyvenvietės. ▪ Vandentvarkos sektoriaus įmonės savo lėšomis yra nepajėgios sutvarkyti regiono vandentvarkos ūkio. Dalis vandentiekio ir nuotekų tinklų, vandens gerinimo įrenginių, nuotekų siurblių ir kt. yra pasenę, neišspręstos po nuotekų išvalymo susidarancio dumblo, lietaus nuotekų valymo problemos; ▪ Kaimo vietovėse tiekiamas žemos kokybės vanduo, geležies kiekis viršija leistiną normą; ▪ Gyventojai ir organizacijos palyginti mažai dalyvauja antrinių žaliavų rūšiavimo veikloje. ▪ Probleminė situacija dėl Drūkšių ežero taršos; ▪ Mažai nekilnojamojo kultūros paveldo objektų pritaikyta turizmo reikmėms.

Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Galimybės pasinaudoti finansine ir technine pagalba infrastruktūros plėtrai; ▪ Galimybė pasinaudoti Ignalinos AE uždarymo fondo lėšomis regiono infrastruktūros plėtrai; ▪ Parama iš ES ir Aplinkos apsaugos investicijų fondo aplinkosauginiams projektams; ▪ Strategiškai palanki geografinė padėtis transporto plėtrai; ▪ Visuomenės švietimas ir įtraukimas į aplinkosauginius projektus; ▪ Ekologiškai švaraus kuro (rekonstravus katilines) naudojimas pramonės ir verslo įmonėse, aplinkkelių įrengimas, transporto srautų sureguliuojimas sumažins oro taršą; ▪ Atsinaujinančių energijos išteklių bei energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių spartesnis diegimas; ▪ Pasinaudojimas „Žaliosios investavimo schemas“ teikiamomis galimybėmis; ▪ Biodujų gamyba ir panaudojimas elektros gamybai, panaudojant nuotekų valymo metu susidarantį dumblą. ▪ Kultūros paveldo objektai bus sėkmingai pritaikyti turizmo reikmėms. ▪ Rekreacinių išteklių geresnis panaudojimas turizmo plėtrai 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mažos savivaldybių investicinės galimybės projektams (tarp jų – ir struktūrinių fondų) finansuoti ir įgyvendinti; ▪ Perėjimas prie ES taikomų aplinkosaugos normatyvų pareikalaus didelių kapitalo investicijų į aplinkosauginių reikalavimų įgyvendinimą; ▪ Griežtėjantys reikalavimai sąvartynų tvarkymui sąlygoja papildomų išteklių ir investicijų poreikį; ▪ Centralizuotos šilumos tiekimo tinklų būklės blogėjimas didins šilumos kainas ir išlaidas šilumai; ▪ Ignalinos AE uždarymas sąlygos elektros ir šilumos kainų padidėjimą, gyventojams, gyvenantiems Ignalinos AE regione; ▪ Vandens tiekimo įrenginių ir tinklų būklės spartus blogėjimas dėl nepakankamų investicijų, eksploatacinių išlaidų augimas smarkiai pablogins geriamo vandens kokybę; ▪ Vandentiekio ir nuotekų tinklų įrenginiai nebus renovuoti ir šiomis paslaugomis negalės naudotis mažesnės gyvenvietės ir nauji individualių namų kvartalai; ▪ Rajoninių kelių būklės blogėjimas įtakos pramonės ir žemės ūkio, turizmo plėtrai; ▪ Dėl blogėjančios kelio dangos regione ir augančios automobilių taršos didės oro užterštumas regione; ▪ Augant pervežamų krovinių kiekiui, didės neigiamas tranzitinio krovinių transporto poveikis regiono miestams, neturintiems aplinkkelių; ▪ Gamtinių dujų tinklai nebus išplėtoti; ▪ Plečiant nuotekų surinkimo ir valymo infrastruktūrą toliau didės nuotekų valymo metu susidarantį dumblo kiekis. ▪ Blogės ežerų vandens kokybė dėl taršos didėjimo. ▪ Kultūros paveldo objektai nebus pritaikyti turizmo reikmėms.

1.5 BENDROSIOS IŠVADOS

Nors Utenos apskrityje veikia stipri pramonė (maisto, tekstilės pramonė, medienos apdirbimo), tačiau visa apskritis savo ekonominio vystimosi rodikliais atsilieka nuo bendro šalies vidurkio. Regione silpnai išvystytas paslaugų sektorius. Išskirtinas itin žemas materialiujų bei tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui lygis regione, investicijos pasiekia tik stambias pramonės įmones, todėl regione dominuoja žemo technologinio lygio verslo įmonės. Tradicinio žemės ūkio būklė regione yra prasta dėl mažo žemės ūkio kultūrų derlingumo, žemo ūkių techninio bei technologinio lygio. Pastebimas lėtas ūkių stambėjimo bei ekologinių ūkių ir netradicinių amatų plėtros tempas.

Didžioji dalis apskrities mažmeninės prekybos apyvartos sukuriama Utenos rajone. Nedidelė, lyginant šalies mastu, smulkaus ir vidutinio lygio įmonių veikla nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos sektoriuje.

Nors regionas pasižymi dideliu miškingumu ir turi gausius regiono gamtinius išteklius, kurie sudaro tinkamas prielaidas kokybiškiems rekreaciniams ištekliams identifikuoti ir panaudoti, vis dėlto, regione turizmo infrastruktūra nėra pakankamai išvystyta. Santykinai nedidelis kaimo turizmo sodybų vietų užimtumas. Ignalinos AE sudaro nepalankias sąlygas turizmo plėtrai Ignalinos rajone, taip pat apskrityje nėra išnaudojami poilsio organizavimo, kultūrinės ir sportinės veiklos srities resursai, o didžiausią poilsiautojų dalį kaimo turizmo sodybose sudaro vietiniai turistai.

Žmogiškųjų išteklių plėtros srityje pagrindinė problema yra aukštas nedarbo lygis (ypač jaunimo tarpe), pastebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas bei senėjimas, žemesnės vidutinės gyventojų pajamos nei šalyje, o taip pat aukšti darbo jėgos emigracijos tempai regione. Išlaikomo amžiaus žmonių koeficientai regione viršija šalies vidurkį ir rodo prastą demografinę situaciją regione. Pastebima didėjanti socialinė diferenciacija tarp savivaldybių. Skirtumas tarp šių savivaldybių darbo užmokesčio siekia vidutiniškai 1,8 karto. Didžiausias ekonominis ir socialinis krūvis tenka Ignalinos ir Anykščių rajonų savivaldybėms, kurių išlaikomo amžiaus žmonių koeficientai viršija tiek šalies, tiek ir apskrities vidurkį.

Bendras suaugusiųjų sergamumas ir mirtingumas regione yra aukštesnis nei respublikos vidurkis ir toliau auga dėl palyginti didelio vidutinio gyventojų amžiaus. Daugėjant senyvo amžiaus gyventojų bei mažėjant gyventojų užimtumui, didėja socialinių paslaugų bei sveikatos paslaugas teikiančių įmonių poreikis regione, tačiau išlaidų socialinėms pašalpoms dydis bei gyventojų aprūpinimas sveikatos priežiūros specialistais regione yra vienas mažiausių rodiklių Lietuvoje.

Pagrindinės regiono problemos infrastruktūros srityje yra susijusios su pasenusia centralizuotos šilumos tiekimo sistema, neišplėta gamtinių dujų tiekimo sistema, nepakankamu viešojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo bei atliekų surinkimo paslaugų prieinamumu. Be to, Utenos regionas pasižymi mažiausiu asfaltbetonio ir cementbetonio dangą turinčių kelių rodikliu šalyje. Siekiant sumažinti kuro technologijai išlaidas, vietiniai atsinaujinantys energijos ištekliai yra mažai naudojami. Nepakankamai išplėtoti gamtinių dujų vamzdiniai regione, gamtines dujas naudoja nedidelė dalis regiono vartotojų. Regiono šilumos tinklai yra palyginti seni, o senų šilumos tinklų šiluminė izoliacija yra susidėvėjusi. Vandentiekio tinklai apskrities miesteliuose, gyvenvietėse, kaimuose nuo laiko yra susidėvėję ir lemia didelius vandens nuostolius.

2. REGIONO PLĖTROS STRATEGIJA

2.1. REGIONO PLĖTROS VIZIJA IR PRIORITETAI

UTENOS REGIONAS: atviras ir natūralus Lietuvos didžiausių ežerų kraštas, kur viešoji infrastruktūra tenkina bendruomenės ir svečių poreikius, o gyvenimo ir darbo aplinkos kokybė užtikrina dinamišką turizmo, kultūros ir ekonomikos vystymą

UTENOS REGIONO PLĖTROS PRIORITETAI

1 PRIORITETAS
PLĖTOTI INŽINERINĘ IR TRANSPORTO
INFRASTRUKTŪRĄ VERSLO IR
GYVENIMO SĄLYGOMS GERINTI	⇒ Apimantis inžinerinės bei transporto infrastruktūros plėtrą, patogios ir sveikos regiono gyvenamosios aplinkos kūrimą.
2 PRIORITETAS
VERSLO KONKURENCINGUMO
DIDINIMAS	⇒ Apimantis verslo, pramonės, turizmo ir žemės ūkio bei kaimo plėtrą
3 PRIORITETAS
SUBALANSUOTOS SOCIALINĖS
INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA	⇒ Apimantis socialinės, kultūrinės, švietimo infrastruktūros plėtrą bei žmoniškuosius išteklius
4 PRIORITETAS
REGIONINIŲ CENTRŲ PLĖTRA	⇒ Apimantis Utenos bei Visagino, kaip regioninių centrų, plėtrą.

Utenos regiono plėtros pagrindas yra:

verslo konkurencingumo didinimas ir plėtros skatinimas, pritaikant viešąsias teritorijas investicijoms pritraukti, sparčiai diegiant inovacijas, modernizuojant technologijas bei kuriant ilgalaikę plėtrą skatinančią, modernią infrastruktūrą, išnaudojant palankią geopolitinę padėtį ir realizuojant tranzitinio regiono galimybes;

socialinės infrastruktūros vystymas, gerinant bendruomenės narių gyvenimo kokybę, didinant viešųjų švietimo, sveikatos apsaugos paslaugų kokybę, tvarkant bendrąsias viešas erdves.

darnios kaimo plėtros vystymas, panaudojant išskirtinius gamtinius ir rekreacinius išteklius, derinant netradicinę bei alternatyvią žemės ūkio veiklą, didinant verslumą bei ir plėtojant viešąją turizmo infrastruktūrą;

tolygi miestų ir miestelių, regioninių centrų plėtra, didinant socialinę sanglaudą, skatinant ekonominę plėtrą ir didinant konkurencingumą nepakankamai išplėtotuose, bet turinčiuose ekonominį potencialą bei infrastruktūrą ir galinčiuose atlikti regioninių augimo centrų funkcijas regioniniuose centruose.

2.2. REGIONO PLĖTROS PRIORITETŲ TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Prioritetai, tikslai, uždaviniai		Planuojamas lėšų poreikis 2009-2016 m., mln. Lt
1 PRIORITETAS	PLĖTOTI INŽINERINĘ IR TRANSPORTO INFRASTRUKTŪRĄ VERSLO IR GYVENIMO SĄLYGOMS GERINTI	1710,56
1.1. TIKSLAS	UŽTIKRINTI INŽINERINIO APRŪPINIMO SISTEMŲ ATNAUJINIMĄ IR PLĖTRĄ	933,52
<i>1.1.1. Uždavinys</i>	Rengti ir atnaujinti teritorinio planavimo ir plėtros planų dokumentus	25,08
<i>1.1.2. Uždavinys</i>	Pritraukti investicijas inžinerinės infrastruktūros plėtrai	133,04
<i>1.1.3. Uždavinys</i>	Vystyti vandentiekio ir nuotekų tinklus bei įrengimus	205,61
<i>1.1.4. Uždavinys</i>	Renovuoti šilumos ūkį	130,48
<i>1.1.5. Uždavinys</i>	Modernizuoti ir plėsti apšvietimo tinklus	17,80
<i>1.1.6. Uždavinys</i>	Renovuoti visuomeninės paskirties pastatus, daugiabučius namus, plėsti socialinį būstą	421,51
1.2. TIKSLAS	PLĖTOTI SUBALANSUOTĄ TRANSPORTO INFRASTRUKTŪRĄ, UŽTIKRINANT PATOGŲ IR SAUGŲ SUSISIEKIMĄ BEI GERINANT EKOLOGINĘ BŪKLĘ	529,46
<i>1.2.1. Uždavinys</i>	Subalansuoti transporto srautus savivaldybių teritorijose, rajonų centruose bei regione	134,20
<i>1.2.2. Uždavinys</i>	Gerinti vietinių kelių būklę	213,48
<i>1.2.3. Uždavinys</i>	Plėtoti viešąją infrastruktūrą, atsižvelgiant į turizmo plėtros bei rekreacinius poreikius	163,78
<i>1.2.4. Uždavinys</i>	Plėtoti transporto infrastruktūrą tarp regioninio centro ir aplinkinių vietovių	18,00
1.3. TIKSLAS	UŽTIKRINTI PATOGIĄ IR SVEIKĄ REGIONO GYVENAMĄJĄ APLINKĄ	247,57
<i>1.3.1. Uždavinys</i>	Sukurti atliekų tvarkymo ir taršos mažinimo sistemą	107,61
<i>1.3.2. Uždavinys</i>	Gerinti rekreacinių išteklių būklę ir didinti jų prieinamumą regiono gyventojams	127,96
<i>1.3.3. Uždavinys</i>	Užtikrinti saugią aplinką	12,00

2 PRIORITETAS	VERSLO KONKURENCINGUMO DIDINIMAS, TVARI KAIMO PLĖTRA	1201,25
2.1. TIKSLAS	KURTI PALANKIĄ APLINKĄ VERSLO VYSTYMIUI, SKATINTI INVESTICIJAS	213,77
<i>2.1.1. Uždavinys</i>	Sudaryti palankią aplinką investicijoms, skleisti informaciją apie verslo galimybes regione	126,73
<i>2.1.2. Uždavinys</i>	Kurti verslo informacinę sistemą ir užtikrinti jos prieinamumą	6,55
<i>2.1.3. Uždavinys</i>	Plėtoti verslo rėmimo sistemą, stiprinti savivaldos institucijų ir verslo įmonių bendradarbiavimą, rengiant ir įgyvendinant bendrus projektus	62,37
<i>2.1.4. Uždavinys</i>	Skatinti verslui skirtų paslaugų plėtrą ir jų prieinamumą	8,80
<i>2.1.5. Uždavinys</i>	Skatinti informacinių technologijų plėtrą	4,26
<i>2.1.6. Uždavinys</i>	Kurti ir plėtoti pramonines zonas ir technologinius parkus su modernia infrastruktūra	125,80
<i>2.1.7. Uždavinys</i>	Sudaryti sąlygas įmonių klasterizacijai	6,00
2.2. TIKSLAS	UGDYTI GYVENTOJŲ VERSLUMĄ, REMTI NAUJAI STEIGIAMAS ĮMONES	17,05
<i>2.2.1. Uždavinys</i>	SVV sektoriaus plėtrą orientuoti vietinių išteklių efektyviam panaudojimui	12,60
<i>2.2.2. Uždavinys</i>	Plėtoti paramos smulkiam ir vidutiniam verslui infrastruktūrą	2,60
<i>2.2.3. Uždavinys</i>	Skatinti įmonių investicijas į darbuotojų ir vadovų kvalifikacijos kėlimą	1,45
<i>2.2.4. Uždavinys</i>	Didinti specializuotą paramą naujoms įmonėms, pasinaudojant programinio ir struktūrinio finansavimo galimybėmis	0,40
2.3. TIKSLAS	STIPRINTI REGIONO PRAMONĖS POTENCIALĄ	117,53
<i>2.3.1. Uždavinys</i>	Plėsti pramonės įmonių vietines ir užsienio rinkas	115,22
<i>2.3.2. Uždavinys</i>	Inicijuoti naujo energetinio bloko statybos pradžia reikalingų teisės aktų bei kitų dokumentų rengimą	2,31
2.4. TIKSLAS	PLĖTOTI REGIONO TURIZMO INFRASTRUKTŪRĄ, UŽTIKRINANČIĄ TURIZMO PASLAUGŲ KOKYBĘ IR ĮVAIROVĘ	658,61
<i>2.4.1. Uždavinys</i>	Didinti rekreacinių išteklių prieinamumą	112,89
<i>2.4.2. Uždavinys</i>	Gerinti turizmo paslaugų kokybę	7,68
<i>2.4.3. Uždavinys</i>	Plėsti turizmo paslaugų infrastruktūrą	276,03
<i>2.4.4. Uždavinys</i>	Užtikrinti turizmo informacijos sklaidą	13,02
<i>2.4.5. Uždavinys</i>	Suformuoti naujus ir plėtoti esamus regiono turizmo, pramogų, sporto ir kultūros paslaugų traukos centrus	249,00

2.5. TIKSLAS	ŽEMĖS ŪKIO IR KAIMO PLĖTRA	194,29
<i>2.5.1. Uždavinys</i>	Plėtoti netradicinę bei alternatyvią, ekologiškai subalansuotą ūkinę veiklą kaime	30,00
<i>2.5.2. Uždavinys</i>	Plėtoti kaimo turizmo verslą	32,10
<i>2.5.3. Uždavinys</i>	Stiprinti kaimo bendruomenes, skatinti jų veiklos iniciatyvas įgyvendinant kaimo plėtros strategijų nuostatas	10,88
<i>2.5.4. Uždavinys</i>	Sudaryti prielaidas spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse	104,41
<i>2.5.5. Uždavinys</i>	Atnaujinti ir plėtoti kaimo vietas	14,22
<i>2.5.6. Uždavinys</i>	Žemės ūkio ir miškininkystės plėtra ir pritaikymo infrastruktūra	2,68

3 PRIORITETAS	SUBALANSUOTOS SOCIALINĖS INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA	554,06
3.1. TIKSLAS	DIDINTI REGIONO ŽMOGIŠKŲJŲ IŠTEKLIŲ KOMPETENCIJĄ, SKATINTI NAUJŲ DARBO VIETŲ KŪRIMĄ, TAIKYTI AKTYVIAS DARBO RINKOS PRIEMONES	56,31
<i>3.1.1. Uždavinys</i>	Didinti gyventojų gebėjimus prisitaikyti prie aplinkos pokyčių	2,65
<i>3.1.2. Uždavinys</i>	Skatinti aukštojo mokslo institucijų studijų steigimą regione	16,35
<i>3.1.3. Uždavinys</i>	Didinti profesinio mokymo prieinamumą bei tobulinti suaugusiųjų profesinį rengimą, plėtoti profesinio mokymo institucijų ir darbdavių bendradarbiavimą	17,13
<i>3.1.4. Uždavinys</i>	Aktyvinti darbo rinkos politiką ir tobulinti institucijų veiklą, didinti užimtumo ir darbo rinkos priemonių arsenalą	6,81
<i>3.1.5. Uždavinys</i>	Plėtoti neformaliojo suaugusių švietimo sistemą	9,87
<i>3.1.6. Uždavinys</i>	Stiprinti projektų valdymo gebėjimus	2,45
<i>3.1.7. Uždavinys</i>	Spręsti kalbines problemas Visagino mieste, atsižvelgiant į sparčiai besikeičiančią situaciją	1,06
3.2. TIKSLAS	PLĖTOTI SUBALANSUOTĄ IKIMOKYKLINIO UGDYMO, BENDROJO LAVINIMO IR PAPILDOMO UGDYMO SISTEMĄ	166,31
<i>3.2.1. Uždavinys</i>	Optimizuoti bendrojo lavinimo mokyklų tinklą, užtikrinti aukštą mokymo paslaugų kokybę	23,78
<i>3.2.2. Uždavinys</i>	Didinti vaikų ir jaunimo užimtumo įvairovę ir sudaryti sąlygas saviraiškai	9,00
<i>3.2.3. Uždavinys</i>	Didinti pedagogų profesinę kompetenciją	2,70
<i>3.2.4. Uždavinys</i>	Gerinti švietimo įstaigų techninę būklę ir modernizuoti techninę bazę	87,23
<i>3.2.5. Uždavinys</i>	Gerinti švietimo paslaugų kaimo vietovėse kokybę ir prieinamumą	14,90
<i>3.2.6. Uždavinys</i>	Modernizuoti aukštojo neuniversitetinio ir profesinio mokymosi aplinką ir gerinti švietimo infrastruktūrą	28,70
3.3. TIKSLAS	UŽTIKRINTI SAUGIĄ SOCIALINĘ APLINKĄ (YPAČ UŽDARANT IGNALINOS AE)	38,10
<i>3.3.1. Uždavinys</i>	Skatinti socialinės atskirties mažinimą bei socialinės integracijos didinimą	22,60
<i>3.3.2. Uždavinys</i>	Skatinti bendruomenės socialinį aktyvumą bei tarpusavio bendradarbiavimą	12,54
<i>3.3.3. Uždavinys</i>	Remti ir skatinti nevyriausybinų organizacijų veiklą	2,96

3.4. TIKSLAS	PLĖTOTI TERITORIŠKAI SUBALANSUOTĄ SOCIALINĘ KULTŪRINĘ INFRASTRUKTŪRĄ	150,97
<i>3.4.1. Uždavinys</i>	Gerinti kultūros įstaigų materialinę bazę	53,10
<i>3.4.2. Uždavinys</i>	Aktyvinti kultūrinę veiklą, skatinti bendruomenės kultūrinę iniciatyvas	25,78
<i>3.4.3. Uždavinys</i>	Plėsti sporto paslaugų infrastruktūrą	72,10
3.5. TIKSLAS	SUKURTI SOCIALINIŲ IR VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKĖJŲ ĮVAIROVĘ, GERINTI PASLAUGŲ TEIKIMO BAZĘ	119,93
<i>3.5.1. Uždavinys</i>	Optimizuoti socialinių ir viešųjų paslaugų teikimo tinklą	11,51
<i>3.5.2. Uždavinys</i>	Gerinti socialinių paslaugų kokybę ir pasiekiamumą	8,45
<i>3.5.3. Uždavinys</i>	Skatinti neįgaliųjų integraciją į visuomenę ir vykdyti ligonių su negalia reabilitaciją	7,35
<i>3.5.4. Uždavinys</i>	Gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, pasiekiamumą, infrastruktūrą	91,61
<i>3.5.5. Uždavinys</i>	Ugdyti socialinių darbuotojų kompetenciją	0,30
<i>3.5.6. Uždavinys</i>	Didinti nevyriausybinį organizacijų vaidmenį	0,70
3.6. TIKSLAS	KURTI IR PLĖTOTI INFORMACINĘ VISUOMENĘ REGIONE	22,44
<i>3.6.1. Uždavinys</i>	Sistemiškai diegti informacines technologijas	17,13
<i>3.6.2. Uždavinys</i>	Plėtoti informacines ir konsultacines paslaugas, gerinti gyventojų ir svečių prieigą prie interneto	3,56
<i>3.6.3. Uždavinys</i>	Gerinti regione periferinių teritorijų gyventojų gyvenimo kokybę, skatinti informacinės visuomenės kūrimą	1,75

4 PRIORITETAS	REGIONINIŲ CENTRŲ PLĖTRA	148,78
4.1. TIKSLAS	DIDINTI UTENOS MIESTO – REGIONINIO CENTRO KONKURENCINGUMĄ IŠNAUDOJANT TURIMĄ POTENCIALĄ, SUKURIANT PATRAUKLIĄ GYVENAMĄJĄ APLINKĄ MIESTO GYVENTOJAMS BEI PALANKIAS SĄLYGAS VERSLUI PLĖTOTI	58,35
<i>4.1.1. Uždavinys</i>	Kompleksiškai sutvarkyti Utenos miesto viešąsias erdves, siekiant padidinti gyvenamosios ir investicinės aplinkos patrauklumą	26,81
<i>4.1.2. Uždavinys</i>	Atnaujinti Utenos miesto poilsio ir rekreacinių zonų infrastruktūrą	31,54
4.2. TIKSLAS	DIDINTI VISAGINO MIESTO – REGIONINIO CENTRO KONKURENCINGUMĄ IŠNAUDOJANT TURIMĄ POTENCIALĄ, SUKURIANT PATRAUKLIĄ GYVENAMĄJĄ APLINKĄ MIESTO GYVENTOJAMS BEI PALANKIAS SĄLYGAS VERSLUI PLĖTOTI	90,44
<i>4.2.1. Uždavinys</i>	Kompleksiškai sutvarkyti Visagino miesto viešąsias erdves, siekiant padidinti gyvenamosios ir investicinės aplinkos patrauklumą	35,80
<i>4.2.2. Uždavinys</i>	Atnaujinti Visagino miesto poilsio ir rekreacinių zonų infrastruktūrą	32,14
<i>4.2.3. Uždavinys</i>	Skatinti žmogiškųjų išteklių plėtrą Visagino mieste	16,14
<i>4.2.4. Uždavinys</i>	Daugiataučio Europos pasienio regiono išvystymas	6,35

2.3. REGIONO PLĖTROS PLANO ĮGYVENDINIMAS IR ĮGYVENDINIMO STEBĖSENA

Siekiant užtikrinti Utenos regiono plėtros iki 2020 m. plano efektyvų įgyvendinimą, būtina sukurti stebėsenos rodiklių sistemą, leidžiančią įvertinti plano įgyvendinimo rezultatyvumą. Už Utenos regiono plėtros iki 2020 metų plano įgyvendinimo koordinavimą, vadovaujantis Regioninės plėtros įstatymu, atsakingi:

1. iki 2010 birželio 30 d. – Utenos apskrities viršininko administracija;
2. nuo 2010 liepos 1 d. iki gruodžio 31 d. – Vidaus reikalų ministerija;
3. nuo 2011 m. sausio 1 d. – Regioninės plėtros departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos.

Planą taip pat įgyvendina Utenos apskrities savivaldybės – Anykščių rajono, Ignalinos rajono, Visagino miesto, Molėtų rajono, Utenos rajono ir Zarasų rajono savivaldybės.

Sprendimus dėl plano įgyvendinimo įvertinimo ir plano pakeitimo priima Utenos regiono plėtros taryba, atsižvelgdama į Utenos apskrities viršininko administracijos ir apskrities savivaldybių siūlymus bei konsultuodamasi su socialiniais ekonominiais partneriais, taip užtikrindama valdžios, visuomenės ir verslo bendradarbiavimą.

Už plano įgyvendinimo koordinavimą atsakinga institucija (Vidaus reikalų ministerija, Regioninės plėtros departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos nuo 2011 m. sausio 1 d.) kasmet pagal Utenos apskrities savivaldybių ir socialinių ekonominių partnerių pateiktą informaciją bei pagal Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbtus oficialius statistinius duomenis parengia Utenos regiono plėtros iki 2020 metų plano įgyvendinimo ataskaitą už praėjusius metus. Įgyvendinimo ataskaitoje pateikiama informacija apie įgyvendintas ir įgyvendinamas priemones, taip pat apie artimiausiu metu numatomas įgyvendinti priemones bei apie plano įgyvendinimo poveikį regiono plėtrai, atsižvelgiant į oficialius statistinius duomenis. Ataskaitoje taip pat pateikiami siūlymai dėl plano tikslinimo ar atnaujinimo. Planą iš esmės numatoma atnaujinti kas 3 metus. 2012-2013 metais, kuomet bus aiškios šalies plėtros kryptys 2014-2020 metų laikotarpiu, Regioninės plėtros departamentas turi inicijuoti Utenos regiono plėtros iki 2020 metų plano atnaujinimą.

Vertinimo kriterijai ir rodikliai

Plano įgyvendinimo stebėsenai vykdyti nustatyti prioritetų, tikslų ir uždavinių vertinimo kriterijai. Siekiant užtikrinti plano stebėsenos sistemos efektyvumą, t.y. padaryti ją veiksmingu įrankiu tobulinti strateginio planavimo dokumentams, vertinimo kriterijai buvo parinkti atsižvelgiant į jų apskaičiavimo sudėtingumą (buvo siekiama nustatyti tokius kriterijus, kurie yra nesudėtingai apskaičiuojami) ir suderinamumą su kitų valstybės ir savivaldybės planavimo dokumentų stebėsenos rodikliais.

Vertinimo kriterijams taip pat buvo nustatytos esamos situacijos reikšmės ir siekiami rezultatai plano įgyvendinimo laikotarpio pabaigoje – 2020 metais. Prioritetams nustatyti efekto, tikslams – rezultato, o uždaviniams – produkto vertinimo kriterijai. Stebėsenos sistemoje pateikti esamos situacijos rodikliai, jei nenurodyta kitaip, yra pateikta 2009 m. pabaigai.

1 lentelė. Prioritetų įgyvendinimo vertinimo (efekto) kriterijai:

Eil. Nr.	Prioritetas	Vertinimo kriterijus	Esama situacija	Siekiamas rodiklis 2020 m.
1.	1 prioritetas. Plėtoti inžinerinę ir transporto infrastruktūrą verslo ir gyvenimo sąlygoms gerinti	Paslaugų įmonių skaičius 1000 gyv. Kelionių autobusu skaičius vienam gyventojui per metus	3,2 22,6	5,3 (šalies vidurkis) 94,2 ((šalies vidurkis)
2.	2 prioritetas. Verslo konkurencingumo didinimas, tvari kaimo plėtra	BVP gyventojui lyginat su Lietuvos vidurkiu Materialinės investicijos vienam gyventojui lyginant su Lietuvos vidurkiu	82% 62%	100% 100%
3.	3 prioritetas. Subalansuotos socialinės infrastruktūros plėtra	Nedarbo lygis Išlaidų maistui dalis bendroje vartojimo išlaidų struktūroje	15% 40%	7% 33% (šalies vidurkis)
4.	4 prioritetas. Regioninių centrų plėtra	Urbanizacijos lygis	55,9%	67% (šalies vidurkis)

2 lentelė. Tikslų įgyvendinimo vertinimo (produkto) kriterijai:

Eil. Nr.	Tikslas	Vertinimo kriterijus	Esama situacija	Siekiamas rodiklis 2020 m.
1.	Prioritetas. Inžinerinės ir transporto infrastruktūros plėtra verslo ir gyvenimo sąlygoms gerinti			
1.1.	1 tikslas. Inžinerinio aprūpinimo sistemų atnaujinimas ir plėtra	Gyventojų prisijungusių prie centralizuotų nuotekų tinklų dalis Gyventojų prisijungusių prie viešojo vandens tiekimo sistemos dalis	53% 70%	70% 95% (Geriamo vandens tikimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas)
1.2.	2 tikslas. Subalansuotos transporto infrastruktūros plėtra, užtikrinant patogų ir saugų susisiekimą bei gerinant ekologinę būklę	Asfaltbetonio ir cemento dangą turintys valstybinės reikšmės keliai Patobulintą dangą turintys vietinės reikšmės keliai	50% 10%	60% (Lietuvos vidurkis) 16,8% (Lietuvos vidurkis)

1.3.	3 tikslas. Patogios ir sveikos regiono gyvenamosios aplinkos užtikrinimas	Konteinerinės atliekų surinkimo sistemos gyventojų aprėptis	67%	88% (Lietuvos vidurkis)
2.	Prioritetas. Verslo konkurencingumo didinimas, tvari kaimo plėtra			
2.1.	1 tikslas. Palankios aplinkos verslo vystymui kūrimas ir investicijų skatinimas	Tiesioginės užsienio investicijos tenkančios vienam gyventojui palyginti su šalies vidurkiu, proc. Materialinės investicijos tenkančios vienam gyventojui palyginti su šalies vidurkiu, proc.	20,4 proc. (2010 m.) 62 proc. (2008 m.)	80 proc. 100 proc.
2.2.	2 tikslas. Gyventojų verslumo ugdymas ir naujai steigiamų įmonių rėmimas	Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių tenkančių 10 000 gyventojų skaičius	109 įmonės	230 įmonių
2.3.	3 tikslas. Regiono pramonės potencialo stiprinimas	Pramonės sukurta pridėtinė vertė gyventojui lyginat su Lietuvos vidurkiu	80%	100%
2.4	Regiono turizmo infrastruktūros, užtikrinančios turizmo paslaugų kokybę ir įvairovę, plėtojimas	Vietinių ir užsienio turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose 10 000 gyventojų	151	200
2.5	Žemės ūkio ir kaimo plėtra	Bendroji žemės produkcija, tenkanti 1 ha žemės naudmenų	1100	1700 (šalies vidurkis)
3.	Prioritetas. Subalansuotos socialinės infrastruktūros plėtra			
3.1.	1 tikslas. Regiono žmoniškųjų išteklių kompetencijos didinimas, naujų darbo vietų kūrimas, aktyvių darbo rinkos priemonių taikymas	Užimtumas	65%	70%
3.2.	2 tikslas. Subalansuotos ikimokyklinio ugdymo, bendrojo lavinimo ir papildomo ugdymo sistemos plėtojimas	100 vaikų tenka vietų ikimokyklinio ugdymo įstaigos	99	100
3.3.	3 tikslas. Saugios socialinės aplinkos užtikrinimas	Nusikalstamų veikslų skaičius 100000 gyventojų	1759	1500
3.4	4 tikslas. Teritoriškai subalansuotos socialinės kultūrinės infrastruktūros plėtra	Muziejų lankytojų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų	863,37	929,8 (Lietuvos vidurkis)
3.5	5 tikslas. Socialinių ir viešųjų paslaugų tiekėjų įvairovės sukūrimas ir paslaugų tiekimo bazės gerinimas	Išnuomotas būstas 10000 gyventojų	61	75

3.6	6 tikslas. Informacinės visuomenės kūrimas ir plėtojimas	Kompiuterį turinčių namų ūkių dalis, proc. Interneto prieigą turinčių namų ūkių dalis, proc.	43,2 58,7	52,2 (Lietuvos vidurkis) 65
4.	Prioritetas. Regioninių centrų plėtra			
4.1.	1 tikslas. Utenos miesto konkurencingumo didinimas, išnaudojant turimą potencialą, sukuriant patrauklią gyvenamąją aplinką bei palankias sąlygas verslui plėtoti	1000 gyventojų tenka vidaus ir tarptautinės migracijos saldo	-5,8	-1,6
4.2.	2 tikslas. Visagino miesto konkurencingumo didinimas, išnaudojant turimą potencialą, sukuriant patrauklią gyvenamąją aplinką bei palankias sąlygas verslui plėtoti	1000 gyventojų tenka vidaus ir tarptautinės migracijos saldo	-3,2	-1,6

3 lentelė. Uždavinių įgyvendinimo vertinimo (produkto) kriterijai:

Eil. Nr.	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Pasiekimų rodiklis 2009-2016 m.
1.	Prioritetas. Inžinerinės ir transporto infrastruktūros plėtra verslo ir gyvenimo sąlygoms gerinti		
1.1.	1 tikslas. Inžinerinio aprūpinimo sistemų atnaujinimas ir plėtra		
1.1.1.	1.1 uždavinys. Teritorinio planavimo ir plėtros planų rengimas ir atnaujinimas	Parengtų bei atnaujintų strateginių, plėtros planų, programų ir kitų svarbių dokumentų (įskaitant ir VAE statybai ir eksploatacijai reikalingų) skaičius	22
1.1.2.	1.2 uždavinys. Investicijų inžinerinės infrastruktūros plėtrai pritraukimas	Paruoštų galimybių studijų, investicinių ir techninių projektų numatytiems uždaviniams įgyvendinti skaičius Parengtų techninių ir investicinių projektų, įkurtų pramoninių parkų skaičius Paremtų privačių ir bendruomenės centrų viešosios inžinerinės infrastruktūros projektų skaičius	5 3 2

Eil. Nr.	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Pasiekimų rodiklis 2009-2016 m.
	1.3 uždavinys. Vandentiekio ir nuotekų tinklų bei įrengimų vystymas	Modernizuotų, renovuotų nuotekų šalinimo tinklų bei vandenvaizos objektų skaičius	5
	1.4 uždavinys. Šilumos ūkio renovavimas	Renovuotų šilumos tinklų skaičius	5
	1.5 uždavinys. Apšvietimo tinklų modernizavimas ir plėtimas.	Renovuotų ir išplėstų apšvietimo tinklų bei rekonstruotų apšvietimo sistemų skaičius	5
	1.6 uždavinys. Visuomeninės paskirties pastatų, daugiabučių renovavimas, socialinio būsto plėtra	Renovuotų visuomeninės paskirties pastatų skaičius	50
1.2.	2 tikslas. Subalansuotos transporto infrastruktūros plėtra, užtikrinant patogų ir saugų susisiekimą bei gerinant ekologinę būklę		
1.2.1.	2.1 uždavinys. Transporto srautų subalansavimas savivaldybių teritorijose	Įrengtų kelių, aplinkkelių, gatvių ir viadukų skaičius	10
1.2.2.	2.2 uždavinys. Vietinių kelių kokybės gerinimas.	Rekonstruotų vietinių kelių bei renovuotų transporto objektų skaičius	18
1.2.3.	2.3 uždavinys. Viešosios infrastruktūros plėtojimas, atsižvelgiant į turizmo plėtros bei rekreacinius poreikius.	Rekonstruotų privažiuojamųjų kelių prie turizmo objektų bei rekreacinių zonų skaičius Įrengtų dviračių takų skaičius	4 5
1.2.4.	2.4 uždavinys. Viešojo transporto infrastruktūrą regione.	Modernizuotų savivaldybių riedmenų ir autobusų parkų skaičius	4
1.3.	3 tikslas. Patogios ir sveikos regiono gyvenamosios aplinkos užtikrinimas		
1.3.1.	3.1 uždavinys. Atliekų tvarkymo ir taršos mažinimo sistemos sukūrimas	Įdiegtų ES standartus atitinkančių atliekų tvarkymo sistemų skaičius Rekonstruotų melioracijos sistemų skaičius	5 4
1.3.2.	3.2 uždavinys. Rekreacinių išteklių būklės gerinimas ir jų prieinamumo gyventojams didinimas	Sutvarkytų praeityje pažeistų ir užterštų teritorijų skaičius Išvalyti vandens telkiniai	4 5

Eil. Nr.	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Pasiekimų rodiklis 2009-2016 m.
1.3.3.	3.3 uždavinys. Saugios aplinkos užtikrinimas	Įrengtų vaizdo stebėjimo sistemų skaičius rajonų centruose.	4
2.	Prioritetas. Verslo konkurencingumo didinimas, tvari kaimo plėtra		
2.1.	1 tikslas. Palankios aplinkos verslui vystyti kūrimas, investicijų skatinimas		
2.1.1.	1.1 uždavinys. Palankios aplinkos investicijoms sudarymas ir informacijos apie verslo galimybes skleidimas regione	Pristatytų investavimo bei verslo galimybių parodose skaičius Įsteigtų verslo paramos institucijų skaičius	5 4
2.1.2.	1.2 uždavinys. Verslo informacinės sistemos kūrimas ir jos prieinamumo užtikrinimas	Sukurtų duomenų bazių, interneto svetainių, galimybių studijų, išleistų leidinių sk.	12
2.1.3.	1.3 uždavinys. Verslo rėmimo sistemos plėtotė, savivaldos institucijų ir verslo įmonių bendradarbiavimas, rengiant ir įgyvendinant bendrus projektus	Parengtų ir įgyvendintų verslo rėmimo programų skaičius	8
2.1.4.	1.4 uždavinys. Verslui skirtų paslaugų plėtros ir jų prieinamumo skatinimas	Paruoštų ir įgyvendintų investicinio patrauklumo didinimo programų skaičius	5
2.1.5.	1.5 uždavinys. Informacinių technologijų plėtros skatinimas	Atliktų a studijų, rinkos tyrimų, užmegztų verslo kontaktų skaičius	5
2.1.6.	1.6 uždavinys. Pramoninių zonų ir technologinių parkų kūrimas ir plėtojimas	Įsteigtų pramoninių zonų ir parkų skaičius	4
2.1.7.	1.7 uždavinys. Sąlygų įmonių klasterizacijai sudarymas	Sukurtų įmonių klasterių skaičius	1
2.2.	2 tikslas. Gyventojų verslumo ugdymas, naujai steigiamų įmonių rėmimas		
2.2.1.	2.1 uždavinys. SVV plėtros orientavimas vietinių išteklių efektyviam panaudojimui	Vietinių išteklių perdėbimo įmonių skaičius	5
2.2.2.	2.2 uždavinys. Paramos SVV infrastruktūros plėtotė	Įsteigtų verslo inkubatorių skaičius	3
2.2.3.	2.3 uždavinys. Įmonių investicijų į darbuotojų ir vadovų kvalifikacijos kėlimą skatinimas	Parengtų mokymų programų ir atliktų mokymų skaičius	7
2.2.4.	2.4 uždavinys. Specializuotos paramos naujoms įmonėms didinimas, pasinaudojant programinio ir struktūrinio finansavimo galimybėmis.	Suteiktos paramos naujoms įmonėms apimtis, Lt	400000
2.3.	3 tikslas. Regiono pramonės potencialo stiprinimas		
2.3.1.	3.1 uždavinys. Pramonės įmonių vietinių ir užsienio rinkų plėtra	Įkurtų naujos gamybos įmonių skaičius; Sukurtų naujų darbo vietų skaičius	8 700

Eil. Nr.	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Pasiekimų rodiklis 2009-2016 m.
2.3.2	3.2 uždavinys. Naujo energetinio bloko statybos pradžia reikalingų teisės aktų rengimo iniciavimas	Surengtų konferencijų skaičius	4
2.4	4 tikslas. Regiono infrastruktūros, užtikrinančios turizmo paslaugų kokybę ir įvairovę, plėtra		
2.4.1	4.1 uždavinys. Rekreacinių išteklių prieinamumo didinimas	Įrengtų ir sutvarkytų poilsiaviečių skaičius Rekonstruotos miestų aikštės Sukurtų rekreacinių, vientisų maršrutų ir sutvarkytų objektų skaičius	9 4 10
2.4.2	4.2 uždavinys. Turizmo paslaugų kokybės gerinimas	Parengtų ir įgyvendintų turizmo objektus aptarnaujančių darbuotojų kvalifikacijos kėlimo programų skaičius	4
2.4.3	4.3 uždavinys. Turizmo paslaugų infrastruktūros plėtra	Rekonstruotų/įsteigtų kraštotyros muziejų skaičius Įrengtų vandens pramogų parkų ir kt. skaičius	3 4
2.4.4	4.4 uždavinys. Turizmo informacijos sklaidos užtikrinimas.	Naujų turistinių maršrutų skaičius Išleistų informacinių leidinių skaičius	3 5
2.4.5	4.5 uždavinys. Naujų regiono turizmo, pramogų, sporto ir kultūros paslaugų traukos centrų plėtra ir naujų sukūrimas	Sukurtų naujų turizmo, pramogų, sporto objektų skaičius	6
2.5	5 tikslas. Žemės ūkio ir kaimo plėtra		
2.5.1	5.1 uždavinys. Netradicinės bei alternatyvios, ekologiškai subalansuotos ūkinės veiklos kaime plėtra	Parengtų gyvulininkystės ūkių įsikūrimo programų, ekologinių ir alternatyvių verslų plėtros programų skaičius Nenašių žemių, apsodintų mišku, plotai, ha Įkurtų amatų namų skaičius	3 3000 4
2.5.2	5.2 uždavinys. Kaimo turizmo verslo plėtra	Įkurtų naujų kaimo sodybų skaičius	4
2.5.3	5.3 uždavinys. Kaimo bendruomenių stiprinimas ir jų iniciatyvų įgyvendinant kaimo plėtros strategijų nuostatas skatinimas	Susikūrusių naujų kaimo bendruomenių skaičius Susikūrusių tradicinių amatų centrų skaičius kaimo vietovėse	3 4

Eil. Nr.	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Pasiekimų rodiklis 2009-2016 m.
2.5.4	5.4 uždavinys. Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas.	Sukurtų naujų viešosios erdvės, poilsio zonų, laisvalaikio, sporto ir kultūros objektų skaičius	4
2.5.5	5.5 uždavinys. Kaimo vietovių atnaujinimas ir plėtra	Įgyvendintų kaimiškų vietovių infrastruktūros plėtros projektų skaičius	4
2.5.6	5.6 uždavinys. Žemės ūkio ir miškininkystės plėtra ir pritaikymo infrastruktūra	Įgyvendintų žemės ūkio ir miškininkystės plėtros projektų skaičius	2
3.	3 Prioritetas. Subalansuotos socialinės infrastruktūros plėtra		
3.1	1 tikslas. Regiono žmogiškųjų išteklių kompetencijos didinimas, naujų darbo vietų kūrimo skatinimas, aktyvių darbo rinkos priemonių taikymas		
3.1.1	1.1 uždavinys. Gyventojų gebėjimo prisitaikyti prie aplinkos pokyčių didinimas	Parengtų kvalifikacijos tobulinimo programų ir perkvalifikavimo sistemų skaičius Perkvalifikuotų asmenų skaičius,	5 50
3.1.2	1.2 uždavinys. Aukštojo mokslo institucijų steigimo regione skatinimas	Parengtų neuniversitetinio aukštojo mokslo studijų s programų skaičius Įsteigtų kolegijų bei aukštųjų mokyklų filialų skaičius	10 2
3.1.3	1.3 uždavinys. Profesinio mokymo prieinamumo didinimas ir suaugusiųjų profesinio rengimo tobulinimas, profesinio mokymo institucijų ir darbdavių bendradarbiavimo plėtojimas	Įsteigtų suaugusiųjų mokymo ir perkvalifikavimo centrų skaičius Perkvalifikuotų ir įgijusių profesiją žmonių skaičius	3 300
3.1.4	1.4 uždavinys. Darbo rinkos politikos aktyvinimas, institucijų veiklos tobulinimas, užimtumo ir darbo rinkos priemonių arsenalo didinimas	Įdiegtų priemonių skaičius	6
3.1.5	1.5 uždavinys. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra	Savivaldybių institucijų ir įstaigų dirbančiųjų prarastų mokymų skaičius Mokymuose dalyvavusių žmonių skaičius	10 50
3.1.6	1.6 uždavinys. Projektų valdymo gebėjimų stiprinimas.	Konsultacijų skaičius	30
3.1.7	1.7 uždavinys. Kalbinės situacijos Visagine sprendimas	Įsteigtų mokymo institucijų skaičius Apmokytų gyventojų skaičius	1 100

Eil. Nr.	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Pasiekimų rodiklis 2009-2016 m.
3.2	2 tikslas. Subalansuotos ikimokyklinio ugdymo, bendrojo lavinimo ir papildomo ugdymo sistemos plėtra		
3.2.1	2.1 uždavinys. Bendrojo lavinimo mokyklų tinklo optimizavimas, užtikrinat aukštą mokymosi paslaugų kokybę	Įgyvendintų priemonių skaičius	10
3.2.2	2.2 uždavinys. Vaikų ir jaunimo užimtumo įvairovės didinimas ir sąlygų saviraiškai sudarymas	Įsteigtų institucijų skaičius	5
3.2.3	2.3 uždavinys. Pedagogų profesinės kompetencijos didinimas.	Pakėlusių kvalifikaciją pedagogų ir mokyklų vadovų skaičius	30
3.2.4	2.4 uždavinys. Švietimo įstaigų techninės būklės gerinimas ir techninės bazės modernizavimas.	Modernizuotų ir pertvarkytų švietimo įstaigų skaičius	11
3.2.5	2.5 uždavinys. Švietimo paslaugų kaimo vietovėse kokybės ir prieinamumo gerinimas.	Įsteigtų multifunkcinių centrų rajonų vietovėse, skaičius	3
3.2.6	2.6 uždavinys. Aukštojo neuniversitetinio ir profesinio mokymosi aplinkos modernizavimas ir švietimo infrastruktūros gerinimas.	Įdiegtų priemonių skaičius	6
3.3	3 tikslas. Saugios socialinės aplinkos užtikrinimas		
3.3.1	3.1 uždavinys. Socialinės atskirties mažinimas ir socialinės integracijos didinimas	Sukurtų socialinių, psichologinių paslaugų ir kt. centrų skaičius Įsteigtų socialinių namų skaičius Sukrų viešo interneto prieigos taškų rajono bibliotekose skaičius	11 2 30
3.3.2	3.2 uždavinys. Bendruomenės socialinio aktyvumo ir tarpusavio bendradarbiavimo skatinimas	Įgyvendintų priemonių skaičius	6
3.3.3	3.3 uždavinys. Nevyriausybinų organizacijų veiklos rėmimas ir skatinimas.	Skirtos lėšos paramai, Lt	1720000
3.4	4 tikslas. Teritoriškai subalansuotos socialinės kultūrinės infrastruktūros plėtra		
3.4.1	4.1 uždavinys. Kultūros įstaigų materialinės bazės gerinimas.	Rekonstruotų kultūros centrų skaičius Įsteigtų menų mokyklų, jaunimo pramogų centrų skaičius	3 2
3.4.2	4.2 uždavinys. Kultūrinės veikos aktyvinimas, bendruomenės kultūrinių iniciatyvų skatinimas.	Įdiegtų priemonių skaičius	10

Eil. Nr.	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Pasiekimų rodiklis 2009-2016 m.
3.4.3	4.3 uždavinys. Sporto paslaugų infrastruktūros plėtra.	Modernizuotų ir įrengtų sporto objektų skaičius	14
3.5	5 tikslas. Socialinių ir viešųjų paslaugų teikėjų įvairovės sukūrimas ir paslaugų teikimo bazės gerinimas		
3.5.1	5.1 uždavinys. Socialinių ir viešųjų paslaugų teikimo tinklo optimizavimas	Įgyvendintų priemonių skaičius	7
3.5.2	5.2 uždavinys. Socialinių paslaugų kokybės pasiekiamumo gerinimas.	Renovuotų ir pritaikytų neįgaliųjų ir vyresnio amžiaus žmonių dienos veiklai socialinių paslaugų centrų skaičius	2
3.5.3	5.3 uždavinys. Neįgaliųjų integracijos į visuomenę skatinimas ir ligonių su negalia rehabilitacija.	Įkurtų žmonių su negalia dienos centrų skaičius	2
3.5.4	5.4 uždavinys. Sveikatos priežiūros paslaugų kokybės, pasiekiamumo ir infrastruktūros gerinimas.	Įgyvendintų priemonių skaičius	12
3.5.5	5.5 uždavinys. Socialinių darbuotojų kompetencijos ugdymas	Apmokytų socialinių darbuotojų skaičius	20
3.56	5.6 uždavinys. Nevyriausybinų organizacijų vaidmens didinimas.	Parengtų projektų ES SF skaičius	10
3.6	6 tikslas. Informacinės visuomenės kūrimas ir plėtojimas regione		
3.6.1	6.1 uždavinys. Informacinių technologijų sistemiškas diegimas.	Sukurtų elektroninių priemonių, kuriomis piliečiai galėtų išreikšti savo nuomonę įvairiais viešojo administravimo sektoriaus veiklos klausimais, skaičius Sukurtų ir įdiegtų „vieno langelio“ taškų savivaldybėse skaičius	4 6
3.6.2	6.2 uždavinys. Informacinių ir konsultacinių paslaugų plėtra, gyventojų ir svečių prieigos prie interneto gerinimas.	Sukurtų viešųjų interneto prieigos centrų skaičius	5
3.6.3	6.3 uždavinys. Periferinių rajonų gyventojų kokybės gerinimas ir informacinės visuomenės kūrimo skatinimas	Sukurtų mobilių kompiuterinių klasių skaičius	1
4.	4 Prioritetas. Regioninių centrų plėtra		
4.1	1 tikslas. Utenos miesto konkurencingumo didinimas		
4.1.1	1.1 uždavinys. Utenos miesto viešųjų erdvių kompleksiškas sutvarkymas, siekiant padidinti gyvenamosios ir investicinės aplinkos patrauklumą	Įgyvendintų priemonių skaičius	4
4.1.2	1.2 uždavinys. Utenos miesto poilsio ir rekreacinių zonų infrastruktūros atnaujinimas	Įgyvendintų priemonių skaičius	6

Eil. Nr.	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Pasiekimų rodiklis 2009-2016 m.
4.2	2 tikslas. Visagino miesto konkurencingumo didinimas		
4.2.1	2.1 uždavinys. Visagino miesto viešųjų erdvių kompleksiškas sutvarkymas, siekiant padidinti gyvenamosios ir investicinės aplinkos patrauklumą	Igyvendintų priemonių skaičius	3
4.2.2	2.2 uždavinys. Visagino miesto poilsio ir rekreacinių zonų infrastruktūros atnaujinimas	Igyvendintų priemonių skaičius	2
4.2.3	Žmogiškųjų išteklių plėtros Visagino mieste skatinimas	Parengtų ir įgyvendintų aukštojo neuniversitetinio mokslo studijų programų skaičius	2